ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİNDE OKUL BÜYÜKLÜĞÜNÜN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI, OKULA DEVAMI VE DİSİPLİNİ İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hacer AKKALKAN

Ankara
Eylül, 2009

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİNDE OKUL BÜYÜKLÜĞÜNÜN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI, OKULA DEVAMI VE DİSİPLİNİ İLE İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hacer AKKALKAN

Danışman: Prof. Dr. İnayet AYDIN

Ankara
Eylül, 2009

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LiSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Kasım Karakütük .....

Üye (Danışman) Prof. Dr. İnayet Aydın .....

Üye Prof. Dr. Rıfat Miser .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22./10./2009

Prof. Dr. Ayşe Çakır İLHAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Eğitim, bireylere belirlenen amaçlar doğrultusunda davranışlar kazandırmaktır. Bu amaçlar toplumsal değerleri yeni kuşaklara aktarmak, bireylerin toplumsallaşmasını sağlamak, gerekli bilgi ve beceriler kazandırmak olabileceği gibi zamana, topluma ve değişen ekonomik ve toplumsal koşullara göre farklılaşmaktadır. Ülkelerin yasa ve eğitim programlarında belirtilen amaçların kazandırılması için eğitim etkinliklerinin planlı ve örgütlü olarak yürütülmesi gerekmektedir. Bunun gerçekleşeceği yerler ise okullardır. Ne var ki okullar hem amaçlara ulaşma konusunda hem de okul içi ve dışı dinamiklerin sağlıklı yürümesi konusunda birtakım sorunlar yaşamaktadırlar. Karşılaşılan sorunların çözümü için öncelikle durumun saptanması ve nedenlerin ortaya konması gerekir. Ulusal sınavlarda pek çok öğrencinin hiç puan alamaması, günden güne artan disiplin sorunları, yüksek devamsızlık oranları, yönetsel aksaklıklar, mali yetersizlikler, düşük eğitim niteliği gibi daha pek çok sorun okulların içinde bulunduğu durumu yansıtmaktadır. Bunun gibi sorunların nedenlerinden biri de okul büyüklüğü olabilir. Okulun büyüklüğünün, yani okulun mevcudunun okulla ilgili değişkenleri ne ölçüde etkilediği önem kazanmaktadır. Yurt dışında okul büyüklüğü ile öğrenci başarısı, disiplini, okula devamı, okul içi iletişim, etkinlikliklere katılım, etkililik ve verimlilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan pek çok araştırma yapılmıştır. Araştırmalar okul büyüklüğünün sayılan etmenler ile ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kısacası okulların etkili ve verimli bir şekilde varlıklarını sürdürebilmesi için, yasalarda ve eğitim programlarında yer alan amaçlara ulaşmak için, kısa ve uzun vadeli eğitim politikalarının belirlenmesi için, okul büyüklüğü üzerinde durulması gereken bir konudur.

Okul büyüklüğü ile ilgili Türkiye'de az sayıda araştırma yapılmıştır. Konuya gereken önemin verilmediği görülmektedir. Okul büyüklüğünün akademik başarı, okula devam ve disiplin ile ilişkisini ortaya koyarak ve okul

müdürlerinin konuyla ilgili görüşlerini belirleyerek konuya dikkat çekileceği ve katkı sağlanacağı umulmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, amacı ve önemi tartışılmış, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal temelleri bulunmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemine, dördüncü bölümde ise elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölümde ise sonuçlar ve öneriler bulunmaktadır.

Katılımları ile araştırmanın gerçekleştirilmesini sağlayan okul müdürlerine, değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. İnayet Aydın'a, bugünlere gelmemi sağlayan çok değerli anneme ve babama, beni yüksek lisans yapmam konusunda yönlendiren, çalışmamın her aşamasında ilgi, destek ve yardımlarıyla yanımda olan, beni her konuda umutlandıran biricik eşim Umut Akkalkan'a sonsuz teşekkürler.

Ankara, Eylül 2009 Hacer AKKALKAN

ÖZET

ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİNDE OKUL BÜYÜKLÜĞÜNÜN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI, OKULA DEVAMI VE DİSİPLİNİ İLE İLİŞKİSİ

Akkalkan, Hacer
Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Politikası Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İnayet Aydın
Eylül 2009, 175+xiii Sayfa

Bu araştırma, ilköğretim okullarında okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile ilişkisini saptamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisine bulunan Çankaya ilçesinde bulunan 23 küçük, 33 büyük okul oluşturmaktadır. Öğrenci sayısı 400'den az olan okullar küçük, 900'den çok olan okullar büyük olarak tanımlanmaktadır. Araştırma grubu ise 10'u büyük, 10'u küçük olmak üzere toplam 20 okuldan oluşmaktadır.

Araştırma iki boyutlu olarak yürütülmüştür. İlk boyutta okulların OKS sonuçları, yıl sonu sınıf geçme dereceleri, devam durumları ile disiplin durumları ortaya konulmaya çalışılmış, bu amaçla arşiv kayıtları veri olarak kullanılmıştır. İkinci boyutta ise okul müdürlerinin okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile ilişkisi hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla müdürlerle görüşme yapılmıştır.

Birinci boyutta elde edilen veriler SPSS programında çözümlenerek frekans ve yüzde dağılımları alınmıştır. Frekans ve yüzde sonuçları sınıflandırılarak okulların hangi sınıf içinde yer aldığı gösterilmiş ve

yorumlanmıştır. Bunun sonucunda öğrencilerin OKS'de başarılı olma ve başarı belgesi ile sınıf geçme durumlarına göre büyük okulların küçük okullardan çok daha başarılı olduğu; Şube Öğretmenler Kurulu (ŞÖK) kararı ile geçme durumunda ise büyük ve küçük okullar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin okula devam ve disiplin durumları ile ilgili verilere ulaşılamamıştır. Büyük okullarda derslik başına 36 öğrenci düştüğü, küçük okullarda 25 öğrenci düştüğü görülmüştür.

İkinci boyutta ise okul müdürleri ile görüşülerek elde edilen veriler, içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Bunun için HyperRESEARCH yazılımı kullanılmıştır. Büyük ve küçük okul müdürlerinin konu ile ilgili görüşleri kodlanarak frekans ve yüzdeleri ile birlikte çizelgelerde sunulmuş, kendi ifadelerine de yer verilerek yorumlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre büyük okulların öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki en büyük avantajı okulda başarılı öğrenci sayısının ve farklılıkların çok olması ile rekabet için uygun bir ortam olması iken en büyük dezavantajı ise sınıf mevcutlarının kalabalık olmasıdır. Küçük okulların en büyük avantajı sınıf mevcutlarının az olması, buna bağlı olarak öğrencilerin yakından tanınması ve hepsine yeterince zaman ayrılması; dezavantajı ise okulda rekabet ortamı oluşmaması ile öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olmasıdır. Küçük okullar okula devam ve disiplin konusunda büyük okullardan daha çok avantajlıdır. Büyük okullar kalabalık okul ve sınıf mevcutları ile devam ve disiplin konusunda pek çok dezavantaja sahiptirler. Büyük okulların en sık dile getirilen avantajları öğrenci, öğretmen, etkinlik ve materyal konusunda sayı ve çeşit zenginliği; dezavantajları ise kalabalık sınıf mevcutları ile bireyler arası iletişimin yetersiz olmasıdır. Küçük okulların avantajı sınıf mevcutlarının az olması ve bireyler arası yüksek düzeyde iletişim iken; dezavantajı her konuda sayı ve çeşitliliğin az olması ve rekabet ortamının olmamasıdır. Hem büyük hem küçük okul müdürleri en uygun okul büyüklüğünün 400-900 öğrenciye sahip olan orta büyüklükteki okullar olduğu konusunda hemfikirdirler.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SCHOOL SIZE AND THE ACADEMIC SUCCESS, SCHOOL ATTENDANCE, DISCIPLINE IN ANKARA CITY ÇANKAYA DISTRICT

Akkalkan, Hacer
Master, Department of Educational Administration and Policy
Thesis Supervisor: Prof. Dr. İnayet Aydın
September 2009, 175+xiii Pages

This research aims to show the relationship between the school size and the academic success, school attendance, discipline of the primary schools. The universe of the research is composed of 23 small schools, 33 big schools which are located in Ankara Çankaya. Schools which have less than 400 students are called small schools and schools which have more than 900 students are called big schools. The schools in the research group are 10 small schools and 10 big schools.

Research handled in two stages. At the first stage the OKS results of schools, the end of season grades, attandence and discipline values tried to collect and for this reason archive records used. At the second stage school headmasters' ideas collected about the relationship between the school size and the academic success, school attendance, discipline of the primary schools and conversation technique is used.

Data which were collected at the first stage is analyzed by SPSS computer programme to compute frequency and percentage calculations. Frequency and percentage scores classified and the schools grouped into these

classes and this classification is commented. In the end, at the context of OKS success results and success documents big schools are much more succesful than the small schools. In the context of ŞÖK (teachers commitee) there is not much difference in between small schools and big schools. school attandence and discipline data of students can not be gathered. In the big schools there are 36 students for a classroom and 25 in the small schools.

At the second stage data which was gathered by the interview with the school headmasters of the schools is anlayzed. HyperRESEARCH computer program is used for this purpose. The ideas of the school headmasters about the subject are coded and frequency and percentage data calculated and displayed in tables and school headmasters own words are also written in this stage. The results of the analysis shows that big schools' biggest advantage over the academic success is many successfull students at the school and many diverness of the students constitutes a competitior atmosphere. The biggest disadvantage is the crowded classrooms. Small schools the biggest advantage is less student for classrooms. By this way students are well recognized and take enough time and attandence from their students. The disadvantage of the small schools is the not a competitior atmosphere and student population and diverness is small. Small schools has more advantage than big schools over the attandence and discipline facts. Big schools have many disadvantages about the crowded school and crowded classrooms and attandence, discipline. Big schools most rfrequently mentioned advantage is diversity in student, teacher, activity and material and also the high number of these. The disadvantages are crowded classrooms and insufficient communication between individuals. Small schools advantage is good communication between individuals and less population in classrooms. The disadvantage is number and diversity insufficiance in all subjects and lack of competition. Either big school administrator or small school headmasters agree on the ideal school is composed of 400-900 student , that called middle size school in this research.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET v
İÇİNDEKİLER ix
ÇİZELGELER LİSTESİ xii
BÖLÜM
1. GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 5
Önem 6
Sınırlılıklar 7
Tanımlar 7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 9
İlgili Alanyazın 9
Eğitim 9
Eğitimin Amaçları 10
Okul 12
Okulun Amaç ve Görevleri 14
Okulun Gerekliliği 18
Okul Büyüklüğü 20
Okul Büyüklüğü Kavramı 20
Okul Büyüklüğü Tartışmalarının Tarihçesi 22
Okul Büyüklüğü Normları 23
En Uygun Okul Büyüklüğü 25
Küçük Okulların Özellikleri 27
Küçük Okulların Üstünlükleri 29
Küçük Okulların Sınırlılıkları 36
Büyük Okulların Özellikleri 37

Büyük Okulların Sınırlılıkları 38
Küçük ve Büyük Okullarla İlgili Ortak ya da
Farklılaşan Durumlar 39
Dünyada Okul Büyüklüğü 42
Sınıf Büyüklüğü.....44
Akademik Başarı ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi.....53
Okula Devam ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi 62
Disiplin ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi 67
Okul Büyüklüğü İle İlgili Araştırmalar 78
3. YÖNTEM.....82
Araştırmanın Modeli 82
Çalışma Grubu 83
Verilerin Toplanması 85
Verilerin Analizi.....86
4. BULGULAR VE YORUMLAR 88
Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki
Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 88
Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları 89
Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Okula Devam Oranları
Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....104
Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları 104
Okul Büyüklüğünün Okuldaki Didiplin Durumu Üzerindeki
Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar 111
Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları 111
Okul Büyüklüğünün Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin
Bulgular ve Yorumlar.....118
Öğrenci Açısından Avantajları ve Dezavantajları.....118
Öğretmen Açısından Avantajları ve Dezavantajları 127
Veli Açısından Avantajları ve Dezavantajları 137

Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantajları ve Dezavantajları 144
En Uygun Okul Büyüklüğüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar 150
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 156
Sonuçlar 156
Sayısal Verilere İlişkin Sonuçlar 156
Büyük ve Küçük Okulların Avantaj Ve Dezavantajlarına İlişkin Sonuçlar 157
Öneriler 159
KAYNAKÇA 161
EKLER 168
EK 1 Görüşme Formu 168
EK 2 Valilik Oluru 173

ÇİZELGELER LİSTESİ

1. ABD'de Kamu ve Özel Sektörde Ortalama Okul Büyüklüğü (1998-1999 Öğretim Yılı) 43
2. Kurum Türüne (Kamu-Özel) Göre Sınıf Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2002) 49
3. Okul Büyüklüğüne Göre, Öğretmenlerin Günlük, Haftalık ve Aylık Olay Raporları 77
4. Araştırmaya Katılan Okul Müdürleri İle İlgili Kişisel Bilgiler 83
5. Büyük Okulların Başarı Durumları İle İlgili Sayısal Veriler 89
6. Küçük Okulların Başarı Durumları İle İlgili Sayısal Veriler 90
7. Büyük Okullardaki Öğrencilerin Başarı Belgesi Alma Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 91
8. Küçük Okullardaki Öğrencilerin Başarı Belgesi Alma Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 92
9. Büyük Okullardaki Öğrencilerin ŞÖK Kararı İle Geçme Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 92
10. Küçük Okullardaki Öğrencilerin ŞÖK Kararı İle Geçme Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 93
11. Büyük Okullardaki Öğrencilerin OKS Başarı Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 94
12. Küçük Okullardaki Öğrencilerin OKS Başarı Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları 94
13. Büyük Okulların Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 95
14. Küçük Okulların Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 100
15. Büyük Okulların Okula Devam Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 105

16. Küçük Okulların Okula Devam Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 108
17. Büyük Okulların Disiplin Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 112
18. Küçük Okulların Disiplin Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 115
19. Büyük Okulların Öğrenciler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 119
20. Küçük Okulların Öğrenci Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 122
21. Büyük Okulların Öğretmenler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 128
22. Küçük Okulların Öğretmen Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 131
23. Büyük Okulların Veliler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 137
24. Küçük Okulların Veli Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 141
25. Büyük Okulların Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 144
26. Küçük Okulların Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 147
27. En Uygun Okul Büyüklüğüne İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları 151

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

Problem

Okul, eğitimin temel sistemlerini kapsayan, genel bir kavramdır. Okul, eğitim sisteminde eğitimin üretildiği yer olarak tanımlanmaktadır (Başaran, 2000, 12). Okul, ortak bir öğretimin planlı, programlı ve belli bir yaş kümesindeki kişilere sunularak, onlarda bilgi, beceri ve tutum kazandırmaya çalışan kurum (örgüt) ya da bu işin yapıldığı yer, bina olarak da tanımlanabilir (Karakütük ve Tunç, 2004, 9).

Çok açık ve kesin olmamakla beraber, yasal belgelerde ve eğitim programlarında ifade edilen okulun amaçları, örgütsel, yönetsel ve eğitsel başlıklar altında toplanabilir. Okulun etkililiği bu başlıklar altında toplanan amaçların, planlanan (tasarlanan ya da umulan) düzeyde gerçekleştirilmesine bağlıdır (Başaran, 2000, 13). Etkili okul, bir toplumsal sistem olarak okulun belli kaynak ve araçlarla, kaynaklarını boşa harcamadan ve üyelerine de gereksiz sınırlılıklar koymadan, amaçlarını gerçekleştirebilme derecesidir (Balcı, 2001, 7-11).

Öğrenci başarısını etkileyen değişkenlerin saptanmış olması, öğrenciye daha iyi bir eğitim ve öğretim ortamı hazırlanmasına katkı sağlar. Bütün değişkenler, kontrol altına alınamaz. Ancak okul sistemi içinde eğitim-öğretim ortamına doğrudan etki eden unsurların düzenlenmesi ve yönlendirilmesi mümkün olabilir (Koçak, 1993, 14).

Okulların etkili olabilmesi, nitelikli eğitim sunabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için amaçlarını açık seçik ortaya koyması ve ortaya koyduğu amaçların gerçekleşmesinde etkili olan değişkenleri saptaması gerekmektedir. Okulun özellikle yönetsel ve eğitsel amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmesinde okul büyüklüğü kavramı önem kazanmaktadır.

Okul büyüklüğü ile ilgili alanyazında iki farklı yaklaşıma rastlanmaktadır. Başaran (1974), okulun büyüklüğü ve küçüklüğünün, başka bir deyişle okulun eğitim olanaklarına ne oranda sahip olduğunun, öğrenci başarısında, sosyoekonomik ve sosyopsikolojik özgeçmişleri kadar önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Çınkır (1996) ise okul büyüklüğünün, okulun içindeki eğitsel alanları, öğrencilerin kullandığı toplumsal alanları, işgörenlerin kullandığı alanları, kullanılan eğitim araç gereçlerini ve öğrenci sayısını kapsadığını belirtmektedir.

Okul büyüklüğü ile ilgili tartışmalar, Barker ve Gump'un 1964 yılında yayımladıkları "Büyük Okul, Küçük Okul: Okul Büyüklüğü ve Öğrenci Davranışı"(Big School, Small School: School Size and Student Behaivour) adlı kitap ile başlamıştır. Barker ve Gump (1964), küçük okulların daha yararlı olduğu, büyük okulların varsayılan üstün yanlarının bir ilizyon sonucu olduğu sonucuna varmışlardır.

Her ne kadar okul büyüklüğü ile ilgili olarak tek bir "küçük" tanımı olmasa da araştırmalar etkili bir büyüklüğün ilköğretim okulları için 300-400 arasında, orta öğretim okulları için ise 400-800 arasında olması gerektiğini göstermektedir (Cotton, 1996).

Genellikle küçük okulların şu özellikleri taşıdıkları belirtilmektedir (web3.epnet.com; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004): Öğrenci sayısı 400'den azdır.

Öğretmenler öğrencileri, öğrenciler öğretmenleri iyi tanırlar. Öğretmenler daha uyumlu olarak ortak eğitimsel etkinliklerde bulunurlar, öğrenci çalışmalarını disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirirler. Bir küme (grup) öğretmen birkaç yıl boyunca belirli bir öğrenci kümesiyle birlikte bulunur. Okulda özerklik ve öğretmen önderliği (liderliği) yüksek düzeydedir. Okulda amaçlar açıktır, üzerinde yoğunlaşılacak bir program bulunur.

Büyük okulların üstünlükleri ise şu şekilde belirtilmektedir (web3.epnet.com; Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004): Büyük okullar daha verimlidir. Büyük okullar, öğrenci birim maliyetini düşürür. Büyük binalarda öğretim yapma programların çeşitliliğini artırır. Küçük okullar farklı bilimsel alanlarda öğrencilerin gelişimini sağlayamaz ve diğer ülkelerle yarışta geri kalınacağı endişesi yaratır. Nüfusun artması ve bunun sonucunda artan eğitim istemi; büyük okullarca karşılanabilir. Ayrıca, büyük ortaöğretim okulları ile, sanayinin gereksinim duyduğu sayıda niteliksiz ya da ara insangücünü yetiştirmek olanaklıdır. Büyük okullar beceri geliştirme konusunda küçük okullara oranla daha fazla olanağa, araç-gerece ve yere sahiptir. Sanat, müzik, drama, küçük okullarda daha iyi öğretilebilir. Ancak küçük okullarda bunların öğretilebileceği ve sonuçların sergilenebileceği alanlarla ilgili sorun vardır. Spor alanları, konferans salonları, yüzme havuzları, kütüphaneler ve çalışma salonları gibi olanakları küçük okullara sunmak oldukça pahalı olmaktadır. Binaların değiştirilemeyen kalıpları birçok sınıfta formalite öğretim etkinliklerinin dışına çıkılmasını engellemektedir. Küçük okulların bir sınırlılığı ise, küçük okullarda görev yapan eğitim işgörenlerinin mesleki fırsatları daha sınırlıdır.

Büyük okulların daha verimli olduğuna; daha kaliteli ve çeşitli bir müfredat sunma kapasitesi olduğuna inanılmaktadır. Ancak kimileri büyük okulların ekonomik avantajların yanında bir takım olumsuzluklar getirdiğini belirtmektedir. Çünkü büyük okullar daha fazla sayıda ekonomik desteğe ve daha fazla bürokrasiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bazı araştırmalar, öğrenci başına

birim/maliyet hesaplamalarının hizmet verilen öğrenci sayısı üzerinden değil de mezun olan öğrenci sayısı üzerinden yapıldığında, büyük okulların sahip olduğu varsayılan maliyet avantajlarının büyük oranda ortadan kalktığını göstermektedir. Sonuç olarak büyük okullara devam eden öğrencilerin ödemesi gereken maliyetler şunlardır: Akademik başarı seviyesinde düşüklük, okulun ders dışı etkinliklerine katlımda düşüklük, güvenlik ve disiplin ile ilgili problemler ile daha düşük mezuniyet oranı (Lee ve Smith, 1996).

Küçük okullarda öğrencilerin akademik başarı ve mezun olma oranlarının yüksek olduğu, kişisel ilişkilerin daha güçlü olduğu, daha az bürokratik işlem gerektirdiği, disiplin sorunları ve şiddet olaylarına daha az rastlandığı ve bunların daha kolay önlendiği, aidiyet duygusunun daha fazla yaşandığı vurgulanırken, büyük okulların daha fazla ve çeşitli fiziki imkanlara, donanıma ve eğitim fırsatlarına sahip olduğu ve maliyetinin düşük olduğu belirtilmektedir.

Araştırmalarda küçük ve büyük okullarla ilgili olarak farklılaşan durumların akademik başarı, toplumsal davranış, tutumlar, doyum sağlama, öğretmen-öğrenci ilişkileri ile okula devam olduğu belirlenmiştir (Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 12).

Araştırmaların büyük bölümü küçük okulların büyük okullardan daha yararlı olduğunu göstermektedir. Buna karşın küçük ve büyük okullarda öğrencilerin akademik başarı ile ilgili sonuçlarının önemli oranda farklılaşmadığı görülmektedir (Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 13).

Başaran'a göre (2000), okulu en uygun büyüklükte kurmanın amacı, okulda eğitim ortamını etkileyecek her etkenin uygun büyüklükte, sayıda ve nitelikte olmasını sağlamaktır. Bu etkenler öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin, eğitim yerinin, araç gereçlerin sayıları ve niteliği; eğitim ortamının sağlık koşullarına uygunluğu ve benzerleridir. Eğitim ortamını oluşturan bir

etkenin istenen güçte olmamasının eğitime zararı olduğu kadar, istenen güçten fazla olması da kaynakların boşa harcanmasına sebep olmaktadır. En uygun okul büyüklüğünü bulmak, eğitim ortamını oluşturan her etkenin zarar ve savurganlığa yol açmayacak sayı ve nitelikte olması gerektiğini berirleyip bunları uygun şekilde birleştirmek olarak kabul edilmektedir (Başaran, 1982, 29).

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre eğitim kurumlarının yer, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden saptanır ve kurumların bu standartlara göre enuygun (optimal) büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır (Madde 14). Okulların uygun büyüklükte kurulması hem belirlenen amaçlara en üst düzeyde ulaşılması hem okulların etkili ve verimli şekilde yönetilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın problemi, büyük ve küçük ilköğretim okullarında öğrencilerin akademik başarı, okula devam ve disiplin durumunun farklılaşma durumunun nasıl olduğu ile okul müdürlerinin okul büyüklüğüne ilişkin görüşlerinin neler olduğudur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı küçük ve büyük okullarda akademik başarı, okula devam ve disiplinin farklılaşma durumunu ve bu okullarda görev yapan okul müdürlerinin konuyla ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

Büyük ve küçük okullarda;

1) Öğrencilerin akademik başarı oranları arasında fark var mıdır? Hangi büyüklükteki okulun öğrencileri daha başarılıdır?

2) Öğrencilerin okula devam oranları arasında fark var mıdır? Hangi büyüklükteki okulda, okula devam oranları daha yüksektir?
3) Öğrencilerin disiplin durumu arasında fark var mıdır? Hangi büyüklükteki okulda daha az disiplin problemleri yaşanmaktadır?
4) Okul müdürlerinin okul büyüklüğünün, öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?
5) Okul müdürlerinin okul büyüklüğünün, öğrencilerin okula devam oranları üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?
6) Okul müdürlerinin okul büyüklüğünün, okuldaki disiplin durumu üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?
7) Okul müdürlerinin, okullarının büyüklüğünün avantajları hakkındaki görüşleri nelerdir?
8) Okul müdürlerinin, okullarının büyüklüğünün dezavantajları hakkındaki görüşleri nelerdir?
9) Okul müdürlerine göre en uygun okul büyüklüğü ne olmalıdır?

Araştırmanın Önemi

Eğitim etkinikleri okul denilen kurumlarda gerçekleştirilmektedir. Etkinliklerin amaçları yasalarda ve eğitim programlarında yer almaktadır. Bu etkinliklerin planlı, programlı bir şekilde yürütülmesi öngörülmektedir.

Eğitim etkinliklerinin belirlenen amaçlara ulaşması, saptanan ölçütler çerçevesinde gerçekleştirilmesi, okulların etkili şekilde yönetilebilmesi için gerekli etkenler açıkça ortaya konmalıdır. Akademik başarı, okula devam ve disiplin bu etkenlerden bazılarıdır.

Okul büyüklüğü ile ilgili Türkiye'de az sayıda araştırma bulunmaktadır. Konunun öneminin anlaşılması için araştırmalar yapılıp sonuçların ortaya

konulması, eğitim sisteminin planlanmasında çalışma sonuçlarının dikkate alınması gerekmektedir.

Bu araştırma ile okul büyüklüğünün belirtilen etkenler üzerinde etlili olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular yeni okulların kurulmasında, var olan okullarda yaşanan sorunların çözümünde önemli katkılar sağlayabilir. Bu araştırma, elde edeceği bulgularla konuya dikkat çekebileceği, Türkiye'de konuyla ilgili yeni çalışmalar yapılmasına katkılar sağlayabileceği için de önem taşımaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2007-2008 öğretim yılında, Ankara ili Çankaya ilçesindeki büyük ve küçük olarak tanımlanan ilköğretim okullarındaki sekizinci sınıf öğrencilerinin 2007-2008 öğretim yılı Orta Öğretim Kurumlar Sınavı (OKS) sonuçları, yıl sonu sınıf geçme dereceleri, devamsızlık durumları ve Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulunun vermiş olduğu ödül ve cezaları ile bu okullarda görev yapan okul müdürlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Araştırma ile OKS sonuçları ile yıl sonu sınıf geçme derecelerine ulaşılırken, öğrencilerin devam kayıtlarına, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan ödül alan, kınama cezası alan, uyarma cezası alan, okul değiştirme cezası alan öğrenci sayılarına ulaşılamamıştır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımları aşağıda sunulmuştur:

Okul: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kamu ilköğretim okullarıdır.

Okul Büyüklüğü: Okulda okuyan öğrenci sayısı anlaşılmaktadır.

Sınıf Büyüklüğü: Bir sınıfta bulunan öğrenci sayısıdır.

Küçük Okul: Öğrenci sayısı 400'den az olan okuldur.

Büyük Okul: Öğrenci sayısı 900'den fazla olan okuldur.

Akademik Başarı: Öğrencilerin yıl sonu sınıf geçme dereceleri ile OKS sonucu bir üst öğretim kurumuna yerleşme oranları belirtilmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu olan okul büyüklüğü ile ilgili olarak okul büyüklüğünün tanımı, tarihçesi, küçük ve büyük okulların özellikleri, sınıf büyüklüğü, akademik başarı, okula devam ve disiplin gibi konulara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

İlgili Alanyazın

Okul büyüklüğü kavramı ele alınmadan önce konuyla ilgili diğer kavramlara değinmenin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla eğitim, amaçları, okul, amaçları ve görevleri ile okulun gerekliliği konuları açıklanmaya çalışılmıştır.

Eğitim

Okullar, eğitim amaçlarını gerçekleştirmek üzere kurulan kurumlardır. Bu sebeple konuya, eğitim tanımları ile başlamak anlamlı olacaktır. Eğitim; çocuklara, ergenlere ve yetişkinlere kazandırılacak zihinsel ve bedensel yeteneklerin tümünü kapsayan her çeşit yetiştirmedir (Adem, 1997, 2). Oğuzkan'a (1993) göre ise eğitim; önceden saptanmış amaçlara göre insan davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizisidir. İnsan hakları belgeleri ise eğitimi, "insan kişiliğini tüm yönleriyle geliştiren, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştiren bir etkinlik" olarak tanımlamıştır (Altunya, 79).

Bir insanın öğrenme yeteneği de dahil, tüm kalıtsal güçlerinin geliştirilmesi ve böylece istenen özelliklerle donanmış bir kişiliğe sahip olması için kullanılacak en etkili araçlardan biri eğitimdir. İnsanın eğitimi, öğrenme yoluyla gerçekleşir. Bir başka ifade ile, insan hemen tüm kişilik özelliklerini

öğrenerek edinir. İnsanın edinilmiş özellikleri, doğuştan getirdiklerinden daha çoktur. Eğitim, insana istenilen özellikleri öğrenme yoluyla kazandırmaya çalışır (Başaran, 1996, 25).

Eğitim, bireye kişilik, değer ve yetenek kazandırdığı için bireysel; bireyi toplumsallaştırdığı, toplumsal değerleri koruma, değiştirme ve yenileme işlevlerini yerine getirdiği için de toplumsal bir etkinlik olarak ele alınmaktadır (Bilhan, 1991, 8). Poyraz'a göre (1996) ise eğitim, yeni kuşakların, toplum hayatında yerini almış kişilerin, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Eğitim, aynı zamanda önceden saptanmış amaçlara göre insanların davraışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir.

Yapılan tanımlara bakıldığında eğitimin amaçlarının bireylere yetenek, kişilik, gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak, belirlenen amaçlar doğrultusunda davranışlar geliştirmek, toplumsal değerleri koruyup geliştirerek yeni nesillere aktarmak ve bireyleri sosyalleştirmek olduğu söylenebilir.

Eğitimin Amaçları

Eğitimin amaçları konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler zamana, toplumlara, ülkelerin yönetim ve eğitim felsefelerine göre değişebilmekte; aynı zamanda eğitim, toplumlardaki sosyal, siyasal, kültürel ve endüstriyel değişmelere paralel olarak farklı amaç ve işlevleri gerçekleştirmek için bir araç olarak görülebilmektedir (Şişman, 2006, 179-180).

Eğitimin amaçları durağan bir yapıda olmamalıdır. Aksine ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik gelişme ve değişimlere, değişen ihtiyaç ve beklentilere göre, eğitim ve okul sistemleri de gözden geçirilerek yeniden yorumlanmalı ve belirlenmelidir. Her ülke, geleceğe ilişkin vizyon, beklenti ve

hedeflerini, eğitim ve okulun amaç ve işlevlerine yansıtır. Dolayısıyla eğitimin amaçları, ülkelerin genel amaçlarından ayrı düşünülmemelidir (Şişman, 2006, 180).

Varış (1976), eğitimin amaçlarını hiyerarşik olarak şu başlıklar altında ele almıştır (Taymaz, 2007, 7):

- Milli Eğitimin Amaçları
- Okulun Amaçları
- Dersin Amaçları
- Konunun-Ünitenin Amaçları

Şişman (2006) da Varış'ın başlıklarına benzer olarak, şöyle bir sınıflandırma yapmıştır:

Ülkenin Amaçları. Ülkenin gelecekte ulaşmayı planladığı sosyal, siyasal ve ekonomik hedefleri kapsar.

Eğitim Sisteminin Amaçları. Ülke amaçlarının bir yorumu niteliğinde olup toplumun değer ve idealleri ile yetiştirilmek istenen insan tipini yansıtır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Genel Amaçlar başlığı altında ifade edilmiştir.

Eğitim Kademelerinin ve Okulların Amacı. Eğitim sisteminin amaçları dikkate alınarak hazırlanmış olup okul kademelerinin (okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim) ve okul türlerinin (ilköğretim okulu, lise, meslek lisesi) özel amaçlarını ifade eder.

Derslerin Amaçları. Okulun eğitim programlarında yer alan derslerle ilgili olarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer ve alışkanlıkları ifade eder.

Ünite ve Konuların Amaçları. Her bir dersin kapsamında yer alan çeşitli üniteler ve bu üniteler içinde yer alan konularla ilgili davranışları kapsar.

Eğitimde ulusal düzeyde belirlenen amaç ve işlevler yanında, evrensel düzeyde de belirlenen amaçlar bulunmaktadır. Bunlar arasında insani değerlerin geliştirilmesi, kültürel farklılıklara karşı duyarlı bireyler yetiştirilmesi ve insan kaynaklarının kalitesi sayılabilir. Eğitim, günümüzde özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından uzun vadeli ve en değerli yatırım olarak görülmektedir (Şişman, 2006, 180).

Eğitim, insanın öğrenme yeteneğinin oluşması ile başlamakta ve insanın yaşadığı sürece devam etmektedir. İnsanın eğitilebilir bir varlık olması bu konuda önemli bir arayış ve bilgi birikimini de beraberinde getirmiştir (Aydın, 2003, 3). Söz konusu edilen arayışlar ve bilgi birikimi, eğitimin amaçlarını planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirmek için okul örgütünü gündeme getirmiştir.

Okul

Eğitim, bireyin toplumsal yeteneklerinin en üst düzeye çıkarılması, kişisel gelişiminin sağlanması için seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerinin içine alan bir süreçtir (Poyraz, 1996, 13-14). Eğitim, yalnızca okullarda gerçekleştirilen bir etkinlik değildir, ama okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevredir (Bursalıoğlu, 1987, 58). Eğitim, bir kamu hizmetidir ve resmi anlamda kişilerin değerler, yetenekler ve bilgi bakımından eğitildiği toplumsal örgütler olan okullarda verilir (Aydın, 2003, 7).

Eğitim için oluşturulan kontrollü mekana “okul” adı verilmektedir. Okullarda öğretme ve öğrenme için resmi roller belirlenmiş, öğretmen ve öğrenciler bu rolleri üstlenmiş, öğretim amacıyla resmi programlar hazırlanmıştır.

Bu şekilde toplumsal, siyasal ve kültürel kodların iletilmesi görevi okullara verilmiştir (Kaplan, 1999, 15; Akt. Aydın, 2003, 7).

Okul, eğitim sisteminin en işlevsel parçasıdır. Eğitim sisteminin eylemsel sınırlarını belirler. Ayrıca okul, eğitim sisteminin üretim amaçlı somut örgütlenmesidir. Okulu diğer eğitim kurumlarından ayıran en temel özellik, insan üzerinde çalışması ve onu farklılaştırma yeteneğidir (Açıkalın, 1995). Başaran'a göre ise (2000) okul, değişik adlarla anılan, eğitimin temel sistemlerini kapsayan, genel bir kavramdır. Okul, eğitim sisteminde eğitimin üretildiği yerdir. Eğitim sisteminin amaçlarını gerçekleştirmesi, okulun iyi örgütlenmesine bağlıdır.

İyi ve etkili bir okul, aynı zamanda başarılı bir okul demektir. Başarılı bir okulda bulunması gereken bir takım özellikler vardır. Mitchell'e (2005) göre bu özellikler sıralanabilir (Pehlivan, 2006, 2-3):

- Güçlü, profesyonel yönetici ve öğretmenler,
- Tüm öğrencilere uygulanabilecek program,
- Okulda, tüm öğrencilerin öğrenebileceği ve tüm öğretmenlerin öğretebileceği olgusunun, bir anlayış olarak yerleştirilmesi,
- Okul ikliminin öğrenmeye olanak sağlayacak biçimde temiz, bakımlı ve düzenli olması,
- İyi bir eğitim yapılabilmesi için gerekli olan, sürekli değerlendirme ve geliştirme sistemi bulunması,
- Aile ve toplum katılımının yüksek düzeyde sağlanması.

Okul, eğitim amacıyla kurulmuş özel bir çevredir. Okul, ortak bir öğretimin planlı, programlı ve belli bir yaş kümesindeki kişilere sunularak, onlarda bilgi, beceri ve tutum kazandırmaya çalışan kurum (örgüt) ya da bu işin yapıldığı yer, bina olarak tanımlanabilir. Örgün öğretimin yapıldığı ilköğretimden (ilköğretim okulundan) yükseköğretime (fakülteye) kadar olan tüm örgütler okul olarak

anılabilir (Karakütük ve Tunç, 2004). Okullar, toplumsal açık sistemlerdir. Okullara bu niteliğini veren en önemli özellik ise okulun girdisini, içinde yaşadığı toplumdan alması ve bu girdiyi işledikten sonra yine topluma çıktı olarak sunmasıdır. Bu nedenle okullar toplumdan ayrı düşünülemez (Pehlivan, 1997).

Toplumlar, okul adı verilen bürokratik örgüte, birçok görevler yüklemişlerdir. Bütün devletler, eğitim sisteminden okullar aracılığı ile gerçekleştirmesini istedikleri beklentileri, eğitimle ilgili yasalarında belirtmişlerdir (Aydın, 2003, 8). Ülkemizde de eğitim sistemi ve okulların amaçları, başta Anayasa olmak üzere eğitimle ilgili yasalarda ortaya konulmaktadır.

Okulun Amaç ve Görevleri

Bütün toplumlarda okulların görevi, kültürel alanda geçmişten devranılan mirası, gelecek nesillere iletmektir. Bu sayede insanlığın sürekliliği sağlanmış olur. Okulların görevi, geçmişte bilimsel, teknolojik, siyasal ve sosyal alanlarda meydana gelen değişmeler sınırlı bir seviyede kaldığı için, temelde toplumun devamlılığını sağlayacak bireyler yetiştirmektir. Fakat günümüzde bilimsel, teknolojik, siyasal ve sosyal alanlarda hergün önemli değişiklikler meydan gelmektedir. Bu değişikliklerin yeni nesillere kazandırılması da okulun görevleri arasına girmektedir. Çünkü toplumların sürekliliğe olduğu kadar, değişmeye de ihtiyaçları vardır. Bu sebeple, günümüzde okullar bir taraftan toplumların devamlılığını sağlama yönünde hizmet verirken, diğer taraftan da süreklilik içerisinde yenileşmelerini sağlamaya çalışmalıdır (Kıncal, 1993, 14).

Okulun amaçları pek açık ve kesin olmamakla beraber, yasal belgelerdeki ve eğitim programlarındaki amaçlar, örgütsel, yönetsel ve eğitsel olmak üzere üç başlık altında toplanabilir (Başaran, 2000, 13-15):

1) Her sistem gibi, okulun var olması ve yaşamını sürdürmesi için gerçekleştireceği amaçlar örgütsel amaçlardır. Okulun üreteceği eğitim hizmetlerinin türünü belirleyip yaşamını sürdürmesi için bu hizmetleri üretmesi örgütsel amacıdır.
2) Okulun yönetsel amaçları, örgütsel amaçları en üst düzeyde gerçekleştirmektir. Bu bağlamda eğitim olanaklarını her yurttaşın yararlanabileceği biçimde yaymak ve eğitsel amaçlara uygun nitelikli öğrenciler yetiştirmek hedeflenmektedir.
3) Eğitsel amaçlar, belli bir öğretim basamağındaki öğrencilere kazandırılacak davranışların niteliğini göstermektedir. Bu amaçlar yasalarda belirtilen genel amaçlar ile okulların eğitim programlarında yer alan derslerin ve eğitim etkinliklerinin özel amaçları olarak belirtilmektedir.

Okula sistem yaklaşımı ile de bakmak gerekir. Sistem yaklaşımı, okulun sorunlarının ilişkili olduğu tüm öğelerle birlikte, bütüncül bir yaklaşımla anlaşılmasını ve çözüm yollarının aranılmasını sağlar. Bu nedenle okulun bir sistem olarak şu niteliklere sahip olması beklenmektedir (Taymaz, 1997, 27-28):

1. Okul bütünüyle açık sistem olmalı, çevredeki sistemlere etkileşimde bulunmalıdır.
2. Okul sistemi alt sistemleri ile bütünlük göstermeli, uyumlu çalışmalıdır.
3. Alt sistemleri oluşturan öğeler ahenkli ve işbirligi içinde çalışmalıdır.
4. Toplumsal çevresi ile ilişkileri dirik ve sürekli olmalıdır.
5. Çevredeki yenilik ve degişmelere göre gerekli gelişmeleri sağlayabilmelidir.
6. Çevreden aldıgı girdileri iyi bir şekilde işleyerek beklenen çıktıları verebilmelidir.
7. Çevrenin yıpratıcı etkilerinden kendini koruyabilmelidir.
8. Amaçlarına ulaşabilmesi için sürekli bir kontrol ve değerlendirme mekanizmasına sahip olmalıdır.

Bir devletin eğitim politikası, onun ekonomik alandaki hedeflerine ve çağdaş ekonominin temel özelliklerine göre düzenlenmelidir. Okullarda, çocuklara ve gençlere bir yandan genel toplumsal kurallar, gelenekler, yasalar ve dünya görüşleri öğretilmeye ve benimsetilmeye çalışılırken, bir yandan da toplumun ekonomik durumuna göre kalifiye eleman ihtiyacını karşılayacak bir mesleki eğitim sistemi kurulmalıdır (Kıncal, 1993, 15).

Şişman (2006), okulun ve eğitimin amaç ve işlevlerini yaygın bir sınıflama biçimi ile şöyle ele almaktadır:

Bireysel. Okulun, öğrencilerin kendi yeteneklerini keşfedip geliştirmesine, akademik ve akademik olmayan alanlarda bir takım bilgi ve beceriler kazandırmasına yardımcı olması beklenir. Bireyin sosyal, fiziksel ve psikolojik açıdan gelişimini sağlamasının yanında; bireyi çevrenin olumsuz etkilerinden koruma, yaratıcılığı ve kendine güveni geliştirme de okulun amaçları arasında sayılabilir.

Sosyal. Okul ve eğitim, sanayileşme ve kalkınma sürecinde önemli bir araç olarak görülür. Eğitim sisteminden, ekonominin ve iş yaşamının ihtiyaç duyduğu nitelik ve nicelikte insan gücünü yetiştirmesi beklenir.

Kültürel. Toplumun mevcut kültürünü yeni kuşaklara aktarmak, toplumun farklı kesimlerinden ve alt kültürlerden gelen öğrenciler arasında sosyal bütünleşmeyi sağlamak, kültürel çatışmaları azaltmak, ulusal çıkarlar etrafında bir birlik bilinci ve güç oluşturmak okulun kültürel amaçlarıdır.

Politik. Okul, mevcut devlet ve hükümet otoritesini meşrulaştırır, politik yapının devamını sağlar, demokrasiye karşı duyarlılığı, politik gelişme ve değişmeleri destekler. Ayrıca öğrencilerin bir vatandaş ve toplumun bir üyesi

olarak hak ve sorumluluklarının bilincinde olmasını, olumlu davranış ve beceriler kazanmasını sağlar.

Teknik-Ekonomik. Okulların ekonomik sistem için gerekli kaliteli insan gücü yetiştirmesi, geleceğin işgücü ve vatandaşı olacak öğrencilerin üretim ve tüketim beceri ve alışkanlıkları kazandırması yanında uluslararası rekabet, ekonomik işbirliği, teknoloji, bilgi değişimi, çevreyi koruma gibi yönlerden nitelikli insan yetiştirmesi beklenir.

Eğitsel. Çeşitli alanlarda meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler, eğitimin kendisinin de bir amaç ve değer olarak görülmesini sağlamıştır. Okulların öğrencilere nasıl öğreneceklerini, öğretmenlere de nasıl öğreteceklerini öğretmesi beklenir. Okullar, bilginin paylaşıldığı, eğitsel değişme ve gelişmelerin sistematik olarak denenip geliştirildiği yerler olmalıdır.

Başar (1994), okul denen özel çevrenin üç temel işlevinden bahsetmektedir. Bunlardan ilki, öğrencileri dış çevrenin güçlüklerinden korumak, onlara yaşamı kolaylaştırmaktır. Bu, okuldaki yönetici, öğretmen v ediğer görevlilerin her türlü yardım ve desteği ile sürekli denetimi ile mümkün olmaktadır. İkinci işlev, dış çevrede sıkça gözlenen istenmeyen davranışları okula sokmayarak, öğrencileri bu tür davranışlardan uzak tutmaktır. Okulun üçüncü işlevi ise dengelemedir. Okul, çok farklı çevrelerden ve farklı özelliklerle gelen öğrencilere benzer koşullar sunarak onların birbirlerini tanımasına, anlamasına ve etkilemesine imkan vererek toplumdaki güç dengesini sağlar.

Okul öğretmenlerin biraraya geldiği, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının ve beklentilerinin, toplumun isteklerinin karşılandığı bir yerdir. Her okul tek ve kendine özgüdür. Eğitim sisteminin, çevresindeki sosyo ekonomik, siyasal ve kültürel sistemlerle ilişki ve etkileşim içinde olması sebebiyle, eğitim sisteminin temel üretim birimi olan okullar, sözü edilen sistemlerde meydana gelen

değişme ve gelişmelerden etkilenmektedir. okul, toplumun ve çevrenin ihtiyaçlarını karşılayan bir kaynak merkezidir. Dolayısıyla okul, kendini çevre ve toplumun beklentilerine göre geliştirmelidir (Aytaç, 2000, 4; Akt. Kalfa, 2006, 16).

Okulun Gerekliliği

Son yıllarda “Okulsuz eğitim”, “okulsuz toplum”, “özgür eğitim” gibi adlarla yayımlanmış yayınlar, okul olmadan eğitim verilip verilemeyeceğini tartışmaya açmıştır. Bununla beraber bir ülkenin yönetim biçimi ile eğitim sistemi arasındaki doğrudan ilişki nedeniyle bütün devletler eğitim sisteminin/okulların gerçekleştirmesini istedikleri iyi insan, iyi yurttaş, iyi üretici-iyi tüketici yetiştirme amaçlarını anayasa ve eğitimle ilgili yasalarında belirtmektedirler (Karakütük ve Tunç, 2004, 2).

Avrupa ve Kuzey Amerika’da insan sıcaklığından, kişisel özelliklerden uzak bir ortamı yansıtan okulun eğitim tekeline itiraz edilmiş, eğitim için daha uygun, dış dünya ile bütünleşmiş ve daha açık yeni bir yapı önerilmiştir. Eğitim teknolojisindeki (bilgisayar, video gibi) gelişme sonucu kimi veliler ve çocuklar, zorunlu öğretimin yürürlükten kaldırılmasını isteme cesaretini göstermişlerdir. Öyleyse yeni okulların yapılmasının önceliği nedir? Eğitim teknolojisindeki hızlı gelişmeye rağmen -kuşkusuz amaçlar, yöntemler ve içeriğin değisen koşullara göre yeniden ele alınması her zaman düşünülebilir-, okulların ortadan kaldırılması yerine yeniden düzenlenmesi, çağdaş gereksinimlere uyarlanması, bu hizmetten yararlanacaklara daha yakın bir yerde kurulması gerekli görülmektedir. Bu düşünce şu gerekçelerle desteklenebilir (Hallak, 1976; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 2):

1. Hiçbir ülke, okul dışındaki bir yetiştirme sürecini okulun yerine koyamamaktadır. Ayrıca, üstün yetenekli çocukların, fiziksel ve zihinsel engellilerin, etnik azınlıkların eğitimi özel ortam gerektirmektedir.

2. Okul olmadığında, yaygın (kitle) eğitim önerilerinin tümü, iyi hazırlanmış ve karmaşık yönetim sistemlerini, kaynakların kullanım düzenlemesi araçlarını, bu önerilerin gelecek yıllarda büyük bir ölçekte uygulanmasını göz önünde bulundurmak durumundadır. “Okulsuz toplum” önerisinin yerinde olmadığı yöneticiler, öğretmenler ve velilerin büyük çoğunluğunun tutumuyla sınanabilir.

İnsanların eğitim gereksinimleri büyük oranda okullarca sağlanmaktadır. Okul, toplumların yüzyıllar süren bir gelişim sonucunda ortaya çıkardığı vazgeçilmez bir toplumsal kurumdur. Okulun niteliğinde ve niceliğinde, zaman zaman köklü değişiklikler yapılabilir. Ancak okulun kendisinden vazgeçildiği hemen hiç görülmemiştir. Çünkü okul, eğitim hizmetinin üretildiği ve eğitim, eğitim sistemi dendiğinde ilk akla gelen kurumdur (Başaran, 1984, 12-13).

Bilhan (1996), eğitim için insanlığın okuldan daha etkin bir araç bulamadığını belirtmektedir. Başaran’a göre (1984), okulun topluma yararsız olduğunu söylemek güçtür. Yapılan araştırmalar, bunu doğrular niteliktedir. Okulun gerekliliği üzerinde tartışılmamakta olup, tartışmalar okulun görevleri, eğitim programları, işleyiş biçimi, topluma getirdiği yük ve sağladığı yararlar gibi konularda yapılmaktadır.

Hesapçıoğlu (2004), geçmiş 20 yıllık dönemde, toplumda okulun rolüne ilişkin iki ekstrem görüşün oluştuğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki, Illıch ve Riemer tarafından da ortaya konan okulun yok edilmesi ya da toplumun okulluzlaştırılmasını savunan oldukça radikal okul eleştirileridir. Bu eleştirileri yapanlar devlet tarafından organize edilen okula karşıdırlar ve okul yerine gönüllü eğitim kurumlarını savunurlar. Diğeri ise, Avrupa Konseyi’nin “ XXI. Yüzyıl İçin Eğitim” projesidir. Bu proje, okullaştırılmış bir toplumu öngörür ve beşikten mezara kadar okulun gerekli olduğunu savunur.

Yapılan tartışma ve araştırmalar, okulların yararlarını ve okullarda yaşanan sorunları ortaya koymakla beraber, yeni okul modellerini de gündeme getirmektedir. Pehlivan (2002), “Alternatif Okullar” adlı kitabında, okula seçenek olarak yine okulun önerilebileceğini savunarak; yapıları ve işleyişleri faklı ve genellikle küçük ölçekli olan pek çok okul modelini incelemiştir.

Toplumlar henüz okul yerine yeni bir şey koyamamışlardır. Okulun olmadığı bir eğitim anlayışı yerine, okulların sorunlarının ortadan kaldırılması veya en aza indirgenmesi ve eğitimin amaçlarının en üst düzeyde gerçekleştirilmesi için yeni okul modelleri gündeme gelmiştir. Bu noktada okul büyüklüğü kavramı önem kazanmaktadır.

Okul Büyüklüğü

Bu başlık altında okul büyüklüğü kavramı, tarihçesi, normları, büyük ve küçük okulların özellikleri, dünyada okul büyüklüğü ile sınıf büyüklüğü konuları ele alınmaktadır.

Okul Büyüklüğü Kavramı

Okul büyüklüğü ile ilgili literatürde iki farklı yaklaşıma rastlanmaktadır. Başaran (1974), okulun büyüklüğü ve küçüklüğünün, başka bir deyişle okulun eğitim olanaklarına ne oranda sahip olduğunun, öğrenci başarısında, sosyoekonomik ve sosyopsikolojik özgeçmişleri kadar önemli bir etken olduğunu belirtmektedir.

Çınkır (1996) ise okul büyüklüğünün, okulun içindeki eğitsel alanları, öğrencilerin kullandığı toplumsal alanları, işgörenlerin kullandığı alanları, kullanılan eğitim araç gereçlerini ve öğrenci sayısını kapsadığını belirtmektedir. Bu çalışmada ise, okul büyüklüğü ile okuldaki öğrenci sayısı kastedilmektedir.

Başaran'a (2000) göre, okulu en uygun büyüklükte kurmanın amacı, okulda eğitim ortamını etkileyecek her etkenin uygun büyüklükte, sayıda ve nitelikte olmasını sağlamaktır. Bu etkenler öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin, eğitim yerinin, araç gereçlerin sayıları ve niteliği; eğitim ortamının sağlık koşullarına uygunluğu ve benzerleridir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre eğitim kurumlarının yer, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden saptanır ve kurumların bu standartlara göre enuygun (optimal) büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır (Madde 14). Okulların uygun büyüklükte kurulması hem belirlenen amaçlara en üst düzeyde ulaşılması hem okulların etkili ve verimli şekilde yönetilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Eğitim kurumlarının (okulların) kurulması, geliştirilmesi ve yeni koşullara uyarlanması için dünyada çok önemli bir bütçe ayrılmaktadır. Finansman kaynaklarının iyi ve etkili kullanılması, eğitim altyapısının geliştirilmesi, eğitim isteminin karşılanabilmesi için sunumun (okulların, yatırımın) yapılacağı yerlerin belirlenmesi ve planlamanın yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Karakütük, 1994, 38).

Okul büyüklüğü, hem yeni okulların yapılmasının plânlanmasında, hem de kurulmuş olan okulların etkili bir biçimde yönetilmesinde üzerinde durulması gereken, ulusal düzeyde alt ve üst sınırlarının belirlenmesi gereken bir kavramdır (Karakütük ve Tunç, 2004, 1). Ülkelere, bölgelere göre farklılaşmakla beraber, okullarda yaşanan sıkıntıları en aza indirecek şekilde uygun okul büyüklüklerinin belirlenmesi ve planların buna göre yapılması gerekmektedir.

Bu durumda okulların büyüklüğünün, kaç öğrencisi olacağının tartışılması gerekir. Özellikle yabancı alan yazınında okul büyüklüğü ile öğrenci başarısı, okul büyüklüğü ile öğrencilerin etkinlikleri ve akranları ile ilişkisi, okul büyüklüğü

ile öğrencilerin okula devamı, okul büyüklüğü ile ders dışı etkinliklere katılma arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalar yapılmıştır. Okul büyüklüğü, ülkemizde üzerinde tartışılması gereken bir konu olma özelliğini korumaktadır (Karakütük ve Tunç, 2004, 1).

Okul Büyüklüğü Tartışmalarının Tarihçesi

Okul büyüklüğü ile ilgili tartışmalar, Barker ve Gump'un 1964 yılında yayımladıkları "Büyük Okul, Küçük Okul: Okul Büyüklüğü ve Öğrenci Davranışı"(Big School, Small School: School Size and Student Behaivour) adlı kitap ile başlamıştır (Cotton, 1996). Barker ve Gump (1964), küçük okulların daha yararlı olduğu, büyük okulların varsayılan üstün yanlarının bir ilizyon sonucu olduğu sonucuna varmışlardır.

ABD'deki okulların geçmişten bugüne, tek odalı evlerden veya kırsal bölge okullarından geldiğini belirtilmektedir. 20. yüzyıl sonlarına kadar, kentlerdeki okulların büyük bir çoğunluğu birkaç yüz öğrenciden oluşmaktaydı. 1930'lu yıllara kadar, ABD'deki okulların yarısına yakını 300 öğrenciye sahip okullardı. 1989 yılında ise, ulusal okulların % 26'sı 300'den az öğrenciye sahipti. Bu yıldan sonra, devlet okullarının % 45'i 10.000 ve üzeri öğrenci sayısına sahip olmuştur. 173 okulun 25.000 ve üzeri öğrencisi bulunmaktadır (Ornstein, 1993; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Allen (2002), 1940 ile 1990 yılları arasında Amerika Nüfusunun % 70 oranında artarken, ilk ve ortaokul sayısının 200.000'den 62.037'ye düştüğünü belirtmektedir (Akt. Kalfa, 2006, 22). Nüfus artarken okul sayılarının azalması, küçük okullardan vazgeçilip büyük okulların kurulduğunun göstergesidir.

McNeil (2000), Amerika'da orta öğretim okullarındaki öğrencilerin % 70'ten fazlasının 1.000'den fazla öğrencisi olduğunu belirtirken; Allen (2002),

büyük ortaokulların giderek arttığını, 800'den fazla öğrenciye sahip okulların oranının, 1968-1996 yılları arasında % 16'dan % 30'a çıktığını; Los Angeles ve Miami gibi büyük kentlerde öğrenci sayısı 5.000'den fazla olan okulların bulunduğunu belirtmektedir (Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Akademik eğilimin aksine, Amerika'da ekonomik ölçeklerin ve program içeriklerinin etkisi ile büyük okullar kurma eğilimi oluşmuştu. Dolayısıyla eğitim yapılanması, buna göre oluşturuldu. Günümüzde 2.000-3.0000 öğrenci kapasiteli okullar oldukça fazla ve yaygındır. Gelinen noktada, geniş halk kitleleri, politikacıların okul büyüklüğü konusundaki araştırmaları yeterince dikkate almadığı görüşüne sahiptir (Kalfa, 2006, 24).

Okul Büyüklüğü Normları

Okullar her zaman enuygun büyüklükte kurulamayabilir. Bu sebeple ülkeler, öğrenci sayısının az ya da çok olduğu durumları, diğer bir deyişle okulların en düşük ve en yüksek kapasitelerini belirlemelidir. Bunu yaparken ekonomik ve eğitsel kaygılar dikkate alınmalıdır. Okul büyüklüğü; en az, en fazla ve en uygun olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir (UNESCO, 1991; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 1):

- En az büyüklük, ülkelere, sistemlere ve eğitim düzeylerine göre değişmektedir. Nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bölgelerde ve küçük yerleşim birimlerinde, okullaşmanın güç ya da olanaksız olması, an az okul büyüklüğünü saptamayı gerektirmektedir. İlköğretimde, bu saptama yapılırken ders sayısı, öğretimin tek öğretmenli okullarda sürdürülüp sürdürülmeyeceği, öğretmenler için sunulacak imkanlar, öğretimin tam gün ya da ikili olması gibi koşullar dikkate alınmalıdır.

- En fazla büyüklük ise, daha çok büyük kentlerde, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde karşılaşılan bir sorundur. En fazla büyüklük tanımlanırken, eğitim ve yönetimin iyi yapılabilmesine dikkat edilmelidir.

- Eğitimin niteliğinin korunması, kaynakların verimli kullanılması için en az ve en fazla büyüklükteki okul sayılarının mümkün olduğunca düşük tutulması gerekmektedir. Bu nedenle eğitimin temel politikası, okulu en uygun büyüklükte kurmak ve yaygınlaştırmak olmalıdır.

Okul büyüklükleri, okul yapıları, okuldaki toplumsal yaşam ve okul reformu ciddi olarak tartışılması gereken konulardır. İlgili birkaç araştırmadan sonra, 250'den fazla öğrencisi olan okullar önerilmemektedir. Çünkü büyük okullarda yönetim ve denetim güçleşmekte, fikirlerin paylaşımı, işbirliği ve toplumsal öğrenme gittikçe zayıflamaktadır. Araştırmacılar, zamanın, fiziksel alanların ve insan kaynaklarının nasıl kullanılması ve örgütlenmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Küçük okullarda bu yönetsel işlemleri gerçekleştirmek daha kolaydır (Ornstein, 1993; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Başaran'a göre (1982), en uygun büyüklükteki bir ilköğretim okulunun 900-1.200 arasında öğrencisi olmalıdır. Bu okulun en az (minimum) öğrenci sayısının 300'e kadar inmesi, en fazla (maksimum) öğrenci sayısının da 1.500'e kadar çıkması düşünülebilir.

Lee ve Smith (1996), orta öğretim okullarındaki öğrenci sayısının, okulun çeşitli ve zengin bir müfredat sunabilmesi amacıyla, 600-900 arasında olması gerektiğini savunmaktadırlar. Küçük okul taraftarlarından Meier ve Sizer ise orta öğretim için öğrenci sayısının 300'ü geçmemesi gerektiğine dikkat çekmektedirler (Akt. Cushman, 1997). Swift'e göre (1984) ise, öğrenci sayısı 300'ü geçmeyen okullar, küçük okullar olarak kabul edilmektedir (Barker, 1986).

Fowler, Howley ve diğerleri okulun, müfredat yeterliliğinin sağlanması amacıyla, öğrenci sayısının 400'e ulaşması gerektiğini savunmaktadırlar. Carnegie Kurumu ve Orta Öğretim Okul Yöneticileri Ulusal Birliği, ilköğretim okullarındaki öğrenci sayısının 600'ü geçmemesini önermektedir. Okul büyüklüğü ile ilgili olarak bir okulun 300'den az, 900'den fazla öğrencisi olması uygun bulunmamaktadır (Akt. Irmsher, 1997).

Cotton'a göre (1996), pek çok araştırmacı hiç bir okulun 400-500'den fazla öğrenciye sahip olmaması gerektiğini savunmaktadır. Norveç'te, 1978 yılında, yüksek okullarda en fazla öğrenci sayısını 450 olarak belirleyen bir kanun yürürlüğe girmiştir. Amerikan Okul Yöneticileri Derneği (NAASP) ise, yakın zamanda liselerin en fazla 600 öğrenciye sahip olması yönünde bir karar almıştır (Kickpatrick, 2004; Akt. Kalfa, 2006, 26).

En Uygun Okul Büyüklüğü

Eğitim ortamını oluşturan bir etkenin istenen güçte olmamasının eğitime zararı olduğu kadar, istenen güçten fazla olması da kaynakların boşa harcanmasına sebep olmaktadır. En uygun okul büyüklüğünü bulmak, eğitim ortamını oluşturan her etkenin zarar ve savurganlığa yol açmayacak sayı ve nitelikte olması gerektiğini berirleyip bunları uygun şekilde birleştirmek olarak kabul edilmektedir (Başaran, 1982, 29).

Çağdaş eğitimin gereklerini yerine getirmek açısından, elli yılı aşkın bir süredir araştırmacılar, "Eğitim programları, hizmetler, ve işgücü dağılımında adaletin sağlanabilmesi için bir okulun kaç öğrenci olmalıdır?" sorusuna yanıt aramaktadırlar. En uygun okul büyüklüyünü ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmacılar, maliyet analizi, program seçenekleri, işgücü istihdamı ve öğrenci başarısının önemli etkenler olduğu üzerinde yoğunlaşmışlardır. Yapılan

araştırmalar sonucunda, öğrenci sayısı az olan okullarda maliyetlerin, sınıf tekrarlarının ve okuldan ayrılmaların, öğrenci sayısı fazla olan okullara göre daha düşük olduğu ortaya konmuştur (Ornstein, 1993; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Kodamanoğlu (1963), en uygun okul büyüklüğünü, bina ve donatım yönünden en ucuz, öğretmenlerinden en yüksek verim alınabilen okul olarak tanımlarken; bunun ders türlerine, bir sınıftaki öğrenci sayısına, öğretmenin okutabileceği ders sayısı ve zorunlu haftalık ders saaatlarine bağlı olarak değişebileceğini savunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (1974) ise, en uygun büyüklükteki okulu, bina ve tesisleriyle haftalık ders dağıtımı ile öğretmen ve öğrenci sayıları arasında denge ve uyum sağlayan okul şeklinde tanımlamaktadır (Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Barker ve Gump (1964), “Büyük Okul, Küçük Okul: Okul Büyüklüğü ve Öğrenci Davranışı” (Big School, Small School: School Size and Student Behaivour) adlı kitaplarında 400-500 öğrencisi bulunan okulların daha iyi olduğu sonucuna varmış yüzlerce çalışmaya yer vermiştir. Kitapta Douglas Heath'ın 400-500 öğrenci sayısını oldukça fazla bulduğu, N. Postman ve C. Weingartner'in 250 öğrenci önerdiği ve Ted Sizer'in hiçbir okulun 200'den fazla öğrencisi olmamasını savunduğu belirtilmiştir.

ABD'de 2002 yılında Milli Ortaokul Prensipleri Derneği tarafından hazırlanan Ortak Politika Bildirgesinde, liselerde en fazla 600 öğrenci bulunması tavsiye edilmiştir. 300'den az ve 900'den fazla öğrenci hiçkimse tarafından tavsiye edilmemiştir. Howley (1996), en uygun okul büyüklüğünün yerine göre değişebileceğini; bunda bölgenin zenginliği veya coğrafi konumunun önemli olduğunu belirtmektedir (McRobbie, 2001; Akt. Kalfa, 2006, 29).

Goodland (1984), okuldaki öğrenci sayısının ilkokullarda 300'ü, ortaokullarda 600'ü geçmemesi gerektiğini savunmaktadır (Duke ve Trautvetter, 2001). Lee ve Smith (1997), okul büyüklüğü ile öğrenci başarısı arasında kavisli bir bağlantı olduğunu bulmuştur. Liselerdeki başarı oranları öğrenci sayısı 600'den az, 900'den fazla olunca düşme eğilimi göstermektedir. Okul büyüklüğü, özellikle fakir ve azınlık sınıfı öğrencilerini etkilemektedir. En olumsuz etkiler, 2.100'den fazla öğrencisi olan liselerde görülmüştür.

Öğrenimi ve öğretimi optimize etmek için, maliyet verimliliğini de gözeterek, okul büyüklüğü ne olmalıdır? En azından Güney Karolayna'da yapılan pek çok çalışma sonucunda cevap henüz bulunamamıştır. Yüzeysel olarak bakıldığında, ilk görülen sonuç, bazı istisnalar dışında, küçük okulların daha iyi sonuçlar üretmediği ve daha maliyetli olduğudur. Daha yakından incelendiğinde meselenin çok daha karmaşık olduğu görülmektedir. Güney Karolayna'da daha küçük orta okulların, daha iyi öğrenci çıktıları üretirken, ilkokul ve lise seviyesinde büyük okulların öğrenci çıktılarının daha iyi olduğu görülmektedir. Bu durum sonuçların, hizmet verilen öğrencilere göre önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir. Dahası yoksulluk, okul çıktıları üzerinde, okul büyüklüğü gibi diğer değişkenlerin etkilerini maskeleyecek kadar, olumsuz bir etkiye sahiptir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar temel alınarak ulaşılabilecek mantıksal tek sonuç, ideal okul büyüklüğünü bulmanın zor ve karmaşık olduğudur. Uygun okul büyüklüğü, koşullara ve duruma göre farklılık göstermektedir (Stevenson, 2006).

Küçük Okulların Özellikleri

Genellikle küçük okulların şu özellikleri taşıdıkları belirtilmektedir (web3.epnet.com; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004):

1) Öğrenci sayısı 400'den azdır.
2) Öğretmenler öğrencileri, öğrenciler öğretmenleri iyi tanırlar.
3) Öğretmenler daha uyumlu olarak ortak eğitimsel etkinliklerde bulunurlar, öğrenci çalışmalarını disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirirler.
4) Bir küme (grup) öğretmen birkaç yıl boyunca belirli bir öğrenci kümesiyle birlikte bulunur.
5) Okulda özerklik ve öğretmen önderliği (liderliği) yüksek düzeydedir.
6) Okulda amaçlar açıktır, üzerinde yoğunlaşılacak bir program bulunur.

Raywid'e göre (1999), küçük okul, öğrenci sayısı az, daha fazla bilgi edinme imkanı sunan, öğretmenlerin daha iyi sınıf yönetimi sergilediği, daha az sayıda ve daha sıcak ilişkiler sayesinde öğrencilerin daha iyi öğrenebildiği ve daha başarılı olduğu, öğretmenlerle aileler arasında daha yakın ilişkilerin kurulduğu, şiddet içeren davranışların daha az yaşandığı, öğretim programlarının sosyal etkinliklerle desteklendiği, yöneticilerin öğrenci, veli ve öğretmenlere daha fazla zaman ayırabildiği okullar ve sınıflar şeklinde tanımlanmaktadır (Akt. Pehlivan, 2002, 115-116).

Küçük okul hareketi, aynı kişide bile, hem olumlu hem olumsuz duygular yaratmaktadır. Küçük okullarda çalışan öğretmenlerin söyledikleri, bu fikri doğrular niteliktedir (Jehlen ve Kopkowski, 2006):

a) Olumlu özellikler

1) Öğrencilerle kurulan daha yakın ilişkiler, öğrencileri öğrenme için motive etmekte ve öğretimi geliştirmektedir. Çünkü öğretmenler, her bir öğrencinin dikkatini nasıl çekeceğini bilebilmektedirler.

2) Disiplin problemleri ile sınıf içi dikkatin azalması ve dağılması daha az yaşanmaktadır. Güçlü bir öğretmen takımı, öğrencilerin performansını ve davranışlarını gözlemede daha başarılı olmaktadır.

3) Yenilikçi ve disiplinlerarası öğretim daha kolay olmaktadır.

4) Öğrencileri daha çok ders çalışması için zorlayan velilerle iletişim kurmak daha kolay olmaktadır.

5) Öğrenciler birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmaktadırlar.

b) Olumsuz özellikler

1) Öğretmenler, öğretmen rolünün ötesinde, daha fazla rol üstlenmek zorundadırlar. Küçük okullardaki yönetsel otonomi sebebiyle daha çok iş düşmektedir. Çoğu öğretmen, ağır iş yükü altında kaldığını hissetmektedir.

2) Ders çeşitliliği daha az olmaktadır. Başarılı öğrencilerden ayrı bir sınıf oluşturma, seçmeli dersler ve ders dışı etkinlikler gibi olanaklar olmayabilir.

3) Küçük okullardaki öğrenciler, kendilerini etnik grup, sosyal sınıf, motivasyon ve akademik yetenek gibi özellikler ile sınıflandırmaktadırlar.

4) Küçük okullar daha maliyetli olmaktadır. Büyük okullardaki mali avantajlardan yoksun kalmaktadırlar.

Küçük Okulların Üstünlükleri

Cotton (1996) ise 1996 yılında incelediği 103 çalışma sonucunda, küçük okulların üstün yanlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Küçük okullardaki akademik başarı en az büyük okullardaki kadar ya da daha yüksek olmaktadır. Küçük okulların etnik azınlık ve

düşük sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilerin akademik başarıları üzerinde, diğer okullara göre, daha olumlu etkileri olmaktadır.

2. Küçük okullarda öğrencilerin genel olarak okula ve okulun özel alanlarına karşı tutumları daha olumlu olmaktadır.
3. Öğrencilerin sosyal davranışları-okuldan kaçma, disiplin promlemleri, şiddet, hırsızlık, materyallarin kötü kullanımı, çete kurma- ölçüldüğünde, bu davranışların küçük okullarda, büyük okullara oranla, daha olumlu olduğu görülmektedir.
4. Küçük okullarda ders dışı etkinlikler, büyük okullara göre, daha fazla ve daha çeşitli olmaktadır. Ayrıca ders dışı etkinliklere öğrencilerin katılımı da daha fazla olmaktadır.
5. Öğrencilerin, özellikle etnik azınlık ve düşük sosyoekonomik sınıftan gelen öğrencilerin, okula devam oranı küçük okullarda daha yüksek olmaktadır.
6. Küçük okullarda, büyük okullara oranla, daha az sayıda öğrenci okulu bırakmaktadır.
7. Küçük okullarda öğrencinin okula aitlik duygusu, büyük okullara göre, daha çok gelişmektedir.
8. Kişiler arası ilişkiler- öğrenci-öğretmen-yöneticilerin kendi aralarında ve birbirleri ile olan ilişkileri- küçük okullarda daha iyi olmaktadır.
9. Öğrencilerin akademik ve genel benlik algıları küçük okullarda daha yüksek olmaktadır.
10. Küçük okullarda öğretmen ve yöneticilerin mesleklerine karşı yaklaşımları daha olumlu olmakta; birbirlerine karşı tutumları da daha işbirlikçi ve olumlu olmaktadır.

1965 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrencilerin akademik başarılarının ve öğretmen tavırlarının okul büyüklüğü ile ilişkisini ortaya

çıkarmayı amaçlayan bir araştırmanın sonucunda küçük ilkokullara kıyasla büyük ilkokulların öğrencilerinin daha yüksek okul başarısına ve zeka bölümüne sahip olduğu ve ilkokul öğretmenlerinin daha çok orta büyüklükteki okullarda çalışmak istediği bulunmuştur. Diğer bir araştırma öğrencilerin sosyal ve eğitsel etkinliklere katılmalarında, okul büyüklüğünün etkisi olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu araştırmanın sonucunda da okulların büyüklüğü arttıkça öğrencilerin sosyal ve eğitsel etkinliklere katılımının azaldığı, okullar ne oranda küçük olursa öğrencilerin söz konusu etkinliklere katılımının arttığı ve 1500 öğrenciden fazla öğrencisi olan okullarda, öğrencilerin bu tür etkinliklere katılmasının olanaksızlaştığı sonuçlarına ulaşmıştır (Başaran, 1974, 118).

Cotton (1996), bir üst öğretime geçme, müfredat ve maliyet konularında büyük okulların küçük okullardan daha üstün olmadıklarını aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

1. Küçük ve büyük orta öğretim okullarındaki öğrenciler, bir üst öğretime geçme ile ilgili durumlarda- notlar, okula kabul, mezuniyet derecesi- benzer başarılar göstermektedir.
2. Büyük okulların müfredatlarının daha başarılı olduğu görüşüne karşın, okul büyüklüğü ile müfredat başarısı arasında güvenilir bir ilişki bulunmamaktadır.
3. Büyük okullar, küçük okullardan ciddi oranda daha ucuz değildir. Küçük okullar, yalnızca büyük okulların alt yapısını sağlamaya çalıştıkları için, daha maliyetli olmaktadırlar.

Barker ve Gump'a göre (1964), küçük okular şu alanlarda yararlı olmaktadır:

1) Kişisel ilişkiler. Okul büyüklüğü, kişisel etkileşimleri engellemez, aksine destekler. Küçük okullar, tipik olarak çekirdek bir toplum oluşturmaktadır.

Bu durum velilerin güçlü desteğini ve toplum üyeleri arasında iyi bir çalışma ilişkisi kurulmasını sağlamaktadır. Küçük bir okulda öğretmenler, öğrenciler ve yöneticilerin birbirlerini yakından tanımaları çok normaldir. Bu durum, güçlü bir aitlik ve kabul görme duygusu sağlamakla birlikte, yeni fikirlerin toplum üyeleri tarafından kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır.

2) Öğrenciler. Öğrenciler arası moralin, küçük okullarda daha yüksek olma ihtimali yüksektir. Okulda az öğrenci olması sebebiyle, tüm öğrencilerin klüp ve organizasyon lideri olma, spor ve sanat etkinliklerine katılma oranları fazladır. Öğrenciler genellikle liderlik yeteneklerini geliştirmek için daha fazla imkana sahiptirler. Öğrenciler pek çok alanda kendilerini ortaya koyabildikleri için aitlik duyguları ile okullarından ve kendilerinden gurur duyma oranları daha yüksek olmaktadır. Bu durum da okuldaki disiplin problemlerini azaltmaktadır.

3) Öğretmenler. Öğretmenlerin öğrencilerini birer birey olarak tanımaları, onların geldiği aile ve sosyal çevreleri hakkında daha fazla bilgi edinmeleri küçük okullarda daha mümkün olmaktadır. Bu durum öğretmenlere öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamada, problemlerini çözmede ve aile ile iş birliği yapmada daha fazla bilgi ve imkan sağlamaktadır.

Küçük okullarda öğrenciler öğretmenleri ve birbirleri ile daha yüksek oranda samimi ilişkiler kurmaktadırlar. Öğretmen ve yöneticiler arasındaki ilişkiler daha kişisel ve sıcak olduğu için bu kişiler arasındaki iş birliği daha yaygın olmaktadır. Ayrıca küçük gruplarda yaşayan ve çalışan öğretmenlerin, grubun diğer üyeleri tarafından, daha saygıdeğer ve değerli vatandaşlar olarak görülme olasılıkları yüksektir.

4) Yönetim. Küçük okullar yönetilebilirdir. Genellikle daha az bürokratik rutin ve daha az kural vardır. Küçük okullarda ders programı, büyük okullara oranla, daha esnektir ve çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla daha kolay

değiştirilebilir. Kayıt altına alma ve raporlama çalışmaları daha az zaman almakta ve daha az karmaşık olmaktadır. Bürokratik katmanlar en az seviyede olduğu için öğretmenler, öğrenciler ve yöneticiler arasında kolay bir iletişim imkanı oluşmaktadır. Öğrencilerin kişisel problemleri, yöneticiler tarafından kolayca tespit edilebilmektedir. Okul yöneticileri, ofisleri dışında daha çok zaman geçirebilme imkanına sahip olmaktadırlar. Öğrenci ve öğretmenlerle daha çok zaman geçirebilmek için düzenli sınıf ziyaretleri ve eğitim-öğretimi inceleme fırsatı bulmaktadırlar.

5) Müfredat ve öğretim. Küçük okullarda öğrenci/öğretmen oranının düşük olması sayesinde, okulun öğrenim merkezli olma ihtimali yüksektir. Bireyselleştirilmiş ve küçük grup öğretimi üzerinde durulabilmektedir. Büyük okullarda öğrenim, bunun aksine, kalabalık sınıf mevcudu sebebiyle geleneksel olarak ders odaklı olmaktadır. Küçük okullarda öğrencinin özdeşlik kurma, derse katılma ve kendini ifade etme potansiyeli gelişmektedir.

Küçüklük, müfredat ve öğretim materyallerinin örgütlenmesinin kolaylıkla değiştirilmesine imkan vermektedir. Çevre gezileri, veli toplantıları ve toplantı programları için kolaylıkla zaman çizelgeleri hazırlanabilmektedir.

Bracey (2001), küçük okullardan beklenen yararları özellikle düşük gelir grubundan ve azınlıklardan gelen öğrencilerin akademik başarısının yükselmesi, şiddet ve saldırganlık içeren davranışların ortadan kalkması, yabancılaşma, kendini gizleme ve yalıtılmışlığın yok edilmesi ve aidiyet duygusunun güçlenmesi, okula devam ve mezuniyet oranlarının artması, öğretmenlerin iş doyumunun artması, okul ikliminin geliştirilmesi, maliyetlerin düşmesi, aile ve toplum katılımının sağlanması ve okul duvarlarındaki yazıların ortadan kaldırılması şeklinde ortaya koymaktadır (Aydın, 2002, 119-120).

Okulların 300-400 öğrenciye hizmet vermesinin yararları Merier (1996) tarafından şu şekilde ortaya konulmuştur (Akt. Irmsher, 1997):

1. **Yönetim**. Eğer okulun tüm çalışanları, yuvarlak bir masa etrafında toplanabiliyor ise iletişim daha kolay sağlanmaktadır.
2. **Saygı**. Öğrenciler ve öğretmenler birbirlerini daha yakından tanıma olanağına sahiptir.
3. **Yalınlık**. Daha az bürokrasi ile bireyselleşme kolaylaşmaktadır.
4. **Güvenlik**. Yabancılar daha kolay fark edilebilir, öğretmenler kabalık veya saldırganlığa daha çabuk tepkide bulunabilir.
5. **Aile Katılımı**. Aileler, çocuklarının gelişimine katkıda bulunulduğunu ve çocuklarına ilgi gösterildiğini bildiklerinde öğretmenlerle daha kolay iletişime girmektedirler.
6. **Denetlenebilirlik**. Hiç kimse öğretmenin, öğrencinin veya okulun nasıl çalıştığı hakkında bürokratik veriye gereksinim duymaz. Çünkü herkes kimin, ne yaptığını bilmektedir.
7. **Ait Olma**. Yalnızca akademik ve sportif başarılar kazanmış öğrenciler değil, tüm öğrenciler topluluğun bir parçası olma duygusunu yaşarlar.

Küçük okullarda iletişim daha kolay olduğu için yönetim daha etkilidir. Bürokratik işlemlere gerek duyulmamaktadır. Okuldaki herkes birbirini yakından tanıdığı için denetime gerek duyulmamaktadır. Öğrenciler, kendilerini okulun bir parçası olarak hisstmektedirler ve veliler okul etkinliklerine katılımları daha yoğun olmaktadır.

Strange (1997), okul büyüklüğü ile yoksulluğun öğrencinin akademik başarısını etkilediğini vurgulamaktadır. Alaska, Kaliforniya ve Batı Virjinya'da yapılan bir araştırma sonucunda şunlar bulunmuştur:

1. Büyük okullar, küçük okullarla kıyaslandığında, yüksek sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilere daha faydalı olmaktadır. Ancak yine büyük okullar, düşük sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilerin akademik başarısı üzerinde rolü olan fakirliğin, olumsuz etkilerini artırmaktadır.

2. Küçük okulların düşük sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilere faydası, büyük okulların yüksek sosyo-ekonomik sınıftan gelen öğrencilere olan faydasından daha yüksek olmaktadır.

Bu araştırma, büyük okulların yalnızca fakir öğrencilere zarar vermekle kalmayıp, aynı zamanda düşük ve yüksek sosyo-ekonomik sınıflardan gelen öğrenciler arasındaki eğitim uçurumunu da artırdığını göstermektedir (www.greatschools.net).

Daha küçük ve samimi öğrenim topluluğunun bir parçası olan öğrencilerin büyük çoğunluğu, hangi sosyo-ekonomik düzeyden olursa olsun başarılı olmaktadır. Küçük okullar, kızlara, siyahlara ve özel ihtiyacı olan öğrencilere- risk grubunda olanlar, yetenekliler, istisnai olanlar, dezavantajlılar- daha iyi hizmet vermektedir. Küçük okullarda güvenlik artmakta; şiddet, alkol ve uyuşturucu kullanımı azalmaktadır (Irmsher, 1997).

"Okullar neden küçük olmalıdır?" sorusuna, Duke ve Trautvetter (2001), "Küçük olsun ki insanlar birbirlerini tanısın, bireyler yokken özlensin, öğrencilerin katılımı sağlansın, sınıflar arası ayrımlar kapansın, bütün okul bir masa etrafında toplanıp ciddi konuları tartışsın ve kurum için gerekli sorumluluklar esnekleşsin." şeklinde bir cevap vermişlerdir.

Chicago School Reform Act, 1988'de büyük okulları küçültmek için büyük çaba göstermiştir. Bu çalışmalar sonucunda öğrenci sayısı 200-400 olan 150'den fazla ilk ve orta okul ortaya çıkmıştır. Bank Street College of Education araştırmacıları çalışmalarının sonucunda, bu okullarda öğrenci başarısının, gayretinin ve devamının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bununla beraber küçük okullarda aileler, öğretmenler, öğrenciler ve toplum daha yüksek tatmin duygusu yaşamaktadırlar (Duke ve Trautvetter, 2001).

Küçük okullar, öğretmenleri yenilikler yapma konusunda, öğrencileri de bunlara katılma konusunda cesaretlendirir. Bunun sonucunda her iki grup arasında bağlılık oluşur. Daha olumlu davranışlar ve daha yüksek doyum, daha yüksek başarı ile test sonuçları, yüksek devam oranları ve okul bırakma oranlarında düşüş sağlar (Irmsher, 1997).

Küçük Okulların Sınırlılıkları

Yapılan araştırmalar sonucunda küçük okulların pek çok üstün özelliklerinin yanında birtakım sınırlılıklarının da olduğu ortaya konmuştur.

Küçük okul, genellikle kırsal yerleşim yeri okulu ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu okullar, eğitimciler için mesleki fırsatlar sunma açısından çok sınırlıdır (Hampel, 2002; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Cotton (1996), geçmişte olduğu gibi şimdi de, bazı eğitimcilerin müfredat kalitesi nedeniyle büyük okulları savunduğunu belirtmektedir. Bunun sebebi küçük okulların, büyük okullara oranla daha az sayıda ve çeşitte müfredata ve bunlara ait fırsatlara sahip olduğu düşüncesidir. Daha kısıtlı müfredatla küçük okulları idame ettirmenin, küçük okullarda öğrenim gören öğrencilere haksızlık olduğunu düşünenler bulunmaktadır.

Büyük Okulların Özellikleri

Büyük okulların üstünlükleri ise aşağıdaki gibi belirtilmektedir (web3.epnet.com; Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004):

1. Büyük okullar daha verimlidir.
2. Büyük okullar, öğrenci birim maliyetini düşürür.
3. Büyük binalarda öğretim yapma programların çeşitliliğini artırır.
4. Küçük okullar farklı bilimsel alanlarda öğrencilerin gelişimini sağlayamaz ve diğer ülkelerle yarışta geri kalınacağı endişesi yaratır.
5. Nüfusun artması ve bunun sonucunda artan eğitim istemi; büyük okullarca karşılanabilir. Ayrıca, büyük ortaöğretim okulları ile, sanayinin gereksinim duyduğu sayıda niteliksiz ya da ara insangücünü yetiştirmek olanaklıdır.
6. Büyük okullar beceri geliştirme konusunda küçük okullara oranla daha fazla olanağa, araç-gerece ve yere sahiptir. Sanat, müzik, drama, küçük okullarda daha iyi öğretilebilir. Ancak küçük okullarda bunların öğretilebileceği ve sonuçların sergilenebileceği alanlarla ilgili sorun vardır. Spor alanları, konferans salonları, yüzme havuzları, kütüphaneler ve çalışma salonları gibi olanakları küçük okullara sunmak oldukça pahalı olmaktadır. Binaların değiştirilemeyen kalıpları birçok sınıfta formalite öğretim etkinliklerinin dışına çıkılmasını engellemektedir.
7. Küçük okulların bir sınırlılığı ise, küçük okullarda görev yapan eğitim işgörenlerinin mesleki fırsatlarının daha sınırlı olmasıdır.

Büyük okullarda eğitimin daha küçük dallara ayrılması, öğrencilere daha fazla sayı ve çeşitte eğitimsel etkinliğe katılma imkanı sağlamaktadır. Bu okullar,

öğrencilerin okul gazetesi, spor takımları üyeliği veya öğrenci kolları gibi sportif ve kültürel etkinliklere katılımını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca daha fazla sayıda bireyle rekabet ortamı sunması sebebiyle, akdemik başarı olanakları açısından da daha fazla fırsata sahiptirler (Ornstein, 1993; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Bos ve diğerlerine (1990) göre, okulun büyük olması ile, okulu terk etme, dersten kaçma, sınıf tekrarı arasında ilişki bulan araştırmalar yanında, bulmayanlar da vardır. Monk ve Haller (1993), büyük okulun yararlarından bahsetmişlerdir. Okul büyüdükçe, program çeşitliliği ve derinliği arttırılabilir. Daha farklı yeteneklere sahip öğrenciler okulda bulunabilir, bu da istekle beraber sunumu çeşitlendirebilir. Kullanım zamanı az olan kaynakların kullanımı, büyük okullarda ekonomikleşir. Aynı zamanda öğretmenlerin görevlendirilmelerinde esneklik, yetiştirilmelerinde kolaylık sağlanabilir (Akt. Başar, 1994, 25).

Büyük Okulların Sınırlılıkları

Büyük okulların daha verimli olduğuna; daha kaliteli ve çeşitli bir müfredat sunma kapasitesi olduğuna inanılmaktadır. Ancak kimileri büyük okulların ekonomik avantajların yanında bir takım olumsuzluklar getirdiğini belirtmektedir. Çünkü büyük okullar daha fazla sayıda ekonomik desteğe ve daha fazla bürokrasiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bazı araştırmalar, öğrenci başına birim/maliyet hesaplamalarının hizmet verilen öğrenci sayısı üzereinden değil de mezun olan öğrenci sayısı üzerinden yapıldığında, büyük okulların sahip olduğu varsayılan maliyet avantajlarıın büyük oranda ortadan kalktığını göstermektedir. Sonuç olarak büyük okullara devam eden öğrencilerin ödemesi gereken maliyetler şunlardır: Akademik başarı seviyesinde düşüklük, okulun ders dışı etkinliklerine katlımda düşüklük, güvenlik ve disiplin ile ilgili problemler ile daha düşük mezuniyet oranı (Lee ve Smith, 1996).

Büyük okullarda düşük not ortalaması ve standart test sonuçlarında daha az puan ile birlikte daha yüksek okulu bırakma oranı ile şiddet, güvenlik ve uyuşturu kullanımında daha fazla problem bulunmaktadır (Irmsher, 1997). Büyük okullarda öğretim daha çok öğretmen merkezli ve geleneksel olup, öğrencileri kritik düşünmeye yönlendiren yazma ve diğer etkinlik düzeyleri düşük bulunmuştur (Cain, 1992; Akt. Başar, 1994, 24).

Okulların birleşmesini savunanlar, bunun sonucunda elde edilecek kazanımları net bir şekilde ortaya koymamışlardır. Büyük okullar, artan bürokratik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha fazla sayıda yöneticiye ve çok boyutlu desteğe ihtiyaç duyarlar (Lee ve Smith, 1996).

Küçük ve Büyük Okullarla İlgili Ortak ya da Farklılaşan Durumlar

Araştırmalarda küçük ve büyük okullarla ilgili olarak farklılaşan durumlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 12):

1) **Akademik başarı** (Burke 1987; Boloz ve Blessing 1994; Eichenstein, 1994; Levine ve Sherk 1990; Robinson-Lewis 1991; Way 1985; Welch ve McKenna 1988),
2) **Toplumsal davranış** (Burke 1987; Fouts 1994; Goldberg 1982; Way 1985; Welch ve McKenna 1988),
3) **Tutumlar** (Burke 1987; Boloz ve Blessing 1994; Way 1985),
4) **Doyum sağlama** (Burke 1987; Eichenstein 1994; Nickle, et al. 1990),
5) **Öğretmen-öğrenci ilişkileri** (Boloz ve Blessing 1994; Goldberg 1982; Welch ve McKenna 1988),

6) **Okula devam** (Eichenstein 1994; Fouts 1994; Gordon 1993; Robinson-Lewis 1991).

Barker ve Gump (1964), küçük ve büyük okullar ile, orta öğretim okullarının büyüklüğü ile öğrenci davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yaptıkları çalışmaların sonucunda, küçük okullardaki öğrencilerin, büyük okullardaki öğrencilere kıyasla, program dışı etkinliklere daha çok katıldıklarını, daha istekli olduklarını ve daha fazla doyum sağladıklarını saptamışlardır. Ayrıca büyük okulların daha fazla olanakları olmasına rağmen bu olanakların etkili kullanımının söz konusu olmadığını, küçük okulların daha iyi ve işlevsel olduğunu belirtmişlerdir.

Public Agenda (2002), lise düzeyinde öğrenci sayısı 500'den az olan küçük okullarda ve öğrenci sayısı 1.500'den çok olan büyük okullarda bir çalışma yapmıştır. Çalışma grubu 801 öğrenci velisi, 920 öğretmen ve 1.008 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Çocukları küçük okullarda öğrenim gören veliler, büyük okullarda öğrenim gören çocukların velilerine oranla, okullarına daha yüksek puanlar vermişlerdir. Küçük okullardaki veliler öğretmen-veli iş birliği, terbiye, öğrenci ruh sağlığı gibi sosyal konularda oldukça memnun olduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda akademik hazırlık ve başarı konularında da olumlu görüşlere sahiptirler.

2) Büyük okullarda çalışan öğretmenler yüksek akademik standartları sürdürme, yardıma gereksinimi olan problemli öğrenciler gibi kilit alanlarda okullarına daha düşük puan verme eğilimindedirler. Velilerce de belirtilen en önemli konu okulların kalabalık oluşudur. Buna rağmen küçük ve büyük okullarda çalışan öğretmenlerin pek çok konuda

yaşadıkları deneyimler arasında ya çok az fark olduğu ya da hiç fark olmadığı görülmüştür.

3) Velilerin ve öğretmenlerin aksine, küçük ve büyük okullarda öğrenim gören öğrenciler, okulları hakkında çok benzer açıklamalarda bulunmuşlardır. Öğrencilerin bakış açıları net değildir, fakat her iki tip okullardaki yetişkinler akademik ilerlemenin oldukça ağır olduğunu belirtmişlerdir. Büyük okullardaki veli ve öğretmenler, doğal olarak, koridor ve sınıflardaki kalabalıktan daha fazla şikayet etmektedirler.

4) Öğrenci, öğretmen ve velilere göre Amerikan liseleri, büyüklüğü ne olursa olsun, bazı sosyal olumsuzluklar ve disiplin problemleri sebebi ile rahatsız olmaya devam edeceklerdir. Öğretmenler ve öğrenciler, özellikle şiddet, alkol ve uyuşturucu kullanımı, kopya çekmek, zorbalık ve dayak gibi problemlerden bahsetmişlerdir.

5) Öğretmenler, okul büyüklüğü ne olursa olsun, akademik alandaki ilerlemelere, öğrenci ve velilere oranla daha fazla önem vermektedirler. Nispeten bazıları öğrencilerin nerede olursa olsun öğrenebileceğini, engelli öğrencilerin heryerden faydalanabileceklerini iddia etmektedirler. Lise öğretmenleri arasındaki moral, yönetime karşı düşüktür.

6) İster büyük okul olsun ister küçük okul, veliler, öğretmenler ve öğrenciler küçük okulların okul atmosferi, öğrencilere bireyselleştirilmiş dikkat ve yardım ile küçük sınıflar gibi alanlarda, büyük okullardan daha avantajlı olduğuna inanmaktadırlar. Çalışmaya katılanlar, büyük okulların pek çok dezavantajı olduğunu söyleseler de, büyük okulların müfredat çeşitliliği konusunda daha iyi olduğunu dile getirmişlerdir.

7) Öğretmenlere göre, sınıflarındaki öğrenci sayısını azaltmak, okulun öğrenci sayısını azaltmaktan çok daha önceliklidir. Hem öğretmenlere hem velilere göre, sınıf büyüklüğü daha açık bir konudur- en azından şimdilik- ayrıca bu konu halkın daha fazla ilgisini çekecek bir konudur.

8) Çok sayıda öğretmen ve veli kendi çevrelerindeki büyük okulların, küçük okullara bölünmesi tekliflerini, bizzat kendilerinin desteklediklerini söylemektedirler. Fakat bu tarz girişimler, tartışmalardan uzak kalmayı güçlükle başarabilmektedirler. Pek çok veli ve öğretmen, diğer türdeki reformların daha etkileyici olduğunu ve toplumdan daha fazla ilgi ve destek gördüğünü düşünmektedirler. Özellikle öğretmenler büyük okulları, küçük okullara bölme konusundaki tekliflerin toplumda tepki yaratacağını tahmin etmektedirler.

Araştırmaların büyük bölümü küçük okulların büyük okullardan daha yararlı olduğunu göstermektedir. Üstünlüklerine karşın küçük okullardaki olumlu yönlerin okul büyüklüğü ile ilgili olup olmadığı tartışılmaktadır. Kuşkusuz bu politik, ekonomik ve toplumsal çevreyle de yakından ilgilidir. Küçük ve büyük okullardaki öğrencilerin bir üst öğretime geçme oranlarının, merkezi sınav sonuçlarının ve sınıf başarı ortalamalarının birbirinden önemli oranda farklılaşmadığı görülmektedir (Cotton, 1996; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Dünyada Okul Büyüklüğü

Ülkelerin okul başına düşen ortalama öğrenci sayıları şöyledir: Japonya 973, Yeni Zelanda 960, Rusya 719, Almanya 631, Macaristan 494, İsveç 487, Finlandiya 372 (Anderweit ve Werner, 2005; Akt. Kalfa, 2006, 52)

İrlanda'da 1998-1999 öğretim yılında ilköğretim okullarının % 54'ünün öğrencisi 100'den azdır. Ortaöğretimde normal bir okulda yaklaşık 450 öğrenci bulunmaktadır. Finlandiya'da okullar genellikle küçük okul özelliğinde olup bu okullarda 2 öğretmen çalışmaktadır. Kentlerdeki okullar daha büyüktür (Habeck, 2002; Akt. Kalfa, 2006, 52).

1998-1999 öğretim yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kamu ve özel sektördeki okulların ortalama büyüklükleri aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 1. ABD'de Kamu ve Özel Sektörde Ortalama Okul Büyüklüğü (1998-1999 Öğretim Yılı)

Öğretim Düzeyi/Yeri	**Kamu**	**Özel**
İlköğretim		
Şehir Merkezi	547	210
Kenar Mahalleler/Büyük İlçeler	524	201
Kırsal/Küçük İlçeler	378	112
Ortaöğretim		
Şehir Merkezi	1.083	398
Kenar Mahalleler/Büyük İlçeler	973	308
Kırsal/Küçük İlçeler	468	183

Kaynak: FN3 U.S.Department of Education, National Center for Education Statictics, Schools and Staffing in the United States: A Statistical Profile, 1993-94; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004.

Görüldüğü gibi ilköğretim düzeyinde kamu okulları orta büyüklükte olup, özel okullar küçük okul sınıfında yer almaktadır. Ortaöğretim düzeyinde özel okullar, küçük okul kategorisinde bulunmaktadır. Kamu okullarının özel okullara

oranla daha büyük olsalar da çok kalabalık okullar olmadıkları, orta büyüklükte ve ortaya yakın büyük okullar oldukları görülmektedir.

Sınıf Büyüklüğü

Sınıf büyüklüğü, öğretmenin öğrencilerle olan etkileşimi, seçeceği öğretim araç, yöntem ve teknikleri, güdüleme yolları, öğrencilerin henüz tam biçimlenmemiş ya da rahatsız edici davranışlarıyla nasıl başedebileceği v.b. gibi konularda engelleyici ya da destekleyici bir rol oynamaktadır (Burgaz, 2004, 36). Sınıf büyüklüğü ile sınıftaki öğrenci sayısı kastedilmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de genç nüfusun fazla olması sebebiyle sınıflardaki öğrenci sayısı da fazladır ve bu durum, eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzluklar, sınıf büyüklüğü konusunun tartışılması ve incelenmesini gerektirmektedir (Yaman, 2006). Sınıf büyüklüğü ile ilgili olarak sırasıyla yasal metinlerde belirtilen hususlar, mevcut durum ve konuyla ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

222 Sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanununun 50. Maddesinde birleştirilmiş sınıflar da dahil olmak üzere bir öğretmene 40'tan fazla öğrenci düşemeyeceği belirtilmektedir. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde de bir sınıftaki en fazla öğrenci sayısının okul öncesi eğitim sınıflarında 25, ilköğretim okulu ve hazırlık sınıflarında 36, özel eğitim sınıflarında 12, fen liseleri sınıflarında 24 ve diğer sınıflarda 40 olması gerektiği yer almaktadır (Madde 83). Dokuzuncu Milli Eğitim Şurasında, ortaokullarda sınıf mevcutlarının 40 öğrenciyi geçmemesi önerilmiştir (MEB, 1974; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004, 20).

Devlet Planlama Teşkilatı, ilkokul sınıfları için 40, ortaokul sınıfları için 35, lise ve dengi okul sınıfları için 30 öğrenciyi uygun görmüştür(1970). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, sınıf mevcutlarının özel okullarda en fazla 30,

resmi okullarda 40 olması gerektiği belirtilmiştir (DPT, 1989). Yine Devlet Planlama Teşkilatı (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, kalabalık sınıfların sayısının düşürüleceğini ve ikili öğretim uygulamasının azaltılacağını öngörmüştür.

Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde, bir sınıfta olması gereken öğrenci sayısı ile ilgili hedefin 30 öğrenci olduğu belirtilmektedir (Karakütük ve Tunç, 2004).

Sekiz yıllık eğitim uygulamasına geçilen 1997-1998 öğretim yılında köy ilköğretim okullarında derslik başına düşen öğrenci sayısı 25, kent okullarında ise 58 olmuştur. Aynı öğretim yılında bir öğretmene köy okullarında 23, kent okullarında 30 öğrenci düşmüştür (MEB, 1997, 10-15).

Milli Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık zorunlu eğitimin çağdaş gelişmelere uygun olarak yapılanması ve olanaklara ulaşabilmesi amacı ile 'Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi' hazırlamıştır. Buna göre 2000-2001 öğretim yılı başına kadar ikili öğretimin kaldırılması, birleştirilmiş sınıf uygulamalarına aşamalı olarak son verilmesi, derslik başına düşen öğrenci sayısının 30'a indirilmesi, öğretmen istihdam edilmesi ve yeni derslik yapılması hedeflenmiştir (MEB, 1997, 15).

2002-2003 öğretim yılında resmi okul öncesi eğitim kurumlarında derslik başına düşen öğrenci sayısı 22, özel kurumlarda ise 5 olmuştur. Resmi ilköğretim okullarında bu sayı 37, özel ilköğretim okullarında 13'tür. Resmi genel orta öğretim okullarında bir dersliğe 38 öğrenci, özel okullarda 8 öğrenci, resmi mesleki-teknik orta öğretim okullarında 15 öğrenci düşmüştür (MEB, 2003). Yasal metinlerin ve Milli Eğitim Bakanlığı raporlarının aksine Sarp'a göre (2000), bir dersliğe ilköğretim okullarında 56, liselerde ise 52 öğrenci düşmektedir. Çelik ise (2002), büyük kentlerde 80-100 öğrencinin eğitim gördüğü aşırı büyük sınıflar bulunduğunu; bu denli büyük sınıfları yönetme

güçlüğünden ötürü öğretmenlerin iş stresinin artıp iş doyumunun azaldığını belirtmektedir (Yaman, 2006).

Sınıflar küçük, normal ve kalabalık sınıflar olarak üç gruba ayrılmaktadır (Işık, 2004, 16): Küçük sınıflar, 20'den az öğrenciye sahip olan sınıflardır. Bu tür sınıfların daha fazla küçültülmesi ekonomik olmayabilir. Bazı durumlarda küçük sınıflarda sınıf havasını oluşturmak güç olabilmektedir. Ancak bu sınıflar, öğretmenle öğrencinin birebir çalışmasını gerektiren dersler için faydalı olabilir.

Normal sınıflar, 20-30 arası öğrencisi olan sınıflardır. Bu tür sınıflar, öğretmenin kolayca yönetebileceği ve pek çok öğretim yöntemini soruncuzca kullanabileceği sınıflardır. Derslerin pek çoğu, bu tür sınıflarda etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bu sınıflar, öğretmenin her öğrenciyi tanımasına imkan verir.

Kalabalık sınıflarda ise öğrenci sayısı 30'dan fazladır. Kalabalık sınıflarda etkili bir yöntem olarak ancak düz anlatım yöntemi kullanılabilir. Sınıfı yönetmek, öğretmen için zorlaşabilmektedir. Kalabalık sınıflarda, her öğrenciyi tanımak ve sorunlarıyla ilgilenmek mümkün olmayabilir.

Kentlerdeki nüfusun artmasına parelel olarak okullaşma talebi de artmaktadır. Ancak okul ve derslik sayılarının yeterince artmaması, büyük sınıflarda eğitim görme zorunluluğunu getirmekte, bu da hem öğretmen hem öğrenci açısından verimin düşmesine sebep olmaktadır (Yıldırım, 2003; Akt. Yaman, 2006). Yaşanan sorunlar araştırmacıları sınıf büyüklüğünün öğretmenler ve öğrenciler üzerindeki etkilerini; sınıf büyüklüğü ile dersin işlenişi, sınıf yönetimi, sınıf disiplini ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar yapmaya yöneltmiştir.

Bazı araştırma sonuçlarına göre küçük okullar gibi küçük sınıflar daha etkili bulunurken, bazı araştırmalar ise büyük sınıfların daha etkili olduğunu

saptamışlardır. Ayrıca küçük ve büyük sınıflar arasında etkililik yönünden çoğu zaman anlamsız düzeyde bir fark bulunmuş, yani küçük ve büyük sınıflar etkililik yönünden benzer özelliklere sahip bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre küçük sınıfların, büyük sınıflara göre daha etkili olduğu alanlar şu şekilde sıralanabilir (Ellis, 1994; Akt. Işık, 2004, 15-16):

1) İlköğretimin ilk sınıfları için,
2) Alt sosyo-ekonomik gruplara ait öğrenciler için,
3) Özel eğitim öğrencileri için,
4) Okuma yazma ve matematik öğretiminde daha etkili olduğu bulunmuştur.

Celep'e göre (2002), küçük sınıflar, öğretmenlere çeşitli imkanlar sağlaması bakımından çok yararlıdır. Ek zaman kullanabilme, sınıfı daha etkili yönetebilme, her öğrenciye daha fazla zaman ayırabilme, öğrenci gelişimini rahatlıkla izleyebilme ve etkin öğrenmeyi kolaylaştırabilme küçük sınıfların, öğretmene sağladığı kolaylıklar arasında sayılabilir.

Düz anlatım yönteminin kullanıldığı derslerde ise küçük sınıflar ile kalabalık sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu nedenle sınıf büyüklüğüne ilişkin bir karar vermeden önce öğrencilerin özellikleri ve düzeyi, konunun niteliği, öğretmenin kullandığı öğretim teknik ve yöntemi ile sahip olunan mekanın özelliği gibi durumların göz önünde bulundurulması gerekir (Işık, 2004, 16).

Üniversitelerde sınıf büyüklüğü ile ilgili araştırmaların sonucunda dersin organize ediliş tarzının, mevcudu en düşük olan sınıflarda en olumlu şekilde olduğu; sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı arttıkça dersin işlenişinin ve değerlendirilmesinin giderek olumsuza yaklaştığı görülmüştür. Sınıf büyüklüğü arttıkça, yardımcı araçların kullanımı da azalmaktadır. Kalabalık sınıflarda ders kapsamı daha olumsuz değerlendirilirken, sınıf tenhalaştıkça bu durum olumluya

doğru gitmektedir. Kalabalık sınıflarda öğrenciler, dersin içeriğinin somut yararlarını kavrayamamaktadır (Bakioğlu, 1994, 171-176).

Üniversitede dersteki öğrenci sayısı azaldıkça, öğrencilerin dersi olumlu şekilde değerlendirme oranı artmaktadır. Ders içinde tartışma, soru sorma ve detayı ile açıklama, seminer sunma gibi teknikler, ancak sınıf mevcudunun azalması ile mümkün olabilir (Bakioğlu, 1994, 171-176).

Başaran (1974), tarafından yapılan 'Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları' konulu araştırmanın sonucunda, ilkokulların mali kaynaklar, binalar ve eğitim araç gereçleri bakımından öğrencilerin eğitim gereksinimlerini karşılamaktan yoksun olduğu; okulların onarılması gerektiği ve okullardaki derslik sayılarının arttırılması gerektiği ortaya konmuştur.

Maya (2006), "AB Sürecinde Türkiye ile AB Ülkeleri Eğitim İstatiklerinin Karşılaştırması" konulu çalışmasında 25 AB ülkesinde eğitime ayrılan kaynaklar, okullaşma oranları, öğrencilerin öğretim kadrosuna oranı vb. konularla ilgili verilere ulaşmış ve bu verileri Türkiye ile karşılaştırmıştır. Aşağıda ilköğretimde sınıf başına düşen öğrenci sayıları verilmektedir.

Çizelge 2. Kamu ve Özel Kurumlarda Sınıf Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2002)

ÜLKELER		**İlköğretim**	**Ortaöğretim**
		Kamu ve Özel Kurumlar	**Kamu ve Özel Kurumlar**
1	Almanya	22	25
2	Avusturya	20	24
3	Belçika	20	22
4	Çek Cumhuriyeti	21	23
5	Danimarka	19	19
6	Finlandiya	--	--
7	Fransa	23	24
8	Hollanda	24	--
9	İngiltere	--	--
10	İrlanda	--	--
11	İspanya	21	25
12	İsveç	--	--
13	İtalya	18	21
14	Lüksemburg	16	20
15	Macaristan	20	21
16	Polonya	21	24
17	Portekiz	19	18
18	Slovakya	21	23
19	Yunanistan	18	23
ORTALAMA		20	22
TÜRKİYE		29	-----

Kaynak: OECD, 2004, Akt. Maya, 2006.

Çizelgeye bakıldığında, 2002 yılı itibarıyla AB ülkelerinde sınıflarda ortalama ilköğretim okullarında 20, ortaöğretimde ise 22 öğrenci bulunmaktadır. Türkiye'de ise ilköğretimde sınıflardaki öğrenci sayısı 29 iken, ortaöğretime ilşkin

veri bulunmamaktadır. Kaldı ki büyük kentlerde, çok daha kalabalık sınıflara sahip okullar bulunmaktadır.

Bakioğlu ve Polat (2002), kalabalık bir ilköğretim okulunda çalışan 44 öğretmen ve öğrenim gören 362 öğrenci ile kalabalık sınıflarda eğitim ve öğretimin nasıl olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir çalışma yapmışlardır.

Sonuçlara bakıldığında kalabalık ortamlarda yaşanan sıkıntıların fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenler, kalabalık ortamlarda öğrencilerle iletişim kuramadıklarını, gerekli motivasyon ve dikkati sağlayamadıklarını, sınıf hakimiyetini sağlayamadıklarını, öğrencilerle birebir ilgilenemediklerini belirterek sınıf yönetiminde sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenci sayısına göre zamanın yetersiz olduğunu, öğrenciyi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştiremediklerini, geri dönüt veremediklerini, öğrenci başarısının düşük olduğunu belirterek tüm bunların eğitim ve öğretimde kaliteyi düşürebileceğini vurgulamışlardır (Bakioğlu ve Polat, 2002, 151).

Öğretmenler kalabalık sınıflarda fiziksel ortamda yaşadıkları sıkıntılar ile bu ortamlardan psikolojik ve fizyolojik olarak nasıl etkilendiklerine ilişkin düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğretmenler, fiziksel ortamlarda temizlik problemleri ile karşılaştıklarını, yoğun gürültü olduğunu, ders araç ve gereçlerini yeterli derecede kullanamadıklarını ve yerleşim düzeninin bozuk olduğunu ifade etmişlerdir. Yine öğretmenler, kalabalık ortamlarda yoğun stres altında olduklarını, baş ve boğaz ağrısı çektiklerini, sinirli ve gergin olduklarını ve sürekli yorgunluk hissettiklerini söylemişlerdir. Bu sonuç öğretmenlerin mesleklerinden soğuyabileceklerini, mesleği yapmak istemeyecekleri ya da erken bırakabilecekleri düşüncesini akıllara getirmesi açısından son derece anlamlı ve dikkat çekicidir (Bakioğlu ve Polat, 2002, 152).

Aynı çalışmanın sonucunda öğrencilerin kalabalık sınıflarla ilgili olarak yaşadıkları problemler, üç başlık altında toplanmıştır (Bakioğlu ve Polat, 2002, 152-154):

1. Fiziksel promlemler: Öğrenciler sıralarda üçer üçer oturmak zorunda kaldıklarını, bunun sonucu olarak da yazı yazarken, beslenme yaparken sıkıntı yaşadıklarını; çanta, defter, kitap gibi araçların sıraya sığmadığını ve sınavlarda kopya çekildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca okul giriş ve çıkışlarında ezilme tehlikesi yaşadıklarını ifade etmişlerdir.
2. Eğitim ve öğretim ile ilgili problemler: Sınıfta çok fazla gürültü olmasından, bu sebeple dersi dinleyemeyip anlamakta güçlük çektiklerinden, dikkatlerinin dağılmasından şikayet etmişlerdir. Kalabalıktan dolayı öğretmenin dersi kendinin anlattığını, kendilerine söz hakkı verilmediğini, konuşma sırası gelmediğini ve çok sıkıldıklarını da eklemişlerdir. Öğretmenleri ile der içinde ve dışında konuşmak istediklerini, ama zaman yetersizliği nedeni ile konuşamadıklarını bunun sonucunda da öğretmenleri ile aralarında iletişim kopukluğu olduğunu belirtmişlerdir.
3. Sağlık ve temizlikle ilgili problemler: Öğrenciler, sınıfların çok çabuk kirlendiğini, çok fazla toz kalktığını, sık sık havalandırma sonucunda da hastalandıklarını; tuvaletlerin de çok kirli ve sağlıksız olduğu ifade etmişlerdir. Ayrıca teneffüslerde kantinin çok kalabalık olması sebebi ile yiyecek ve içeceklerini okul dışından aldıklarını ama bu gıdaların sağlıksız olduğunu belirtmişlerdir.

Güçlü (2002), “İlköğretimde Kalabalık Sınıflar Sorunu ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmasında kalabalık sınıflarda öğretmenin bireysel öğretim için ayırdığı zamanın çok azaldığını, öğrencilerle empati kurmanın güç olduğunu, kullanılan öğretim yöntemlerinde olumsuzluklar yaşandığını, öğrencilerin derse aktif katılma ve motive olma konusunda promlemler yaşadığını belirtmektedir.

Özellikle ilköğretim döneminde sınıfların kalabalık olması sebebiyle öğretimde yaşanan sıkıntılar, öğrencilerde üst öğretimler açısından kötü temel oluşturmaktadır. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, kalabalık sınıfların olumsuz etkilerini daha fazla yaşamaktadırlar.Ayrıca kalabalık sınıflarda disiplin olaylarının daha fazla yaşandığı, öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirip okuldan kaçma davranışı gösterdiği, sağlık ve temizlik sorunlarının daha fazla yaşandığı vurgulanmaktadır. Veli-öğretmen iş birliği istenen düzeyde sağlanamamaktadır.

Yaman (2006), "Büyük Sınıflar ve Sınıf Yönetimi" adlı çalışmasının sonucunda sınıftaki öğrenci sayısı 51 ve üzeri olan öğretmenlerin, öğrenci sayısı 20-30 arası olan öğretmenlere göre sınıflarında daha çok gürültü olduğunu, sınıfların temiz kalmadığını, öğrencilere sert davranmak zorunda kaldıklarını, öğrenciler arasında çeteleşme olduğunu belirttiğini açıklamıştır. Ayrıca büyük sınıflarda görev yapan öğretmenler, diğer öğretmenlere göre dersin içeriğini tam olarak vermekte güçlük çektiklerini, konularla ilgili yeterli sayıda örnek veremediklerini ve derslerinde eğitim teknolojilerini gerektiği gibi kullanamadıklarını söylemişlerdir. Büyük sınıflarda yaşanan bir diğer sorun da araç gereç ve malzemelerin daha sık bozulup kırılması olmuştur.

Küçük sınıfların öğrenci başarısını arttırdığına ilişkin bulguların yanında, bu başarının ancak 'bazı koşullarda' istenen sonucu sağladığına ilişkin buglular da bulunmaktadır. Öte yandan, sınıflardaki öğrenci sayısını azaltma, daha çok sayıda ve nitelikli öğretmen anlamına gelmektedir. ABD'de yapılan bazı sınıf büyüklüğünü azaltma çalışmalarının sonuçları, sınıflara nitelikli öğretmen yerleştirmede sıkıntı çekildiğini ortaya koymaktadır. Bu tip uygulamalarda, öğretmenlerin görevlendirilmeden önce, küçük sınıflarda eğitim vermek için gereken becerilerle donatılması da bir zorunluluk olmaktadır. Ayrıca sınıfları küçültmek, daha çok sınıf ve daha çok öğretmen gerektireceğinden, maliyeti de oldukça yüksek olacaktır (Burgaz, 2004).

Sınıf büyüklüğü ülkeden ülkeye, yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir. Tarihi açıdan bakıldığında, hemen hemen bütün ülkelerde, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması yönünde büyük bir çaba sarfedildiği gözlenmektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye de dahil olmak üzere bütün toplumlarda, eğitim ile ilgili karar, politika ve uygulamalar, sınıflardaki öğrenci sayısını azaltmayı destekler yöndedir. Sonuç olarak küçük sınıflar daha fazla tercih edilmektedir. Küçük sınıflar, birebir iletişim ve her bir öğrenciyi daha fazla tanıma imkanı sağladığı için, öğretmenler ve eğitim yöneticileri tarafından da tercih edilmektedir. Burada önemli olan, her bir öğrencinin en üst düzeyde derse katılabildiği ve sonuçta da etkili öğretimin sunulduğu ve gerçekleştirildiği bir sınıf büyüklüğü olmasıdır (Işık, 2004, 16).

Akademik Başarı ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi

Okul başarısı, akademik açıdan gösterilen üstünlüğe göre belirlenen bir göstergedir. Okul; bilişsel, zihinsel gelişimin sağlandığı, bilginin kazanıldığı, akademik üstünlüğe ulaşmak için ortamın hazırlandığı bir yerdir. Üstün olarak kabul edilen notlar, okul başarısını; bu notların altında olan notlar ise okul başrısızlığını ifade etmektedir (Özabacı, 1996, 17).

Yüksek notlar, öğrencilere okuldan sonra eğitimlerine nerede, nasıl devam edecekleri konusundaki alternatifleri arttırmaktadır. Bununla beraber akademik üstünlük, öğrencilere sosyal ortamın büyük bölümünde, saygı, dostluk, prestij, arkadaşlarının karşısında statü kazanma açısından yardımcı olmaktadır (Özabacı, 1996, 17).

Çocuğun içinde büyüdüğü sosyo-ekonomik çevrenin özellikleri, onun okul başarısını etkilemektedir. Türkiye'de ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalar eğitimcileri, öğrencilerin başarısını etkileyen bir unsur olarak sosyo-ekonomik

özgeçmişlerini dikkate almaya zorlamaktadır. Araştırmalara göre öğrenci ister kırsal bölgede ister kentte yaşasın, onun okul başarısını en fazla etkileyen unsurlar öğrencinin zekası ve sosyo-ekonomik özgeçmişidir (Başaran, 1974, 114-115).

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Öğrencilerin kişiliklerinden kaynaklanan sorunlar şunlar olabilir (Dönmez, 2004, 53): Özgüven eksikliği, yoğun kaygı, dikkat eksikliği, hiperaktivite, uyum sorunları, fiziksel gelişimle ilgili sorunlar, iletişim becerisinin yetersizliği, derse yeterince çalışmamak, derse devamsızlık ya da okuldan kaçma, ders çalışma yöntemlerini bilmemek, güdülenme eksikliği, derse ilgi duymamak, çeşitli hormonsal değişikliklerin neden olduğu sorunlar, bazı derslerde başarılı olamayacağına ilişkin önyargılar.

Öğrencinin ailesinden kaynaklanan sorunlar ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Dönmez, 2004, 54): Ailenin ekonomik sorunları, ailenin düzenli bir yaşantısının olmaması, anne ya da babanın olmaması, anne ya da babadan birinin yanında yaşama, ailenin öğrencinin gelişimsel sorunlarını anlamaması, ailenin ilgisizliği, ailede çocuk sayısının fazla olması, ailenin sevgisizliği veya sevgisini yeterince yansıtmaması, ailenin eğitim için gerekli olanakları sağlamaması ya da sağlayamaması, ailenin yaşadığı evin ders çalışmak için uygun olmaması.

Öğrencinin akademik başarısını etkileyen, okul, öğretmen ve çevre kaynaklı sorunlar da şu şekilde sıralanmaktadır (Dönmez, 2004, 54): Okulun uzak olması, ulaşım sorunları, okul yönetiminin ilgisizliği, okul yönetiminin katı tutumu, okulun ders araç gereçlerinin yetersizliği, sınıfların çok kalabalık olması, öğretmenin yetersizliği, ilgisizliği, derse önem vermemesi, öğretim yöntemlerinin sıkıcı olması, sürekli sinirli ve gergin olması, öğretmenden korkmak, öğretmeni

sevmemek, okul çevresinin okula destek sağlamaması, okul çevresinin ilgisizliği, okul çevresinde yaşayan insanların eğitim seviyesinin düşük olması.

Öğrencilerin akadamik başarısını etkileyen sorunlar arasında, okul büyüklüğü ile ilgili olarak, sınıfların çok kalabalık olması ve okuldaki araç gereçlerin yetersizliği sayılabilir. Ayrıca yönetim ve öğretmen kaynaklı sorunların sebeplerinden biri de okul büyüklüğü olabilir.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde, öğrencilerin başarısının, sınavlar, varsa projeler ve öğrencilerin performanslarını ölçme amaçlı çalışmalardan alınacak puanlara göre belirleneceği belirtilmektedir (Madde 32; Değişik: 20.08.2007/26619 RG). Yönetmeliğin 33. Maddesinde sınav ve performansa yönelik çalışmaların 100 tam puan üzerinden değerlendirileceği, sonuçların not çizelgelerine puan olarak yazılıp karneye beşlik sisteme göre nota çevrilerek yazılacağı yer almaktadır. Puanların not değeri ve derecesi şöyledir: 85-100 puan 5-pekiyi, 70-84 puan 4-iyi, 55-69 puan 3-orta, 45-54 puan 2-geçer, 0-44 puan 1-başarısız.

Yönetmeliğin 42. Maddesinde, bir dersin dönem puanı ile ilgili olarak şunlar yer almaktadır:

> Madde 42 —(Değişik :20.8.2007/26619 RG) Bir dersin dönem puanı;
>
> a) 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin proje, ders içi başarılarını belirlemeye yönelik çalışmalarını temel alan öğretmen gözlemlerine dayalı olarak belirlenen puanların aritmetik ortalaması,
>
> b) 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda, öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmalar ve varsa projeden aldıkları puanların ayrı ayrı ortalamaları ile sınavlardan alınan puanların toplamının aritmetik ortalaması ile belirlenir.
>
> Aritmetik ortalama hesaplanırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Dönem puanının nota çevrilmesiyle de dönem notu tespit edilir. Dönem puanı, dönem notuna çevrilirken yarım ve yarımdan

büyük kesirler, bir üst tam puan olarak değerlendirilir. Dönem puanında bir değişiklik yapılmaz.

Dersteki gelişimlerini yansıtmak amacıyla öğrenciler ürün dosyası hazırlar. Bu dosyalar, öğrencinin gelişim düzeyini belirlemek, öğretim sürecinde gerekli önlemleri almak ve öğrencinin başarısına ilişkin öğrenciye, öğretmene, veliye ve okul yönetimine geri bildirimde bulunmak amacıyla kullanılır.

Birinci ve ikinci döneme ait not cetvelleri, dönem sona ermeden beş gün önce okul yönetimine verilir.

Yönetmelikte öğrencilerin kendi yaş grupları içinde bir bütün olarak yetiştirilip değerlendirileceği belirtilmektedir. İlköğretimde öğretim dönemleri, öğrencilerin derslerdeki başarısızlıkları sebebiyle elenecekleri bir süreç değil, programda yer alan ders ve sosyal etkinliklerin ortak şekilde değerlendirilerek ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirilecekleri bir süreç olarak görülmektedir. Buna göre öğrenciler her dersten ayrı ayrı değil, tüm ders ve sosyal etkinliklerdeki durumları, sınavlar, projeler, performans görevleri, ders içi performans ile Türkçe'yi doğru ve güzel kullanma, hedeflenen davranışlardaki etik değerleri benimsemesi bir bütün olarak değerlendirilir ve başarılı öğrenciler bir üst sınıfa geçirilir. Yetersizliği görülen öğrenciler için okul yönetimi ve öğretmenler çeşitli tedbirler alırlar ve uygulama sonuçları doğrultusunda sınıf geçme veya sınıf tekrarına karar verirler (Madde 47-Değişik: 2.5.2006\ 26156 RG).

İlköğretim okullarında ölçme ve değerlendirmenin sayısı ve niteliği ile ilgili olarak yönetmeliğin 35. Maddesinde şu bilgiler yer almaktadır:

Madde 35 — (Değişik:20.8.2007/26619 RG) 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin gelişimi, ilerleme ve çabaları, öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilecek olan projeler ve performanslarını belirlemeye yönelik çalışmaları, öğretmen gözlemlerine göre belirlenir.

4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda haftalık ders saati üç ve üçten az olan derslerde en az iki, üçten fazla olan derslerde ise en az üç sınav yapılır.

> Öğrenciler, bir ders yılında istedikleri ders veya derslerden bireysel ya da grup çalışması şeklinde öğretmen rehberliğinde en az bir proje hazırlar. Öğrencilerin başarılarının belirlenmesinde ders ve etkinliklere katılımı ve performans görevleri de dikkate alınır.
>
> Projeler ve performans görevleri, önceden belirlenen ölçütlere göre hazırlanan değerlendirme ölçeği veya dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilir. Öğrenciler, çalışmalarında yararlandıkları kaynak veya kişileri de belirterek öğretmenin belirleyeceği süre içinde çalışmalarını verirler. Projeler verildikleri dönemde değerlendirilir.
>
> Öğrencilere bütün derslerden her dönemde en az bir ders ve etkinliklere katılım puanı verilir.

Yönetmeliğin 48. Maddesinde bir dersin ağırlığı, ders yılı sonunda başarı ve yıl sonu başarı puanları ile ilgili olarak şunlar yer almaktadır:

> Madde 48 — (Değişik: 2.5.2006/26156 RG) İlköğretim kurumlarında bir üst sınıfa devam etmek veya mezun olabilmek için öğrencinin iki (Değişik ibare: 20.08.2007/26619 RG) dönem notunun aritmetik ortalaması bütün derslerden 2'den aşağı olamaz. Ders yılı sonunda başarısız dersi veya dersleri olan öğrencilerin durumu, öğrenci başarısının değerlendirilmesi esaslarına göre şube öğretmenler kurulunda görüşülür. Kurul kararıyla sınıf geçen öğrencilerin notları değiştirilmez. Okul kayıtlarına "Şube Öğretmenler Kurulu Kararıyla Geçti" veya "Sınıf Tekrarına Karar Verildi" ifadesi yazılır. Bu durum öğrencinin karnesinde de belirtilir.
>
> (Değişik ikinci fıkra: 20.8.2007/26619 RG) 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda bir dersin ağırlığı, o dersin haftalık ders saati sayısına eşittir. Dersin yıl sonu puanı ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen puan o dersin ağırlıklı puanıdır. Dersin yıl sonu notu ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen not ise o dersin ağırlıklı notudur."
>
> (Değişik üçüncü fıkra: 20.8.2007/26619 RG) Yıl sonu başarı puanı, dersin ağırlıklı puanları toplamının haftalık ders saati toplamına bölümü ile elde edilen puandır. Yıl sonu başarı puanı hesaplanırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Bu puanlar; öğrenci karnesi, sınıf geçme, diploma ve öğrenci kayıt defterine işlenir. Yıl sonu başarı puanı, diploma puanının hesaplanmasında esas alınır.

Madde 46'da bir dersin yıl sonu puanının, birinci ve ikinci dönem puanlarının aritmetik ortalaması; yıl sonu notunun ise birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalaması olduğu belirtilmektedir. Dönem puanlarının aritmetik ortalaması hesaplanırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak

yürütülür. Yıl sonu notu hesaplanırken ise yarım ve yarımdan büyük kesirler tama yükseltilir (Değişik: 20.8.2007/26619 RG).

Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu, öğretim dönemleri sonunda öğrencileri, derslerdeki başarıları sebebiyle çeşitli belgelerle ödüllendirir. Bu belgeler yönetmeliğin 107. Maddesinde belirtilmektedir:

> Madde 107- Öğrenciler,
>
> a) (Değişik alt bent : 5.10.2007/26664 RG) 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda puan ortalaması Türkçe dersinden 55.00, diğer derslerin her birinden 45.00 puandan aşağı olmamak şartı ile tüm derslerin dönem ağırlıklı puan ortalaması 70. 00-84 .99 olanlar "Teşekkür,"
>
> b) (Değişik alt bent : 5.10.2007/26664 RG) 85.00 puan ve yukarı olanlar "Takdirname,"
>
> c) (Değişik alt bent : 5.10.2007/26664 RG) Üç öğretim yılının her döneminde üst üste Takdirname alanlar "Üstün Başarı" (EK-7),
>
> ç) (Ek alt bent : 05.10.2007/26664 RG) Üç öğretim yılının her döneminde üst üste Teşekkür ya da dönemlerin herhangi birinden veya bir kaçından takdirname, diğerlerinden teşekkür alanlar "Başarı" (EK- 7/1) belgesi ile ödüllendirilir.

Her ne kadar eğitim konusunda çalışan araştırmacılar ve politikacılar, okulların yönetimsel etkililiği boyutunda pek çok değişkeni hesaba katsalar da, toplum okulların en fazla akademik başarı konusunda sorumlu olduğunu düşünmektedir (Bassert, 1988). Dolayısıyla bir okulun etkili olup olmadığının değerlendirilmesindeki nihai kriter, öğrencilerin akademik başarısının ne ölçüde geliştiğidir (Slate ve Jones, 2006, 5).

Okul büyüklüğü ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi bulmaya yönelik yapılan çalışmalara bakmadan önce akademik başarı ile sınıf büyüklüğünü ilişkilendiren çalışmalara değinmek yerinde olacaktır. Bu araştırmalara aşağıda yer verilmektedir:

Başaran (1974), tarafından yapılan ‘Türkiye’nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları’ konulu araştırmanın sonucunda, öğrenci başarısını düşüren okul içi etmenler arasında, eğitim araç gereçlerinin yetersizliği ve sınıfların kalabalık olması en önemli etkenler olarak saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda öğrenci sayısı ile akademik başarı arasında ilişki olduğu; öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda, öğrenci sayısı çok olan sınıflara göre daha yüksek öğrenme ve akademik başarı sağlandığı görülmektedir (Uludağ ve Odacı, 2002).

Yine Glass ve arkadaşlarının yaptığı araştırmanın sonucunda, 40 ve üzeri öğrenci bulunan sınıfların, öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği; öğrenci sayısı 18 ve daha az olan sınıflarda ise öğrencilerin akademik başarılarının olumlu şekilde etkilendiği bulunmuştur (Akt. Erden, 2001, 139).

Okul sayılarının yetersizliği, mevcut okulların ve sınıfların kalabalık olmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise eğitimin niteliği ile ilgili sorunlara yol açmaktadır (Öğülmüş ve Özdemir, 1995). Bakioğlu ve Polat’ın (2002) yaptığı araştırmaya göre öğretmenler, kalabalık ortamlarda öğrencilerle iletişim kuramadıklarını, gerekli motivasyon, dikkat ve sınıf hakimiyetini sağlayamadıklarını, öğrencilerle birebir ilgilenemediklerini belirterek sınıf yönetiminde sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenci sayısına göre zamanın yetersiz olduğunu, öğrenciyi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştiremediklerini, geri dönüt veremediklerini, öğrenci başarısının düşük olduğunu belirterek tüm bunların eğitim ve öğretimde kaliteyi düşürebileceğini vurgulamışlardır. Okul büyüklüğü ile akademik başarı arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmalar ise şunlardır:

Okuldaki öğrenci sayısının artması, sorunların da artması anlamına gelebilir. Öğrenci sayısı 400’den az olan okullarda öğrenci başarısı, daha büyük

okullara oranla, daha yüksek bulunmuştur. Yani okul büyüklüğü ile akademik başarı ilişkisi ters ve çizgisel bulunmuştur (Plecki, 1992; Akt. Başar, 1994, 24).

Ramirez (1993), okul büyüklüğü ile akademik başarı ile ilgili olarak yaptığı literatür taramasında, küçük ve büyük okullarda akademik başarının çok az farklılık gösterdiğini bulurken; Cotton (1996), 31 çalışmayı incelemesi sonucunda küçük okulları savunan çalışmalar ile aralarında bir fark olmadığını bulan araştırmaların eşit oranda olduğuna dikkat çekmiştir. Cotton'un incelediği hiçbir araştırma akademik başarının büyük okullarda daha yüksek olduğunu bulmamıştır. Greenwald ve diğerleri (1996), 60 araştırmayı inceleyerek öğrenci başarısı ile okul büyüklüğü arasında ters orantı olduğu sonucuna varmışlardır. Küçük okullarda başarı daha yüksek bulunmuştur. 1960'lı yıllara ait bu analizlerin yanında, Greenwald ve diğerleri 1970'li yıllara ait 26 çalışma üzerinde yaptıkları araştıra sonucunda da küçük okulların akademik başarı açısından daha iyi olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Slate ve Jones, 2006, 6).

İllionis'te son on yılda yapılan araştırmalar sonucunda, öğrenci sayısı 495'ten az olan okullarda, öğrenci başarısının en düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. En yüksek başarının ise öğrenci sayısı 495- 1.280 olan okullarda elde edildiği ortaya konmuştur. Bu araştırmalar yapılırken sosyo ekonomik statü ve coğrafik yerleşim biriminin etkileri arındırılmıştır. Bu bulgular Conant'ın 40 yıl önce savunduğu görüşleri destekler niteliktedir. En etkili okullar çeşitli olanakları yeterince sunan, çağdaş okullardır. İllionis'te yapılan araştırmalar küçük okullardaki öğrencilerin, büyük okullardaki öğrencilere göre daha az çeşitlilikte programlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu öğrencilerin, büyük okuldaki öğrencilere oranla daha az akademik yeterliliğe sahip oldukları söylenebilir. Okul büyüklüğü kavramı, ilköğretim düzeyinde tersine çevrilmektedir. İlköğretim okullarında en düşük başarı öğrenci sayısı 450 ve üzeri olan okullarda; en yüksek başarı ise öğrenci sayısı 265'ten az olan okullarda gerçekleşmiştir. Öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri, bu düzeyde de önemlidir. Küçük

okullarda homojenliğin daha yüksek olduğu, ailelerin ve okul toplumunun ilişkilerinin daha yüksek olacağı ileri sürülmektedir. Bu okullarda aile baskısı etkilidir; öğretmenlerin performansı konusundaki beklentiler yüksek; okul içi iletişim ve ilişkiler daha açık ve yalın olmaktadır (Ornstein, 1993; Akt. Karakütük ve Tunç, 2004).

Lee ve Loeb (2000), 264 okulda yaptıkları çalışma sonucunda 400'den az öğrenciye sahip okulların daha olumlu öğretmen tutumları ile daha yüksek öğrenci başarısına sahip olduğunu bulmuşlardır (Duke ve Trautvetter, 2001, 2).

Okul büyüklüğü ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar birbirinden farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Örneğin Coleman (1966), okullar büyüdükçe başarının arttığı sonucuna varırken; Kiesling (1967), büyüklük arttıkça başarının düştüğünü saptamıştır. Diğer taraftan Burkehead, Fox ve Holland (1967), okul büyüklüğü ile öğrencilerin test sonuçları arasında bir ilişki bulmamışlardır. Ulusal ölçekte bir örneklem alarak 300'den fazla ilkokulda çalışmalar yapan Eberts, Kehoe ve Stone (1984), küçük okullar (200'den az öğrenci) ile orta büyüklükteki okullardaki (200-800 öğrenci) matematik başarısı arasında anlamlı bir fark bulamazken; asıl farkın küçük okullar ile büyük okullar (800'den fazla öğrenci) arasında olduğunu saptamıştır (Yan, 2006, 5).

Her ne kadar temel literatür incelendiğinde akademik başarının büyük okullarda daha düşük olduğu veya küçük okullarla arasında bir fark olmadığı görülse de; Harnisch (1987), Friedkin ve Necocha (1988), Huang ve Howley (1993) akademik başarının küçük okullarda daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır (Slate ve Jones, 2006, 6).

Okula Devam ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi

MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 25. Maddesine göre, ilköğretim kurumlarına kaydedilen zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin velileri öğrencilerin okula devamını sağlamakla yükümlüdürler. Bu zorunluluk, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 52. Maddesinde de yer almaktadır. Aynı maddede ayrıca, çocukların okula devamını sağmamakla, okul yönetimlerinin, millî eğitim müdürlüklerinin, müfettişlerin, muhtarların ve mülkî amirlerin, 222 sayılı Kanunun ilgili hükümleri gereğince, yükümlü oldukları belirtilmektedir. 222 Sayılı Kanunun 53. Maddesinde (Değişik: 12/10/1983 - 2917/7 md.) okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık sebeplerinin okul idarelerince ve ilköğretim müfettişlerince araştırılıp, devamsızlığa sebep olan maddi ve manevi etkenlerin giderilmesine çalışılacağı; devamsızlığa son vermenin mümkün olmadığı durumlarda, köylerde muhtara, diğer yerlerde mülki amirlere sorunun bildirileceği; gerekli tedbirlerin bu makamlar tarafından alınacağı belirtilmektedir.

Bütün tedbirlere rağmen çocuğunu okula göndermeyen, verilen izin süresini aşan, geç nakil yaptıran, okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren, çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen öğrenci velileri, okul idaresi tarafından köylerde muhtarlığa, diğer yerlerde mülki amirliğe bildirilir. Muhtar ve mülki amirlerin, durumu ve geçerli sebepler dışında çocuğunu okula göndermemesi halinde idari para cezası verileceğini (Değişik son cümle: 24.04.2003-4854/1 md.), en geç üç gün içinde öğrenci velisine bildirmeleri gerekmektedir (Madde 55, Değişik: 12.10.1983-2917/8 md.).

Aynı yönetmeliğin 26. Maddesinde, normal ve ikili öğretim yapan okullarda ilk derse girdiği halde sonraki bir veya daha fazla derse özürsüz olarak girmeyen öğrencilerin devamsızlığının yarım gün sayılacağı ve durumun öğrenci velisine acilen bildirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yönetmelikte ‘özürlü devamsızlık’ diye adlandırılan bir bölüm bulunmaktadır. Okula devam ederken, doğal afet (yangın, deprem, sel vb.), ana, baba, kardeş gibi yakınlarından birinin ağır hastalığı veya ölümü ile öğrencinin tedavi ya da ameliyat gerektiren bir hastalık durumu gibi önemli nedenlerle kendilerine izin verilir. Okula özürlü olarak devam edemeyen öğrencilerin özürlerinin bitiminde okula devamları sağlanır (Madde 27).

Velisinin yazılı izni ile yurt içi ve yurt dışı sanatsal, sosyal, sportif, kültürel ve benzeri etkinlikler ile yarışmalara katılacak öğrenciler de, hazırlık çalışmaları ve etkinliklerin devamı süresince izinli sayılır. İzinleri, 13/1/2005 tarihli ve 25699 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği hükümlerine göre verilir. (Madde 27 Değişik ikinci fıkra: 2.5.2006/26156 RG)

Aynı maddede özürlü izinli durumundaki öğrencilerin yetiştirilmesi için veli, öğretmen, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisi ve okul yönetiminin iş birliği ile gerekli önlemleri alması gerektiği belirtilmektedir.

Öğrencinin ailesi yanında kalmasını gerektiren hastalık, ölüm, aileden birinin askerlik durumu, tarımsal çalışmalar gibi nedenlerle velisinin yazılı bildirimi üzerine bir ders yılında en fazla on beş güne kadar izin verilebileceği; bu izinlerin, en az yarım gün olmak üzere parça parça veya bütün olarak okul müdürü veya yetkili kılacağı müdür yardımcıları tarafından verilmesi gerektiği bildirilmektedir (Madde 28). Belirtilen sebeplerden ötürü, öğrenciye on beş gün izin verilebileceği 222 Sayılı Kanunun 54. Maddesinde de yer almaktadır. Özüre bağlı izinlerin devamsızlıktan sayılmayacağı da yönetmeliğin 28. Maddesinde yer almaktadır.

Ulusal Okula Adaptasyon Merkezi (National Center for School Engagement)’nin yaptığı araştırmalara (2005) göre öğrencilerin okula devamsızlık yapma nedenleri, temelde üç etmene dayanmaktadır. Bu etmenler;

okul, aile ve toplum ile öğrencinin kendi kişilik özellikleridir. Bu etmenlerin şu maddeleri içerdiği belirtilmektedir (Pehlivan, 2005, 8-9):

1) Okulla İlgili Etmenler

- Sürekli ve etkili olarak uygulanan okul devam politikalarının olmaması,
- Okula devam kayıtlarının tutulma güçlüğü ve kayıtların ciddi tutulmaması,
- Aile veya veliye devamsızlığın bildirilmemesi,
- Öğrencilerin kişilik özelliklerinin farklı olması ve farklı gereksinimlerinin, beklentilerinin gözönüne alınmaması,
- Okul ikliminin iyi olmaması,
- Okulun güvenlik şartlarını iyi olmaması, okuldaki şiddet, baskı vb. ne tolerans gösterilmesi,
- Bazı öğrencilerin özel ihtiyaçlarının belirlenmesindeki yetersizlikler.

2) Ailevi ve Toplumsal Etmenler

- Ailenin ekonomik ya da sağlık nedenleri ile öğrencinin ailesine bakmak veya çalışmak durumunda olması,
- Öğrencinin, aile içinde şiddete maruz kalması veya ilgilenilmemesi,
- Kızların erken hamilelik yaşaması, erken evlendirilme,
- Ev ile okul arasında çeşitli suçların mağduru olma,
- Aile içinde alkol ve uyuşturucu kullanımı olması,
- Olumsuz rol modellerinin akranları arasında çok olması,
- Aile içerisinde eğitime karşı bakış açısının olumlu olmaması ve ailenin devamsızlık suçuna ortak olması.

3) Kişisel Etmenler

- Düşük akademik performans gösterme, özel eğitim ihtiyacının olması veya özgüven eksikliği,
- Akıl sağlığı ile ilgili gereksinimler,
- Alkol ve uyuşturucu kullanımı, küfür etme,
- Eğitimle ilgili bir vizyonunun olmaması.

Kadı (2000) tarafından yapılan “Adana İli Merkez İlçelerindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Sürekli Devamsızlık Nedenleri” isimli tez çalışmasında, devamsızlık nedenleri ile ilgili olarak okuldan kaynaklanan nedenlerin okul-veli işbirliğinin sağlnanamaması, öğrencinin bir veya birden fazla sınıf tekrarı yapması, rehber öğretmenin ve rehberlik çalışmalarının yeterli olmaması sonuçlarına ulaşılmıştır (Pehlivan, 2002).

Pehlivan (2002), “Resmi Genel Liselerde Öğrenci Devamsızlığı ve Buna Dönük Okul Yönetimi Politikaları” adlı çalışmasında, Ankara ilindeki 7 merkez ilçedeki resmi genel liselerde görev yapan yönetici, rehber öğretmen ve branş öğretmenleri ile bu okullarda öğrenim görüp sürekli devamsızlık yapan öğrencilerden veriler elde etmiştir. Görüşülen öğrenciler devamsızlığın azaltılmasına yönelik olarak şu önerilerde bulunmuşlardır:

Öğretmenlerin daha anlayışlı olması, okulda daha fazla etkinlik olması, okulda daha az disiplin olması (kılık-kıyafet, kurallar vb.), öğretmenlerin öğrenciyle daha fazla ilgilenmesi, okulun daha iyi ve temiz olması, derslerin daha güzel ve çekici olmasıdır.

Yönetici, rehber öğretmen ve branş öğretmenlerinin öğrencilerin devamsızlık probleminin çözümüne yönelik önerileri de şunlardır:

ÖSS sisteminin yeniden ele alınması, okul içerisindeki etkinliklerin ve okulun fiziki şartlarının iyileştirilmesi, devamsızlık süresinin azaltılması ve af çıkarılmaması, ailelerin bilinçlendirilerek okul-aile işbirliğinin arttırılması, öğrencileri cezbedici internet kafe gibi okul dışı yerlerin denetim altına alınması, devamsızlık yapmayan öğrencilerin sınıf geçme yada başarı belgesi alabilmeleri için düzenleme yapılması, rehber öğretmen sayıları arttırılarak öğrencilerle daha yakından ilgilenilmesi, devamsızlığı alışkanlık haline getiren öğrencilerin başka alanlara geçişinin sağlanması ya da alternatif programlar oluşturulmasıdır.

Okul büyüklüğü ile okula devam arasındaki ilişki önemlidir. Çünkü devam, okulla ilgili pek çok çıktıyı etkilemektedir. Örneğin Carruthers (1993), daha yüksek okula devam oranlarının, okul etkinliklerine katılımın artması, akademik başarının artması ve mezuniyet oranlarının artması ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Barrington ve Handricks (1989), düşük okula devam oranlarının, büyük oranda okulu bırakma ile sonuçlandığını bulmuştur. Bunlara ek olarak Crone, Glascock, Franklin ve Kochan (1993) ile Frederick ve Walberg (1980), düşük devamlılığı artan disiplin problemleri ile ilişkilendirmiştir (Slate ve Jones, 2006, 8).

Araştırmalar okula devam oranlarının, küçük okullarda büyük okullara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cotton (1996), 1996 incelediği 103 çalışma sonucunda, küçük okullarda okuldan kaçma ve okulu bırakma olaylarının çok daha az yaşandığını belirtmiştir. Irmsher (1997), küçük okullardaki olumu davranış ve yüksek doyumun, yüksek devam oranları ve okul bırakma oranlarında düşüş sağladığını vurgulamaktadır. Klonsky (1995), Raywid (1995) ve diğerleri büyük okulların okula devamı olumsuz etkilediğini, okul etkinliklerine katılmada öğrencilerin hevesini kırdığını belirtmişlerdir.

Chicago School Reform Act'ın 1988 yılında büyük okulları küçülterek, öğrenci sayılarını 200-400'e indirmiştir. Bunun sonucunda, bu okullarda öğrenci

başarısının, gayretinin yanında okula devam oranlarının da daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Duke ve Trautvetter, 2001).

Disiplin ve Okul Büyüklüğü ile İlişkisi

Disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Bu anlayışın temelinde, öğreticilik yer alır. Amaç, çocukta kendi kendini denetleyebilme yeteneğini geliştirmek; çocuğun sağlıklı tutumlar, toplum tarafından kabul gören bir ahlak anlayışı geliştirmesine yardımcı olmaktır (Fındıkçı, 1989).

Disiplin, çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, kendi kendini denetleme ya da iç denetim demek olan ahlak gelişimini sağlamaktır. Bu disiplinin üç temel amacı vardır. Bunlar; sevgi ve güven ilişkisini geliştirmek, benlik değerinin temelini atmak, başkalarını anlayarak ve onların kişiliklerine saygı göstererek model görevini gerçekleştirmek olarak sıralanmaktadır. Gerçek anlamda disiplin, çocuğun topluma uyumu üzerinde yoğunlaşıp davranışı yönlendirmeyi amaçlasa da cezalandırma ile eş anlamlı değerlendirilerek katıcılık ve kuralcılık gibi kavramları da çağrıştırmaktadır (Yavuzer, 1997, 91).

Disiplin kavramı, en çok kabul gören anlamı ile mevcut yasa, kural, ilke ve düzenlemelere uygun davranma olarak tanımlanabilir. Disiplinin amacı, belirli amaçlarla biraraya gelmiş insanların, söz konusu amaçları daha iyi gerçekleştirebilmek için konulmuş kurallara uyumunu sağlamaktır. Düzenli ve disiplinli olmayam hiçbir çabanın başarıya ulaşması mümkün değildir. Bütün çalışma alanlarına insan yetiştiren eğitim sisteminde, disiplinin önemi tartışılamayacak kadar açıktır. Temel sorun, disiplinin nasıl sağlanacağıdır (Jones ve Jones, 1990; Akt. Yiğit, 2004, 156).

İstenmeyen davranışların neler olduğu konusunda net bir tanım yapılması, sınırların çizilmesi, bu davranışların değiştirilmesi açısından önem taşımakla beraber, oldukça zordur. Davranışların, istenen ya da istenmeyen nitelikte olmasını belirleyen etmenler; toplumun sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri, davranışın hangi koşullar altında gerçekleştiği, içinde bulunulan ortam ve mekan, davranışı gösteren kişiden beklentiler gibi pek çok değişkene bağlıdır. Ayrıca istenmeyen davranışlar kişilerin yaş, cinsiyet ve psikolojik özellikleri açısından da farklılık gösterebilir. Bu nedenle bu davranışlar tanımlanırken, yaygın betimlemelerin kullanılması doğaldır. Öğrencilerde görülen istenmeyen davranışlar üç başlık altında incelenebilir (Yiğit, 2004, 160-163):

Bireysel Davranışlar: Derse hazırlıksız gelmek, dersle ilgilenmemek, derste söz almadan konuşmak, derste başka derslere çalışmak, derse geç gelmek, gerçek olmayan konuşmalar, başarısızlıkları için sürekli mazeret ileri sürmek, sınıfta gerksiz konuşmak, nezaket kurallarına uymamak, sıralara yazıp çizmek, argo konuşmak, kişisel temizliğine dikkat etmemek, kılık kıyafetine özen göstermemek, okul dışından istenmeyen alışkanlıkları sınıfa yansıtmak.

Arkadaşlarla İlişkiler: Arkadaşlarının başarısını kıskanmak, arkadaşlarını öğretmenine şikayet etmek, arkadaşlarına lakap takmak, arkadaşlarını küçük görmek, derste diğer arkadaşlarını rahatsız etmek, el şakası yapmak, başkalarının eşyalarını izinsiz almak, arkadaşlarıyla sağlıklı iletişim kuramamak.

Öğretmen ile İlişkiler: Verilen görevi yapmamak, verilen ev ödevini yapmamak, öğretmene karşı gelmek, öğretmenini ailesine şikayet etmek, sınıfta oturma biçimine dikkat etmemek, öğretmenle sağlıklı iletişim kuramamak.

Genel bir kural olarak, okulda disiplin sıkılaştıkça gençlerin tepkileri de sertleşmektedir. Gençler, öğretmenlerine karşı asi, karşılık veren ve kuralları

çiğneyen bir tutum takındıkları gibi, kendi aralarında da daha kavgacı ve geçimsiz olabilmektedirler. Saldırgan gençler, tepkilerini öğretmen ve yöneticilere gösteremezlerse, kendi içlerinde daha güçsüz olanlara yöneltebilirler. Aşırı baskı, nerede olursa olsun öğrencide kişilik gelişimini aksatır, işbirliği ve toplu çalışma yeteneğini köreltir, yaratıcılığı engeller. Buna karşılık disiplinin çok gevşek olduğu okullarda da kargaşa ve güvensizlik hakimdir (Yörükoğlu, 1988).

Disiplin konusunda; otoriter, bırakınız yapsınlar ve yapıcı olmak üzere üç disiplin yaklaşımı bulunmaktadır. Otoriter yaklaşımda kurallar yetişkinler tarafından konur ve denetlenir. Çocuklar kurallara uymadıklarında yetişkinler; yenilgiyi kabul etme, direnme, ödül ve ceza verme gibi tavırlar sergilerler. bırakınız yapsınlar yaklaşımında çocuğun özgür şekilde yetişmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yapıcı disiplin yaklaşımında ise kuralların, belirli ortamda yaşayan kişilerin gereksinimleri ve özellikleri dikkate alınarak konulmasına, sorunların özgür bir ortamda hep beraber tartışılmasına önem verilmektedir (Bilgen, 1991; Akt. Aydın, 2001, 7).

Curwin ve Mendler'e göre etkili disiplinin önemli prensipleri şunlardır (Aydın, 2001, 35):

- Disiplin, öğretimin önemli bir parçasıdır.
- Kısa vadeli çözümler, hiç etkili değildir.
- Öğrencilere her zaman değer verilmelidir.
- Disiplin, öğrenme motivasyonuna zarar vermemelidir.
- Sorumluluk, itaatten çok daha önemlidir.

Okullarda uygulanan katı disiplin cezalarının, öğrenciler üzerinde birtakım olumsuz etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Bunlar; öğrencilerde geri çekilme, aktif ve pasif saldırganlık, okul eşyalarına zarar verme, ders uyumunu bozma,

okuldan kaçma, derse devamsızlık şeklinde olabilmektedir (Karataş ve Uzamaz, 2001).

İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde, 'Öğrenci Davranışlarının Değerlendirilmesi' başlıklı bir kısım bulunmaktadır. Bu kısmın birinci bölümünde öğrencilerden beklenen davranışlar, ödüllendirilecek davranışlar ve ödüller, öğrencilerin olumsuz davranışları ve uygulanacak yaptırımlar ile uygulama ile ilgili hususlara yer verilmiştir. İlköğretim okullarında, bu başlık kapsamında yapılacak faaliyetlerin öğrenci, öğretmen, yönetici ve veli işbirliği ile yürütülmesi; gerektiğinde rehberlik araştırma merkezi ve ilgili diğer kurumlarla yardımlaşılması belirtilmiştir (Madde 105).

Madde 106'da öğrencilerden beklenen davranışlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Okula, derslere düzenli devam etmek ve başarılı olmak,
2. Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyetinin bir bireyi olduklarının bilincindeolmak, bu bilinçle arkadaşlarının onur ve haklarına saygı göstermek,
3. Öğretmenlerine, okul yöneticilerine, görevlilere, arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü olmak,
4. Doğru sözlü, dürüst olmak, yalan söylememek,
5. Kaba söz ve davranışlardan kaçınmak, iyi ve nazik tavırlı olmak,
6. Okulda yapılacak sosyal ve kültürel etkinliklere katılmak,
7. Okuma alışkanlığı kazanmak, kitapları sevmek ve korumak,
8. Çevrenin doğal ve tarihi güzelliklerini, sanat eserlerini korumak,
9. Başarıyı yakalamak için çalışmanın ve zamanın önemini kavramak, bu bilinç ile davranmak,
10. Millet malını, okulunu ve eşyasını korumak,
11. İçki, sigara ve bağımlılık yapan diğer maddeleri kullanmamak ve bu maddelerin kullanıldığı ortamlardan uzak durmak,

12. Ülkenin birliğini ve bütünlüğünü bozan bölücü ve siyasi amaçlı etkinliklere katılmamak; bu amaçla faaliyetlerde bulunarak okulun huzurunu bozmamak,
13. Fiziksel, zihinsel ve duygusal yeteneklerini millet, yurt ve insanlık için kullanmak,
14. Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı kalmak,
15. Yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına uymak; milli, manevi ve kültürel değerlere saygılı olmak.

Yönetmelikte, derslerde gayret, başarı ve örnek davranışları ile üstünlük gösteren öğrencilere, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu tarafından başarı belgesi verileceği belirtilmektedir. Bu belgeler, dönem sonlarında ağırlıklı puan ortalamasına göre "Teşekkür", "Takdir", "Üstün Başarı" ve "Başarı" belgeleridir. Ayrıca notları istenen düzeyde olmamasına rağmen, ulusal ve uluslar arası yarışmalarda ilk beş dereceye giren, çeşitli sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerde üstün başarı gösteren öğrencilere de "Onur Belgesi" verileceği belirtilmektedir (Madde 107).

İlköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine, olumsuz davranışları sebebiyle, yaptıkları davranışlara dikkat çekmek ve bunları olumlu şekilde düzeltmelerini sağlamak amacıyla, olumsuz davranışın özelliğine göre uyarma, kınama ve okul değiştirme yaptırımları uygulanmaktadır (Madde 108).

Öğrencilere aşağıdaki davranışlarından dolayı uyarma yaptırımı uygulanmaktadır (Madde 109):

1) Derse ve diğer etkinliklere geç gelmek ve geçerli bir sebep belirtmeden bu davranışı tekrar etmek,
2) Özürsüz devamsızlığını okula bildirmemek, belgelendirmemek, bu davranışı alışkanlık haline getirmek, izin süresini mazeretsiz uzatmak,
3) Okula, yasaklanmış malzeme getirmek ve bunları kullanmak,
4) Sürekli yalan söylemek,

5) Okulu ve okul çevresini kirletmek,
6) Görgü kurallarına uymamak,
7) Yatılı okullarda öğrenci dolaplarında yasaklanmış malzeme bulundurmak, dolapları farklı amaçlarla kullanmak ve dolabını okul idaresine haber vermeden başkasını devretmek (Değişik: 02.05.2006/26156 RG),
8) Okul kütüphanesinden veya laboratuvarlarından aldığı malzemeyi geri vermemek (Değişik: 02.05.2006/ 26156 RG).

Bu davranışları gösteren öğrencilere sözlü uyarma, öğrencinin davranışlarını değiştirmeyi kabul edeceğine ilişkin olarak sözleşme imzalama ve veli ile görüşme süreçleri uygulanır (Madde108).

Kınama yaptırımını gerektiren öğrenci davranışları ise şunlardır (Madde 109):

1) Öğretmenlere, yöneticilere, görevlilere ve arkadaşlarına kaba ve saygısız davranmak,
2) Okul kurallarına uymamak, ders ortamını bozmak, ders ve ders dışı etkinliklerin yapılmasına engel olmak,
3) Yalan söylemeyi alışkanlık haline getirmek, kopya çekmek, resmi evrakta değişiklik yapmak, okul idaresini yanlış bilgilendirmek,
4) Törenlere özürsüz olarak katılmamak , törenlerde uygun olmayan davranışlar sergilemek,
5) Kılık kıyafet kurallarına uymamak,
6) Okulda ya da okul dışında sigara içmek,
7) Okulda kavga etmek,
8) Okulun araç gereçlerine zarar vermek,
9) Başkalarının eşyalarını izinsiz almak,
10) Başkalarının eşyalarına kasıtlı olarak zarar vermek,
11) Dersin ya da ders dışı etkinliklerin düzen ve akışını bozmak,

12) Okulun mekanını ve malzemesini izinsiz ve eğitim amaçlarının dışında kullanmak,
13) Yatılı okullarda izinsiz olarak gece dışarda kalmak (Değişik: 02.05.2006/ 26156 RG).

Bu davranışların sonucunda,okul yönetimi, öğrencilere kınama yaptırımını gerektiren davranışta bulunduğunu bildirmek ve davranışı tekrar etmemesini belirten bir yazı yazmaktadır (Madde 108).

Öğrencinin bulunduğu okuldan, başka bir okula gönderilmesi yaptırımını gerektiren davranışlar da yönetmelikte şu şekilde sıralanmaktadır (Madde 108-109):

1) Anayasada belirtilen temel ilkelere dayalı millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti niteliklerine aykırı davranışlarda bulunmak veya başkalarını da bu tür davranışlara zorlamak,
2) Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek veya başkalarını bu gibi davranışlara kışkırtmak,
3) Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getirmek ve bunları bulundurmak,
4) Okul ve çevresinde kasıtlı olarak yangın çıkarmak,
5) Okul mekanını ve malzemesini izinsiz ve eğitim amaçları dışında kullanmayı alışkanlık haline getirmek,
6) Kişi veya grupları dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce ve inançlarına göre ayırmak, kınamak, kötülemek ve bu tür faaliyetlere katılmak,
7) Başkalarının eşyasına zarar vermek, başkalarının eşyasını izinsiz olarak almayı alışkanlık haline getirmek,
8) Okul binasına ve eşyalarına kasıtlı olarak zarar vermek,
9) Okula, derslere, sınavlara girilmesine ve bunların sağlıklı yapılmasına engel olmak,

10) Okul içinde ve dışında okul yöneticilerine, öğretmenlere ve diğer personele saldırmak, bu gibi hareketleri düzenlemek veya kışkırtmak,
11) Okul ile ilgisi olmayan kişileri okulda veya okula ait yerlerde barındırmak,
12) Sınava kendi yerine başkalarını sokmak, başkasının yerine sınava girmek,
13) Kılık ve kıyafet yönetmeliğine ısrarla uymamak,
14) Okul içinde ve dışında; siyasi parti ve sendikaların propagandasını yapmak ve bunlarla ilgili eylemlere katılmak (Değişik: 02.05.2006/26156 RG),
15) Herhangi bir kurum ve örgüt adına yardım ve para toplamak (Değişik: 02.05.2006/26156 RG),
16) Başkalarını, alkol veya bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya teşvik etmek (Değişik alt bend: 20.08.2007/26619 RG),
17) Yatılı okullarda gece izinsiz olarak dışarıda kalmayı alışkanlık haline getirmek (Değişik: 02.05.2006/26156 RG).

Yaptırım uygulamasında öğrencinin davranışının niteliği, önemi, gerçekleştiği şartlar, o andaki psikolojik durumu, kişilik özellikleri, yaşı ve cinsiyeti, okul içindeki ve dışındaki genel durumu, derslerde, sosyal ve kültürel etkinliklerdeki ilgi ve başarısı, aynı öğretim yılı içinde yaptırım uygulanıp uygulanmadığı ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri dikkate alınır; davranışa uygun veya bir alt yaptırım gerçekleştirilir (Madde 110).

Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu öğrencilere derslerdeki gayret ve başarılarıyla üstünlük gösteren öğrencileri Teşekkür, Takdir,Üstün Başarı ve Başarı belgeleri ile ödüllendirir. Aldıkları notlarla beklenen başarıyı gösteremeyen 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine, ulusal ve uluslar arası yarışmalarda ilk beş dereceye girmeleri ve çeşitli sosyal, kültürel ve sanatsal

etkinliklerde üstün başarı göstermeleri halinde "Onur Belgesi" verilmektedir (Madde 107).

Ağır (1991), “Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları” isimli çalışmasının sonucunda alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin en çok okula geç kalmak, orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin en çok kopya çekmek, üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin ise en çok okulu ve çevresini kirletmek suçlarını işlediğini bulmuştur.

Tulley, Chiu ve Hwang (1995), “Student, Teachers and Classroom Discipline” adlı araştırmada ilköğretim okulunda çalşan 151 ve orta öğretim okulunda çalışan 103 stajyer öğretmenden toplam 254 örnek olay elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre disiplin sorunları beş grupta toplanmaktadır (Aydın, 2001, 44-45):

1) Engel olma (konuşma ya da öğretimi kasıtlı olarak kesen davranışlar),
2) Yönergeye uymama (saygısız davranış, kurallara uymama),
3) Dikkatsizlik (derste başka şeylerle ilgilenme, çalışmaya katılmama, sırayı terk etme),
4) Saldırganlık (kavga etme, itişme),
5) Diğer (ağlama, yalan söyleme, geç kalma, kopya çekme, hırsızlık, sakız çiğneme).

Aksoy (2000), öğretmenlerin, sınıf içinde disiplini bozan davranışların en önemli nedenleri olarak aile içi problemler, ailelerin çocukların eğitimi ile ilgilenmemesi, ailelerin çocuklarına karşı olumsuz davranış ve tutum içinde olmaları, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisi ve sınıfların kalabalık olmasını gösterdiklerini belirtmektedir.

Aydın (2001), “İlköğretim Okullarında Sınıf Disiplininin Sağlanması” adlı araştırmasında öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri ile görüşmeler yapmıştır.

Öğrenciler, disiplin sorunlarının nedenleri olarak sıkılma, derse ilgi duymama, dersi ve öğretmeni sevmeme, ailevi özellikler (ailenin ilgisizliği, ekonomik durumu, aile içi şiddet gibi) ve başarısızlık, okula gelmek istememe, dersi anlayamama giibi diğer özellikler şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise, öğrencilerin disiplini bozan davranış göstermesinin nedenlerini şu şekilde belirtmektedirler: Aile (aileden alınan eitim, yetişme tarzı ve görgü kuralları, ailadeki şiddet, sinme ve ailenin ilgisizliği), öğrenci özellikleri (ergenlik döneminin etkisi, öğrencinin dikkat çekmek istemesi, öğrenme güçlüğünün olması, öğrenme isteğinin ve ilginin olmaması, öğrencinin öğretmenin iyi niyetini suistimal etmesi, öğrencinin dersi anlayamaması, derse deftersiz ve kitapsız gelme), medyanın etkisi (televizyon ve gazetelerin olumsuz etkisi), öğretmenin etkisi (öğretmenin beklenmedik söz ve tepkileri). Yöneticiler disiplin sorunlarının kaynakları olarak aileyi (geçimsizlik, ekonomik sıkıntı, ilgisizlik, kültür yapısının farklılığı, aile ile okul davranışlarının farklılığı), öğretmeni (öğretmenlerin sevgi göstermemesi, öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmemesi, söz ya da notla tehdit etmesi, dersi iyi anlatmaması, öğrenciyi derse aktif olarak katmaması ve formasyon eksikliği), çevreyi ve ergenlik dönemi özelliklerini görmektedir.

Disiplin sorunlarının oluşmasında okul yönetiminin etkisi konusunda öğretmenler,okul yönetiminin öğrenci davranışlarına tepki vermede yetersiz olduğunu,öğretmenlerin ve yönetimin ortak bir davranış planının olmamasını, kuralların belirlenmemesi ve uygulanmamasını ve öğrencilerin enerjilerini harcayabilecekleri etkinliklerin düzenlenmemesini neden olarak göstermektedirler. Ayrıca öğretmenler, başarılı öğrencilerin başarısız öğrencilere oranla çok daha az disiplin sorunu yaşadığını belirtmişlerdir (Aydın, 2001).

Stockard ve Mayberry (1992), okul büyüklüğü ile disiplin ile ilgili literatürü araştırmış ve büyük okullarda yaşanan davranışsal problemlerin, büyük okulların yararlarını ortadan kaldırdığı sonucuna varmışlardır. Artan disiplin problemleri okulların kendisi için bir sorun olduğu gibi, bu artış okul yöneticilerinin birtakım

olumsuz tutum sergilemesine yol açmaktadır. Gregory (1992), büyük okul müdürlerinin ilgilendiği birincil poblemin, öğrenci davranışlarını kontrol altına almak olduğunu belirtmiştir. Sonuçta Meier (1996), okul politikasının sınırlayıcı, disiplin önlemlerinin yüksek derecede cezalandırıcı olma eğilimi gösterdiğine dikkat çekmiştir. Damica ve Roth'a göre (1993), bu tarz politika ve tedbirler, yüksek okuldan ayrılma oranlarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla daha yüksek okulu bırakma oranları, büyük okullarda olasılıkla okul yöneticilerinin büyüyen öğrenci nüfusunu kontrol altına almak için uyguladığı katı tedbirlerin etkisiyle gelişen negatif bir sonuçtur (Slate ve Jones, 2006, 9).

Nathan ve Thao (2007), ABD'nin 11 eyaletinde bulunan toplam 22 okulu kapsayan araştırmalarında, büyük ve küçük okullarda çalışan öğretmenlerden okulda gözledikleri disiplin olaylarını rapor etmelerini istemişlerdir. Öğretmenlerden elde edilen veriler aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir.

Çizelge 3. Okul Büyüklüğüne Göre, Öğretmenlerin Günlük, Haftalık ve Aylık Olay Raporları

Olay Tipi	**200-749 Öğrencisi olan okullar** **%**	**1200 ve daha fazla öğrencisi olan okullar** **%**
Hırsızlık	21	50
Şiddet	18	44
Silah taşıma	2	12
Öğretmenlere sözlü taciz	30	57
Uyuşturucu madde kullanımı	5	45
Alkol kullanımı	4	39
Sınıf düzeninde bozukluk	15	29

Kaynak: Nathan ve Thao, 2007

Çizelgeye bakıldığında yedi başlık altında sınıflandırılan olay tiplerinin büyük okullarda, küçük okullara kıyasla çok daha fazla yaşandığı görülmektedir.

Okulların birleşmesi ile ilgili bir çalışmada Haller (1992), öğrenci sayıları ortalama 443 olan kırsal bölgelerde bulunan okullarda, daha az disiplin problemi yaşandığını bulmuştur. Buna karşılık kent merkezinde ve kenar mahallelerde yer alan okulların ortalama öğrenci sayıları 1200'dür. Kırsal bölgelerdeki okullar birleştirilerek okul büyüklükleri artmış ve buna bağlı olarak disiplin problemleri de artış göstermiştir (Slate ve Jones, 2006 , 9).

Bakioğlu'na (1999) göre, büyük okullarda, okul yöneticileri zaman zaman öğrenci hareketlerini denetleme konusunda sorun yaşamakta; böyle okullarda çeteleşme, adam dövme, korkutma, yaralama ve hatta öldürme olayları gündeme gelmektedir.

Barnes (1992), okuldaki öğrenci sayısının artmasıyla beraber disiplin sorunlarında da artış görülebileceğini belirtmektedir. Schoch'a (1993) göre, böyle okullarda, okul yöneticilerinin eğitim liderliği davranışları güçleşmektedir (Başar, 1994, 24). Lee ve Smith (1996), büyük okullarda akademik başarı seviyesinde düşüklük, okulun ders dışı etkinliklerine katılımda düşüklük yaşandığı gibi, güvenlik ve disiplin ile ilgili problemlerin daha sık gözlendiğini; mezuniyet oranlarının daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Okul Büyüklüğü İle İlgili Araştırmalar

Okul büyüklüğü ile öğrenci başarısı, disiplin, okul içi iletişim, okula devam, mezuniyet oranları, veli tutumları ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan araştırmalar yapılmıştır. Mathew Project 1988 yılında Kaliforniya'da bir araştırma yapmış; araştırma 1996 yılında Batı Virjinya'da ve daha sonra yedi ayrı eyalette

tekrar edilmiştir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar, düşük sosyo ekonomik sınıftan gelen öğrencilerin, küçük okullardan daha çok faydalandıklarını göstermiştir (Black, 2006).

Howley ve Johnson, 2002 yılında Arkansas'taki bütün okulları kapsayan araştırmalarının sonunda çok fakir bölgelerde bulunan küçük okulların, öğrencilerin daha başarılı olmasını sağladığını; zengin ve fakir öğrenciler arasındaki başarı uçurumunu ortadan kaldırdığını; küçük yerleşim yerlerinde bulunan küçük okulların, fakirliğe karşı daha etkili olduğunu ve büyük yerleşim yerlerinde bulunan büyük okulların, fakirliğin olumsuz etkilerini arttırdığını ortaya koymuşlardır (Black, 2006).

Başar (2003), "İlköğretim Kurumlarının Olanakları" adlı çalışmasında 327 resmi ve özel ilköğretim okulunda görev yapan 388 okul yöneticisi ve 2700 öğretmenden elde ettiği veriler sonucunda, ilköğretim okullarının dörtte birinde ikili öğretim uygulamasının devam ettiğini ve okulların yarısından fazlasının dersliklerinde, uygun sınıf büyüklüğü olarak kabul edilenden fazla (30'dan fazla) öğrenci olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca ikili öğretimin kaldırılarak 30 kişilik sınıfların oluşturulması durumunda, Türkiye genelinde 90 binin üzerinde sınıf öğretmenine gereksinim duyulacağını ortaya koyumuştur.

Karakütük ve diğerleri (2006), Ankara ilinde bulunan 10 ilköğretim okulunda, 191 öğretmen ve 417 öğrenci üzerinde "Okul Büyüklüğünün Aitlik, Okula Devam, Disiplin ve Okul İçi İletişime Etkisi" konulu bir araştırma yapmışlardır. Araştırma ile küçük okullardaki fiziksel etkinliklerin ve iletişimin (öğrenci-öğretmen, öğrenciler arası), orta ve büyük okullara kıyasla, daha iyi olduğu; şiddet, uyuşturucu ve alkol kullanımı gibi disiplin problemlerine, kötü tutum ve davranışlara küçük okullarda daha az rastlandığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Karakütük, Tunç, Güngör, Bülbül ve Özdem, 2006).

Kalfa (2006), “Okul Büyüklüğünün Kalite, Verim ve Öğrenci Başarısına Etkileri” konulu bir çalışma yapmıştır. Çalışma kapsamında 71’i kamu, 11’i özel olmak üzere toplam 82 okuldan veriler toplamıştır. Öğrenci sayısı arttıkça, okulların kalite ve verim toplam değerlerinin sistemetik olarak düşüş gösterdiği bulunmuştur. Öğrenci başarısı boyutunda ise 1.001-1.500 öğrenciye sahip olan okullar yüksek puanlarla ilk sırada yer alırken; 1-500 öğrenciye sahip olan okullar ikinci sırada yer almıştır. Bunu 501-1.000 öğrencisi olan okullar ile 1.501-2.000 öğrencili okullar izlemiştir. Son sırada ise 2.001'in üstünde öğrencisi olan okullar yer almıştır.

Nathan ve Thao (2007), ABD’nin 11 eyaletinde bulunan toplam 22 okulda yaptıklan araştırma sonunda küçük okulların öğrenciler için güvenli yerler olduğu, daha yüksek akademik başarı elde edildiği, daha az disiplin problemi meydana geldiği, çok olumlu ve uyarıcı bir ortam sunduğu, mezuniyet oranlarının daha yüksek olduğu ve öğrenciler, öğretmenler ve ailelerin yüksek tatmin duygusu yaşamasına imkan sunduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Yukarıda ele alınan araştırmalar göstermektedir ki küçük okullar özellikle düşük sosyo-ekonomik çevreden gelen öğrenciler açısından oldukça yararlıdır. Küçük okullarda fakirliğin olumsuz etkileri ile zengin ve fakir öğrenciler arasındaki başarı dengesizlikleri en aza indirgenmektedir. Ayrıca hem Türkiye’ de hem yurt dışında yapılan araştırmalar sonucunda küçük okulların daha güvenli, daha az disiplin problemlerinin yaşandığı, okuldaki bireyler arasında güçlü iletişim kurulduğu, bireylerin tatmin duygusu yaşadığı okullar olduğu görülmüştür.

Okula devam ve mezuniyet oranları küçük okullarda daha yüksektir. Kalite ve verim değerleri de büyük okullara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Başarı konusunda ise küçük okulların daha iyi olduğunu bulan araştırmaların yanında büyük okulları savunan araştırmalar da bulunmaktadır. Ancak şu bir

gerçektir ki Türkiye'de, özellikle şehir merkezlerinde okullar ikili öğretim yapmakta ve sınıf mevcutları oldukça kalabalık olmaktadır.

BÖLÜM III
YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemi, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile nitel içerik analizi hakkındaki bilgilere yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile ilişkisini ortaya koymak amaçlandığı için tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma iki boyutlu olarak yapılandırılmıştır. Birinci boyutta okulların OKS sonuçları, yıl sonu sınıf geçme dereceleri, devam durumları ile disiplin durumları ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla belgeler veri olarak kullanılmıştır.

İkinci boyutta ise okul müdürlerinin okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile ilişkisi hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amaçlandığından görüşme tekniği uygun görülmüştür. Görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel bir araştırma yöntemidir. Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koymasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2005).

Görüşme, sözlü iletişim yolu ile veri toplama (soruşturma) tekniğidir. Görüşme, çoğunlukla yüzyüze yapılmaktaysa da anında ses ve resim ileticiler aracılığıyla da yapılabilir (Karasar, 1994, 165).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, araştırmanın konusu kapsamında nitel araştırma stratejisine göre belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini Ankara ili Çankaya ilçesindeki küçük ve büyük kamu ilköğretim okulları oluşturmaktadır. 2007-2008 öğretim yılı itibariyle Çankaya ilçesinde 104 kamu ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okulların 23'ü küçük, 33'ü ise büyük okul olarak tanımlanmaktadır (Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü, 2008). Çalışma grubu, araştırmaya katkıda bulunabilecek ve istekli 10 küçük, 10 büyük okul olmak üzere toplam 20 okulun müdüründen oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan okul müdürlerine ilişkin kişisel bilgiler Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Araştırmaya Katılan Okul Müdürleri İle İlgili Kişisel Bilgiler

DEĞİŞKEN		**Frekans (N)**	**Yüzde (%)**
CİNSİYET	**Kadın**	3	15,0
	Erkek	17	85,0
	Toplam	**20**	**100,0**
YAŞ	**25 yaş ve altı**	0	0,0
	26-35 yaş	2	10,0
	36-45 yaş	5	25,0
	46-55 yaş	13	65,0
	56 yaş ve üzeri	0	0,0
	Toplam	**20**	**100,0**

DEĞİŞKEN		Frekans (N)	Yüzde (%)
MESLEKTEKİ KIDEM	1-5 yıl	0	0,0
	6-10 yıl	0	0,0
	11-15 yıl	4	20,0
	16-20 yıl	2	10,0
	21 yıl ve üzeri	14	70,0
	Toplam	**20**	**100,0**
YÖNETİCİLİKTEKİ KIDEM	1-5 yıl	4	20,0
	6-10 yıl	1	5,0
	11-15 yıl	4	20,0
	16-20 yıl	7	35,0
	21 yıl ve üzeri	4	20,0
	Toplam	**20**	**100,0**
ÇALIŞTIĞI OKULDA YÖNETİCİLİK KIDEMİ	1-5 yıl	13	65,0
	6-10 yıl	5	25,0
	11-15 yıl	1	5,0
	16-20 yıl	1	5,0
	21 yıl ve üzeri	0	0
	Toplam	**20**	**100,0**
EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDAKİ EĞİTİM DURUMU	Evet	11	55,0
	Hayır	9	45,0
	Toplam	**20**	**100,0**
EĞİTİM YÖNETİMİ ALANINDAKİ EĞİTİM TÜRÜ	Seminer-Kurs	8	72,7
	Lisans Eğitimi	3	27,3
	Lisans Üstü Eğitim	0	0,0
	Toplam	**11**	**100,0**
OKULUN ÖĞRETİM ŞEKLİ	Normal	8	40,0
	İkili	12	60,0
	Toplam	**20**	**100,0**

Çizelge 4'e göre araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 15'i kadın, % 85'i erkektir. % 65'i 46-55 yaş aralığında, % 25'i 36-45 yaş aralığında, % 10'u ise

26-35 yaş aralığındadır. Meslekteki kıdem durumuna göre okul müdürlerinin % 70'i 21 yıl ve üzeri, % 20'si 11-15 yıl, % 10'u ise 16-20 yıl kıdeme sahiptir. Yöneticilik kıdemine göre müdürlerin % 35'i 16-20 yıl, % 20'si 1-5 yıl, % 20'si 11-15 yıl, % 20'si 21 yıl ve üzeri, % 5'i ise 6-10 yıl kıdeme sahiptir. Okul müdürlerinin % 65'i 1-5 yıl, % 25'i 6-10 yıl, % 5'i 11-15 yıl, % 5'i 16-20 yıldır çalıştığı okulda yöneticilik yapmaktadır. Okul müdürlerinin % 55'i eğitim yönetimi alanında eğitim alırken, % 45'inin bu alanda bir eğitimi yoktur. Eğitim alanların ise % 72,7'si seminer-kurs alırken, % 27,3'ü lisans eğitimi almıştır. Araştırma kapsamındaki okulların % 60'ında ikili öğretim, % 40'ında ise tekli öğretim yapıldığı görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla "Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı, Okula Devamı ve Disiplini ile İlişkisine İlişkin Yönetici Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Bunun için öncelikle yerli ve yabancı literatür taranmıştır. Konu ile ilgili araştırmalar dikkate alınarak taslak bir form oluşturulmuştur. Taslak veri toplama aracı, alanla ilgili uzmanların görüşüne sunulmuştur (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Kasım Karakütük, Doç. Dr. Yasemin Kepenekçi, Yrd. Doç. Dr. Seçkin Özsoy, Yrd. Doç. Dr. Şakir Çınkır, Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Yrd. Doç. Dr. Ömer Kutlu, Araş. Gör. Uğur Akın, Araş. Gör. Nihan Demirkasımoğlu, Araş. Gör. Çetin Erdoğan). Uzmanlardan alınan görüşler dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Görüşme formunun ilk bölümünde okul müdürlerininin kişisel özelliklerini (cinsiyet, yaş, kıdem vb.) belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Formun ikinci bölümünde konu ile ilgili sayısal verilere ulaşmayı hedefleyen sorular yer

almaktadır. 2007-2008 öğretim yılında okuldaki sekizinci sınıf öğrenci sayısı, Ortaöğretim Kurumlar Sınavı (OKS) sonuçlarına göre başarılı olan öğrenci sayısı, yıl sonunda sınıfını başarı belgesi alarak geçen sekizinci sınıf öğrenci sayısı, sınıfını Şube Öğretmenler Kurulu (ŞÖK) kararı ile geçen sekizinci sınıf öğrenci sayısı, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan ödül ve ceza alan sekizinci sınıf öğrenci sayısı ile derslik başına düşen öğrenci sayısı sorulmuştur. Görüşme formunun son bölümünde ise okul müdürlerinin konuya ilişkin görüşlerini almaya yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir.

Sayısal verilere ulaşmayı amaçlayan 11 soru ve 7 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu ile gerekli ön uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucunda, bir görüşmenin yaklaşık 20 ile 30 dakika arası süreceği saptanmıştır. Görüşme formu, araştırmaya katılan okul müdürlerinden randevu alınarak, araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlenmesi

Araştırma ile elde edilen sayısal veriler SPSS istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu bölümde okulda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrenci sayısı, OKS'de başarılı olan öğrenci sayısı, sınıfını başarı belgesi alarak ve ŞÖK kararı ile geçen öğrenci sayısı, ödül ve ceza alan öğrenci sayıları ile derslik başına kaç öğrenci düştüğü sorulmuştur. Verilerin frekans ve yüzde dağılımları alınmıştır. Frekans ve yüzde sonuçları sınıflandırılarak okulların hangi sınıf içinde yer aldığı gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Okul müdürleri ile görüşülerek elde edilen veriler, içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. İçerik analizi yazılı ve sözlü materyalin sistemli bir analizidir; söylenenin ya da yazılanın açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırılmasını gerektirir (Balcı, 2006, 184). Burada verileri açıklayabilmek için kavramlara ve

bunlar arasındaki ilişkilere ulaşmak amaçlanmaktadır. Açık uçlu sorular, görüşme yapılan kişilere sınırlama getirmeden cevap verme olanağı sağlar. Bu tür sorularda, daha sonra belli kategoriler şeklinde cevapların kodlanması gerekir (Judd ve diğerleri, 1991; Akt. Balcı, 2006, 143). Kodlama yapılırken eldeki veriler incelenir. Birbirine benzeyen kavramlar biraraya getirilerek anlamlı bölümlere ayrılır. Bu bölümler kodlanarak, frekans ve yüzde tabloları ile kaç kez dile getirildiği ortaya konur.

Araştırmada elde edilen verilerin daha sağlıklı bir şekilde çözümlenmesi ve nitel verilerin sayısallaştırılması amacıyla HyperRESEARCH yazılımı kullanılmıştır. Görüşmecilerin her bir soruya verdikleri cevaplar biraraya getirilerek dosyalar oluşturulmuştur. Dosyalar ayrıntılı şekilde incelenerek anlamlı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler bir cümle olabileceği gibi bir paragraf da olabilmektedir. Bölümler, anlaşılır biçimde kodlanmıştır. Çözümleme sonucunda her cevap dosyası için kaç kodlama yapıldığı ve yapılan kodlamalara kaç görüşmeci tarafından atıf yapıldığı ortaya çıkmıştır. Kodlama ve analizlerin geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacı ile görüşme metinleri bir başkası tarafından kodlanmıştır. Araştırmacı ve bağımsız kişinin kodlamaları karşılaştırılmıştır. Yapılan kodlamalar arasında % 91'lik tutarlılık bulunmuş ve analizlerin güvenilir bir şekilde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV
BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgular çözümlenerek yorumlanmıştır. Okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile İlişkisini ortaya koymak amacıyla okul müdürleri ile görüşme yapılmış ve konuyla ilgili belgeler incelenmiştir. Bu aşama sonucunda elde edilen veriler sistemli bir şekilde yorumlanmıştır. Araştırma bulguları sırasıyla okul müdürlerinin okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki avantajı ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri, okula devam oranları üzerindeki avantajı ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri, disiplin üzerindeki avantajı ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri, okul büyüklüğünün avantajları ve dezavantajlarına ilişkin görüşleri ile en uygun okul büyüklüğüne ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Okul müdürlerine “Okulunuzun büyüklüğünün, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu sorularak avantaj ve dezavantajlarını belirtmeleri istenmiştir. Alınan cevaplar kodlanmış ve yapılan atıflar sayısallaştırılmıştır. Konu ile ilgili görüşler tablolarda gösterilerek okul müdürlerinin ifadelerine yer verilmiştir.

Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları

Bu başlık altında öncelikle büyük ve küçük okulların akademik başarısı ile ilgili sayısal verilere yer verilmiş, daha sonra konu ile ilgili okul müdürlerinin görüşleri ele alınmıştır. Akademik başarı konusunda okuldaki toplam öğrenci sayısı, sekizinci sınıf öğrenci sayısı, sınıfını başarı belgesi alarak geçen sekizinci sınıf öğrenci sayısı, sınıfını ŞÖK kararı ile geçen sekizinci sınıf öğrenci sayısı ve OKS'de başarılı olan öğrenci sayıları bir çizelgede gösterilmiştir. Aşağıda büyük okulların akademik başarı ile ilgili sayısal verilerini gösteren çizelge sunulmuştur.

Çizelge 5. Büyük Okulların Başarı Durumları İle İlgili Sayısal Veriler

Okullar	**Öğrenci sayısı**	**8. sınıf öğrenci sayısı**	**Başarı belgesi ile geçen öğrenci**		**ŞÖK kararı ile geçen öğrenci**		**OKS'de başarılı olan öğrenci**	
			F	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
B1	972	157	43	27	11	7	62	40
B2	1090	140	100	71	-	0	86	61
B3	1469	199	124	62	5	3	102	51
B4	1390	200	90	45	15	8	135	68
B5	2230	310	206	66	36	12	136	44
B6	1200	145	97	67	3	2	61	42
B7	1700	253	109	43	26	10	70	28
B8	1093	158	115	73	-	0	94	60
B9	1500	225	112	50	-	0	100	44
B10	989	108	90	83	-	0	52	48

Çizelge 5'te gösterilen veriler, öğrenci sayılarına oranlanmıştır. Sınıfını başarı belgesi alarak geçen, ŞÖK kararı ile geçen ve OKS'de başarılı olan öğrenci sayılarının toplam öğrenci sayısına göre yüzdeleri bulunmuştur. Elde edilen yüzdeler, sınıfını başarı belgesi alarak geçme, ŞÖK kararı ile geçme durumlarına ve OKS'de başarılı olma derecelerine göre gruplandırılarak frekans ve yüzdelik dağılımları farklı çizelgelerde verilmiştir. Büyük ve küçük okulların karşılaştırmasının yapılabilmesi için aşağıda küçük okulların akademik başarı ile ilgili sayısal verilerini gösteren çizelge sunulmuştur.

Çizelge 6. Küçük Okulların Başarı Durumları İle İlgili Sayısal Veriler

Okullar	**Öğrenci sayısı**	**8.sınıf öğrenci**	**Başarı belgesi ile geçen öğrenci**		**ŞÖK kararı ile geçen öğrenci**		**OKS'de başarılı olan öğrenci**	
			F	**%**	**F**	**%**	**F**	**%**
K1	365	49	14	29	10	20	16	33
K2	360	38	13	34	-	0	4	11
K3	210	25	5	20	-	0	3	12
K4	396	46	21	46	2	4	17	40
K5	361	45	11	24	-	0	10	22
K6	240	32	10	31	3	9	4	13
K7	165	25	10	40	-	0	4	16
K8	344	42	15	35	-	0	9	21
K9	335	37	12	32	3	8	12	32
K10	323	45	15	33	5	11	13	29

Çizelge 6'da gösterilen veriler de öğrenci sayılarına oranlanarak sınıfını başarı belgesi alarak geçen, ŞÖK kararı ile geçen ve OKS'de başarılı olan öğrenci sayılarının yüzdeleri bulunmuştur. Elde edilen yüzdeler sınıfını başarı belgesi alarak geçme, ŞÖK kararı ile geçme durumlarına ve OKS'de başarılı olma derecelerine göre gruplandırılarak frekans ve yüzdelik dağılımları verilmiştir. Aşağıda büyük okullardaki öğrencilerin başarı belgesi alma ortalamasına göre frekans ve yüzde dağılımlarını gösteren çizelge sunulmuştur.

Çizelge 7. Büyük Okullardaki Öğrencilerin Başarı Belgesi Alma Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Öğrencilerin başarı belgesi alma yüzdelik dilimi	Frekans	Yüzde %
% 20-30	1	10
% 31-40	0	0
% 41-50	3	30
% 51-60	0	0
% 61-70	3	30
% 71-80	2	20
% 81-90	1	10

Çizelge 7'de Sınıfını başarı belgesi alarak geçen sekizinci sınıf öğrenci sayıları, toplam sekizinci sınıf öğrenci sayısına oranlanmıştır. Daha sonra yüzde oranları, yüzdelik dilim oluşturacak şekilde gruplandırılmıştır. Buna göre 3 büyük okulda başarı belgesi alma oranı % 41-50, 3 okulda % 61-70'tir. 2 okulda bu oranın % 71-80 iken, 1 okulda % 81-90 olduğu görülmüştür. % 20-30 oranında başarı 1 okulda görülürken, diğer yüzdelik dilimlerde yer alan okul bulunmamaktadır. Çizelge 8'de ise küçük okullardaki öğrencilerin başarı belgesi alma ortalamasına göre frekans ve yüzde dağılımları gösterilmiştir.

Çizelge 8. Küçük Okullardaki Öğrencilerin Başarı Belgesi Alma Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Öğrencilerin başarı belgesi alma yüzdelik dilimi	Frekans	Yüzde %
% 20-30	3	30
% 31-40	6	60
% 41-50	1	10
% 51-60	0	0
% 61-70	0	0
% 71-80	0	0
% 81-90	0	0

Çizelge 8'de küçük okulların % 60'ında, sınıfını başarı belgesi alarak geçen öğrencilerin % 31-40 oranında olduğu görülmektedir. 3 okulda bu oran % 20-30 iken, 1 okulda % 41-50 olmuştur. Büyük okulların % 60'ı, 41-50 yüzdelik dilimden daha yüksek oranda başarı belgesi alırken, bu dilimlerde yer alan küçük okula rastlanılmamıştır. Aşağıda büyük okullardaki öğrencilerin şök kararı ile geçme ortalamasına göre frekans ve yüzde dağılımlarını gösteren çizelge yer almaktadır.

Çizelge 9. Büyük Okullardaki Öğrencilerin ŞÖK Kararı İle Geçme Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Öğrencilerin ŞÖK kararı ile geçme yüzdelik dilimi	Frekans	Yüzde %
% 0-5	6	60
% 6-10	3	30
% 11-15	1	10

Görüldüğü gibi büyük okulların % 60'ında öğrencilerin ŞÖK kararı ile geçme oranı % 0-5'tir. 3 okulda bu oran % 6-10 iken, sadece 1 okulda oranın % 11-15'e çıktığı görülmektedir. Çizelge 10'da ise küçük okullardaki öğrencilerin şök kararı ile geçme ortalamasına göre frekans ve yüzde dağılımları verilmektedir.

Çizelge 10. Küçük Okullardaki Öğrencilerin ŞÖK Kararı İle Geçme Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Öğrencilerin ŞÖK kararı ile geçme yüzdelik dilimi	**Frekans**	**Yüzde %**
% 0-5	6	60
% 6-10	2	20
% 11-15	1	10
% 16-20	1	10

Çizelgeye göre öğrencilerin ŞÖK kararı ile geçme oranı küçük okulların % 60'ında % 0-5'tir. 2 okulda bu oran % 6-10 iken, 1 okulda oranın % 11-15 olduğu, 1 okulda ise % 16-20'ye çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin sınıfını ŞÖK kararı ile geçme oranları büyük ve küçük okullarda çok benzer bulunmuştur. Aşağıdaki çizelgede büyük okulların OKS sonuçlarına göre başarı durumlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmektedir.

Çizelge 11. Büyük Okullardaki Öğrencilerin OKS Başarı Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Okulların OKS başarısı yüzdelik dilimi	Frekans	Yüzde %
% 10-20	0	0
% 21-30	1	10
% 31-40	0	0
% 41-50	5	50
% 51-60	2	20
% 61-70	2	20

Çizelgeye göre büyük okulların % 50'si OKS sonuçlarına göre % 41-50 oranında başarılı olmuştur. 2 okul % 51-60 oranında başarılı olurken, 2 okul % 61-70 oranında başarılı olmuştur. 1 okul % 21-30 oranında başarılı olurken, diğer yüzdelik dilimlere giren okul olmamıştır. Küçük okullardaki öğrencilerin OKS başarı ortalamasına göre frekans ve yüzde dağılımları Çizelge 12'de görülmektedir.

Çizelge 12. Küçük Okullardaki Öğrencilerin OKS Başarı Ortalamasına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Okulların OKS başarısı yüzdelik dilimi	Frekans	Yüzde %
% 10-20	4	40
% 21-30	3	30
% 31-40	3	30
% 41-50	0	0
% 51-60	0	0
% 61-70	0	0

Buna göre küçük okulların % 40'ı, OKS'de başarılı olma durumuna göre 10-20 yüzdelik diliminde yer almıştır. % 30'u, % 21-30 oranında başarılı olurken, % 30'u % 31-40 oranında başarı sağlayabilmiştir. Daha yüksek yüzdelik dilimde yer alan küçük okul bulunmamaktadır. Görüldüğü gibi küçük okulların OKS sonuçlarına göre başarı oranları, büyük okullara göre oldukça düşüktür. Bunun sebepleri, aşağıda okul müdürlerinin görüşlerine yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Büyük okul müdürlerinin büyük okulun avantajları hakkındaki görüşleri 7 kod altında toplanmış ve bu kodlara toplam 14 kez atıfta bulundukları saptanmıştır. Dezavantajları hakkındaki görüşleri ile ilgili 3 kodlama, 11 atıf yapılmıştır. Büyük okul müdürlerinin okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki avantajları ve dezavantajları konusundaki görüşleri Çizelge 13'de gösterilmiştir.

Çizelge 13. Büyük Okulların Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur	1	**7,1**
Başarılı öğrenci sayısının fazla olması	3	**21,4**
Farklılıkların çok olması	3	**21,4**
Örnek alma-model olma	2	**14,3**
Rekabet ortamı	3	**21,4**
Teknolojik imkanların olması	1	**7,2**
Yeterli öğretmen kadrosu	1	**7,2**
TOPLAM: 7	**14**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Fiziki imkanların ve araç-gereçlerin yetersiz olması	2	**18,2**
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	8	**72,7**
Sosyal etkinliklerin yetersiz olması	1	**9,1**
TOPLAM: 3	**11**	**100,0**

Çizelge 13'te görüldüğü gibi büyük okulun avantajı olarak en fazla, okuldaki başarılı öğrenci sayısının fazla olması, farklılıkların çok olması ve rekabet ortamının olması ifade edilmiştir. Bu konudaki müdür görüşleri şöyledir:

B1: Büyük okul demek çok öğrenci demek. "Üzüm üzüme baka baka kararır." Bu sebeple, birinci kalite üzümlerin çok olması avantaj olmaktadır. Çok öğrenci arasında kaliteli öğrenci de çok olur değil mi?

B10: Çok öğrenciden çok başarı çıkar. Okulun büyük olması, başarı açısından daha avantajlıdır bence. Bir okuldan sınava 3 öğrenci girer 2'si kazanır. Büyük okuldan 30 öğrenci girer 20'si kazanır. Hangisi daha başarılı? Büyük olmak iyidir.

B3: Öğrenci sayısının fazla olması, başarılı öğrenci sayısının fazlalığı anlamına gelir. Büyük bir okulda başarılı öğrenci sayısının da çok olması muhtemeldir.

Okul müdürleri okuldaki öğrenci sayısına oranla başarılı öğrencinin de çok olacağı görüşündedirler. Okuldaki rekabet ortamının avantaj olduğunu belirten müdür görüşleri aşağıda yer almaktadır:

B2: Büyük okullarda öğrencilerin yarışacakları çok fazla öğrenci bulunur. Rekabet edebilecekleri arkadaşlarının olması akademik başarı açısından faydalı oluyor.

B4: Okulumuzdaki öğrenci sayısının fazla olması sebebiyle öğrenciler için başarı anlamında pozitif bir ortam oluşmaktadır. Öğrencilerin birbirleri ile dostça rekabet edebilmesi, onların derslerine olumlu olarak yansımaktadır. Rekabet başarıyı getirir.

B8: Okulumuzun büyük olması öğrenciler için bir avantajdır bence. Çünkü öğrencilerin yarışacakları, rekabet edecekleri pek çok arkadaşları var.

Ornstein (1993) de aynı şekilde, büyük okulların daha fazla sayıda bireyle rekabet ortamı sunması sebebiyle, akdemik başarı olanakları açısından daha fazla fırsata sahip olduğunu belirtmiştir (Karakütük ve Tunç, 2004).

Monk ve Haller (1993), büyük okullarda daha farklı yeteneklere sahip öğrencilerin bulunabileceğini, bunun da istek ve sunumu çeşitlendirebileceğini belirtmişlerdir (Başar, 1994, 25). Okuldaki farklılıkların avantaj olduğunu belirten müdürler şunları söylemişlerdir:

B5: Öğrenciler, büyük okulda sosyal anlamda çok gelişirler. Farklı öğrencilerle beraber olma şansına sahiptirler. Öğrencilerin kendilerine güvenleri yüksek olur.

B1: Büyük okulda öğrenci ve öğretmen profili farklılık gösterir. Bu da olumlu yönde etkileşim olmasını sağlar. Öğrenciler de öğretmenler de birbirleri arasında, farklı görüş ve yöntemlerden etkilenirler.

B6: Öğrenciler arasındaki etkileşim akademik başarıyı arttırır. Farklı farklı öğrenciler olması okulda zenginleştirir etkileşimleri, paylaşımları.

İki okul müdürü, büyük okuldaki öğrenci çeşitliliğinin olumlu örnekler açısından avantaj olduğunu belirtmiştir.

B1: İnsanlar birbirlerinden birşeyler öğrenir. Gizleser bile, öğretmen başka bir öğretmeni, öğrenci başka bir öğrenciyi model alır.

B6: Öğrencilerin örnek alabilecekleri pek çok arkadaşları var. Öğrencilere olumlu model olabilecek çok sayıda çocuk bulunur.

Bir okul müdürü büyük okulun öğrencilerin akademik başarısı üzerinde hiçbir avantajının olmadığını söylerken, yeterli öğretmen kadrosuna ve teknolojik imkanlara sahip olmanın avantaj olduğunu belirten iki görüş bulunmaktadır.

Büyük okulların en büyük dezavantajı olarak sınıf mevcutlarının kalabalık olması ifade edilmiştir. Uludağ ve Odacı (2002), yapılan araştırmalar sonucunda öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda, kalabalık sınıflara göre daha yüksek öğrenme ve daha yüksek akademik başarı sağlandığı görüldüğünü belirtmişlerdir. Büyük okullarda kalabalık sınıf mevcutlarına bağlı olarak çeşitli problemler yaşanmaktadır. Sınıf hakimiyetinin sağlanamaması, dikkat dağınıklığı, yeterince söz hakkı alamama kalabalık sınıf mecvudundan kaynaklanan problemler olarak gösterilmiştir.

B4: Akademik başarı yönünden okulumuzun büyüklüğünün dezavantajı olarak öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ilgilenememesini söyleyebilirim. Öğrenci sayısı çok olduğu için öğretmenler öğrencilerle bire bir ilgenemiyorlar, buna vakit bulamıyorlar. Derste söz verilemez hepsine ders dışında da olmuyor işte.

B9: Denetimin zor olması, disiplin olaylarının sıkça yaşanması öğretmenlerin performansının düşmesine sebep oluyor. Kalabalık sebebiyle öğrencilerde dikkat dağınıklığı oluyor. Saydığım etkenler öğrencilerin başarılarını düşürüyor.

B2: Daha fazla problem yaşanıyor. Ders dinlemede sıkıntı yaşanabiliyor. Dikkat dağınıklığının olması da başarı konusunda sorun olmaktadır.

B3: Okuldaki öğrenci sayısı, sınıf mevcutlarına da yansımaktadır. Sınıfların kalabalık olması da eğitim-öğretimin kalitesinin düşmesine sebep oluyor.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi, sınıf mevcutları akademik başarı üzerinde etkili olduğu kadar sınıf hakimiyeti ve disiplini de oldukça etkilemektedir. Sınıf mevutlarının kalabalık olduğu büyük okullarda bu etkilerin olumsuz olması kaçınılmazdır. Nitekim Bakioğlu ve Polat'ın (2002) yaptığı araştırmaya göre öğretmenler, kalabalık ortamlarda pek çok sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kalabalık sınıflarda öğrencilerle iletişim kuramadıklarını, gerekli motivasyon, dikkat ve sınıf hakimiyetini sağlayamadıklarını, öğrencilerle birebir ilgilenemediklerini ve sınıf yönetiminde sıkıntı yaşadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca öğrenci sayısına göre zamanın yetersiz olduğunu, öğrenciyi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştiremediklerini, geri dönüt veremediklerini, öğrenci başarısının düşük olduğunu belirterek tüm bunların eğitim ve öğretimde kaliteyi düşürebileceğini vurgulamışlardır.

Fiziki mekanın ve araç-gereçlerin öğrenci sayısına oranla yetersiz olması, okul müdürlerinin dile getirdiği bir sorundur.

B10: Birtakım olumsuzluklar da yok değil. Mesela malzemeler çok çabuk eskiyor. Fiziksel olanaklarımız yetersiz. Mekan, öğrenci sayısına uygun değil. Biz aslında binaya göre küçük bir okuluz ama öğrenci sayımız fazla. Havasızlık örneğin bir sorun. Temizlik problemleri de yaşıyoruz.

B1: Fiziki mekan okuldaki öğrenci sayısına uygun değilse ki hiç değil, bu bir dezavantajdır..... Okuldaki ekipmanın, araç-gereçlerin yetersizliği de sorun teşkil ediyor.

Bir okul müdürü de yeteri kadar sosoyal etkinlik yapılmamasının öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

B7: Yeteri kadar sosyal etkinlik yapılmamasının öğrencilerin başarısı üzerinde olumsuzluk yarattığı bir gerçektir.

Büyük okul müdürlerinin okul büyüklüğünün akademik başarıya etkileri hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Küçük okul müdürlerinin okulun büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkileri hakkında ki görüşleri de analiz edilmiştir. Küçük okulun avantajları hakkındaki görüşler 6 kod altında toplanmış ve bu kodlara 20 kez atıfta bulunulduğu görülmüştür. Küçük okulun dezavantajları hakkında da 6 kodlama, 12 kez atıf yapılmıştır. Yapılan kodlama ve atıflarla ilgili değerler aşağıda Çizelge 14'te gösterilmiştir.

Çizelge 14. Küçük Okulların Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Etkili bir eğitim-öğretim ortamı olması	2	**10,0**
Etkili iletişim	3	**15,0**
Her öğrenciye yeterli zaman ayrılması	4	**20,0**
Öğrencilerin yakından tanınıyor olması	4	**20,0**
Sınıf hakimiyetinin sağlanması	2	**10,0**
Sınıf mevcutlarının az olması	5	**25,0**
TOPLAM: 6	**20**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	1	**8,4**
Öğrenci sayısının ve çeşitliliğinin az olması	3	**25,0**
Öğretmen yetersizliği	1	**8,3**
Okulun içinde bulunduğu çevrenin ve ailelerin özellikleri	2	**16,7**
Rekabet ortamının olmamamsı	4	**33,3**
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	1	**8,3**
TOPLAM: 6	**12**	**100,0**

Görüldüğü gibi küçük okul müdürleri avantaj olarak en çok sınıf mevcutlarının azlığını ve bunun sağladığı yararları vurgulamışlardır.

K1: Okulumuz küçük. Dolayısıyla sınıf mevcutlarımız az. Bu durumda öğrencilerin derste öğrenmeleri çok kolay oluyor. Ders esnasında araç gereç kullanmaları da kolay oluyor. Öğretmen derste sınıfı kontrol edebiliyor. İletişim daha rahat sağlanıyor. Tüm bunlar öğrencilerin başarılarını olumlu etkiliyor.

K8: Okulumuz küçük olunca derslik başına 20-25 öğrenci düşüyor. Dersliklerdeki öğrenci sayısının pek çok avantajı var. Her öğrenci derse katılma fırsatı bulmaktadır. Ders daha aktif bir şekilde işlenebiliyor. Özellikle konu tekrarı, problem çözme vb. etkinliklerde öğrencilere daha fazla zaman kalmaktadır.

K2: Öğretmenler, öğrencileri daha fazla zaman ayırabiliyor. Öğrenciler birbirlerini daha iyi tanıyorlar. Bu sebeple sınıf ortamları daha pozitif oluyor, böylelikle öğrenciler derse çok rahat katılabiliyorlar.

K7: Öğrencinin öğrenim süreci çok rahatlıkla gözlenebilmektedir. Akademik başarıdaki yükseliş veya düşüşler, öğretmen tarafından anında farkedilebilmektedir. Bunların sebepleri açıkça belirlenebiliyor.

Sınıf mevcutlarının önemi büyük okul müdürleri kadar küçük okul müdürleri tarafından da dile getirilmiştir. Sınıf mevcutları büyük okullarda dezavantaj olarak ifade edilirken, küçük okullarda avantaj olarak ifade edilmiştir. Küçük okullarda sınıf mevcutları azdır. Glass ve arkadaşlarının yaptığı araştırmanın sonucunda, mevcudu 40 ve üzeri olan sınıfların, öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği; öğrenci sayısı 18 ve daha az olan sınıflarda ise öğrencilerin akademik başarılarının olumlu şekilde etkilendiği bulunmuştur (Erden, 2001, 139).

Küçük okulun avantajı olarak okulda etkili bir iletişim kurulması da dile getirilmiştir. Sadece öğrencilerle öğretmenler arasında değil idarecileri ve velileri de kapsayan bir iletişim ortamının olduğu belirtilmiştir.

K4: Hem öğretmenler hem idareciler öğrencilerin hepsini tanıyor. Bu okulda bütün öğrencilere isimleriyle hitap edilir. Veliler ile yakın ilişkiler kuruluyor. Öğretmenler, öğrenciler, veliler ve idareciler arasında güçlü bir iletişim kuruluyor. Tüm bunlar öğrenci başarısını olumlu etkiliyor.

Cotton (1996), küçük okullarda kişiler arası ilişkilerin- öğrenci-öğretmen-yöneticilerin kendi aralarında ve birbirleri ile olan ilişkileri- daha iyi olduğunu belirtmiştir.

Küçük okullarda rekabet ortamının olmaması sebebiyle öğrencilerin başarılarının olumsuz etkilendiği vurgulanmıştır.

K1: Rekabet ortamı daha az olmakta. Hem okuldaki hem sınıflardaki öğrenci sayısının az olması sebebiyle öğrencilerin yarışacakları bir ortam pek mümkün olmuyor.

K7: Ancak her sınıfın tek şube olması rekabet ortamı oluşmamasına neden oluyor.

Okuldaki öğrenci sayısının az olması, öğrenci çeşitliliğini de kısıtlamaktadır. Bu durum okul müdürlerine göre dezavantaj olmaktadır.

K2: Farklı kişilik tipleri ve farklı davranış örneklerinin az olması da öğrenciler için bir dezavantaj bence.

K3: Sınıflarda şöyle bir olumsuz durum ortaya çıkıyor. Akademik anlamda çok iyi ve çok kötü öğrenci tablosu oluşuyor. Sayı az olduğu için orta düzey öğrenci yok oluyor.

İki okul müdürü her tür olumsuzluğa rağmen, öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki en önemli etkenin aile olduğunu vurgulamışlardır. Ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, okulun içinde bulunduğu çevrenin özellikleri başarı üzerindeki etkenler olarak ifade edilmiştir. Kaldı ki çocuğun içinde büyüdüğü sosyo-ekonomik çevrenin özellikleri, onun okul başarısını etkilemektedir. Araştırmalara göre öğrencinin okul başarısını etkileyen başlıca unsurlar, ister kırsal bölgede ister kentte yaşasın, öğrencinin zekası ve sosyo-ekonomik özgeçmişidir (Başaran, 1974, 114-115).

K7: … Yine de akademik başarının düşük olmasının en büyük nedeni bu değil. Ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeylerinin çok düşük olması daha etkilidir. Ailelerin tümü, kentte köy yaşantısı sürdürüyor.

K9: Okulun büyük ya da küçük oluşundan ziyade, okulun bulunduğu çevre, aile desteği, öğrencilerin ailesinin eğitim düzeyi, ekonomik düzeyi öğrenci başarısını etkiler. Bizim veli profilimiz bu açıdan pek iyi değil.

Stevenson (2006) yoksulluğun , okul çıktıları üzerinde, okul büyüklüğünün ve diğer değişkenlerin etkilerini maskeleyecek kadar, olumsuz bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır.

Bir okul müdürü küçük okul olmalarının bir dezavantaj olmadığını belirtirken, bir okul müdürü kalabalık sınıf mevcutlarının getirdiği olumsuzluklara değinmiş, bir diğeri ise öğretmen yetersizliğinin okullarında yaşadıkları en büyük problem olduğunu söylemiştir.

Büyük ve küçük okul müdürlerinin ifadeleri birbirini destekler niteliktedir. Büyük okul müdürleri akademik başarı konusunda en önemli avantajlarının okuldaki rekabet ortamı ve öğrenci sayısının çokluğuna bağlı olarak çeşitlilik olması, başarılı öğrenci sayısının çok olmasını dile getirmişlerdir. Aynı ifadeleri küçük okul müdürleri okullarının dezavantajları olarak belirtmişlerdir. Okulda rekabet ortamının olmaması, öğrenci sayı ve çeşitliliğin az olması en sık dile getirilen dezavantajlar olmuştur. Büyük okul müdürlerinin en fazla yakındıkları kalabalık sınıf mevcutları ve buna bağlı sorunlar olmuştur. Küçük okullarda ise sınıf mevcutlarının az olması, dolayısıyla her öğrenciye yeterli zaman ayrılması, öğrencilerin yakından tanınması gibi durumlar avantaj olmaktadır.

Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Okula Devam Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu doğrultusunda okul müdürlerine “Okulunuzun büyüklüğünün, öğrencilerin okula devam oranları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Büyük ve küçük okul müdürlerinin görüşleri ayrı ayrı değerlendirilerek avantaj ve dezavantaj olarak belirtilen ifadelerin kodlamaları yapılmıştır. Konuyla ilgili kodlar ve atıflar çizelgelerde gösterilmiştir.

Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları

Okul büyüklüğünün, öğrencilerin okula devamı üzerindeki etkisine ilişkin büyük okul müdürlerinin görüşleri değerlendirilmiştir. Avantajları hakkındaki görüşler 4 kod altında toplanmış, 11 kez atıfta bulunulduğu görülmüştür. Dezavantajları konusundaki ifadeleri ile ilgili 5 kodlama, 16 atıf yapılmıştır. Yapılan atıflar, sayısal değerleri ile birlikte aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 15. Büyük Okulların Okula Devam Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur.	6	**54,6**
Öğrenciyi okula çeken sosyal ortamların olması	3	**27,3**
Olumlu okul algısı	1	**9,1**
Yeterli sayıda personel olması	1	**9,0**
TOPLAM: 4	**11**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur.	3	**18,8**
Ailelere bilgi verme konusunda aksaklıklar olması	4	**25,0**
Devamsızlık ile ilgili işlemlerin çok zaman alması	6	**37,5**
Kontrolün zor olması	2	**12,5**
Okul servisini kaçırma durumu	1	**6,2**
TOPLAM: 5	**16**	**100,0**

Çizegeye göre okul büyüklüğünün, öğrencilerin okula devamına etkisi konusunda büyük okul müdürlerinin çoğunluğu büyük okulun hiçbir avantajı olmadığı yönünde hemfikirdirler. Nitekim Klonsky (1995), Raywid (1995) ve diğerleri büyük okulların okula devamı olumsuz etkilediğini, okul etkinliklerine katılmada öğrencilerin hevesini kırdığını belirtmişlerdir.

Üç okul müdürü büyük okulların daha fazla sosyal ortamlara sahip olduğunu ve bu özelliğinden dolayı öğrencilerin okula devamını sağladığı görüşündedirler.

B5: Büyük okullar sosyal olarak gelişmiş ortamlara sahiptir. Durum böyle olunca öğrenciler okula gelmek isterler.

B2: Şimdi şöyle bir durum var. Öğrencilerin çok daha fazla arkadaşı var. Bu sebeple de onların okula devamını olumlu yönde etkilemektedir.

B4: Okulumuzda çok öğrenci bulunuyor. Bu da öğrencilerde okulun mutlaka gidilmesi gereken bir yer olarak algılanmasını sağlıyor diye düşünüyorum.

Bir okul müdürü yukarıdaki görüşlere paralel olarak velilerin okulu olumlu algılamalarının da okula devam oranları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir.

B8: Devamsızlık sorunu olan öğrencimiz yok. Okulumuz hem merkezi hem Ankara genelinde çok başarılı bir okul. Velilerimizin okulu algılayışları, okul hakkındaki düşünceleri çok olumlu. Bu sebeplerden devam sorunu yaşamıyoruz.

Bir okul müdürü ise büyük olmanın avantajı olmadığını belirtmiş ancak yeterli sayıda idari personelinin bulunmasını bir avantaj olarak gördüğünü söylemiştir.

Okula devam konusunda 3 okul müdürü büyük okul olmanın herhangi bir dezavantajının olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında küçük okullar için belirtilen avantajlı durumlar, büyük okullarda dezavantaj olarak gösterilmiştir. Örneğin takibin kolaylıkla yapılması küçük okullarda çok mümkünken büyük okullar bu işlemlerin çok zaman almasından ve aksamasından şikayet etmektedirler.

B1: Okullarda yeterli müdür yardımcısı kadrosu yok. Yeterli sayıda müdür yardımcısının olmaması sebebiyle öğrenci devamının takibi zorlaşmaktadır. Çünkü devam durumunun velilere bildirilmesi, devamsızlık mektubu yazımı gerekiyor öğrenci okula gelmeyince. Hem bunları yapmak hem de öğrenciler ile devam konusunda görüşmeler yapmakta aksamalar oluyor doğal olarak.

B7: Sınıf çok, öğrenci fazla. Kim geldi, kim gelmedi takibini yapmak zor. Öğretmenler de yeterince ilgilenmiyor sayı çok olduğu için. Müdür yardımcım devamsızlık işlemleriyle uğraşıyor. Ailelerle de her zaman iletişim kuramıyoruz.

B6: Devamsızlıkla ilgili yapılması gereken iş ve işlemler var. Kayıtların tutulması, velilere haber verilmesi gibi. Okuldaki öğrenci sayımız çok olduğu için devamsızlıkla ilgili iş ve işlemlerin takibi zor oluyor.

B10: Devamsızlıklarla ilgilenen bir muavinim var. Bir sınıftan 5 öğrenci gelmedi diyelim hemen arıyoruz. Müdür yardımcısı sayımız yeterli. Ama diyelim devamsızlıkla ilgili işlemler az öğrencisi olan okullarda 10 dakika sürüyorsa, bizim okulda bir saat sürüyor sayımız çok olduğu için.

Büyük okullarda devam konusunda kontrolün de zor olduğu vurgulanmıştır. Bir diğer problem olarak ise öğrencilerin okul servislerini kaçırma sebepleri ile devamsızlık yaptıkları belirtilmiştir.

B4: Okulumuza yakın ve uzak çevreden öğrenciler geliyor. Okulumuzun büyük oluşu okula devamı şöyle olumsuz etkiliyor. Öğrenciler servislerle okula geliyorlar. Zaman zaman servisi kaçırıyorlar, öğrencilerin devamsızlık yapmalarına sebep oluyor.

Ulusal Okula Adaptasyon Merkezi (National Center for School Engagement)'nin yaptığı araştırmalara (2005) göre öğrencilerin devamsızlık yapmalarında rol oynayan okulla ilgili etmenler arasında okula devam kayıtlarının tutulma güçlüğü ve kayıtların ciddi şekilde tutulmaması ile devamsızlık durumunun aile veya veliye bildirilmemesi sayılmaktadır (Pehlivan, 2005). Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi sayılan bu etmenler büyük okullarda yaşanmaktadır. Devam konusunda yapılan iş ve eylemlerin yapılması,

veliler ile iletişim kurulması öğrenci sayısının çokluğu itibariyle büyük okullarda hem çok zaman almakta hem de aksayabilmektedir.

Küçük okul müdürleri, öğrencilerin okula devamı konusunda, küçük okul olmanın avantajlarını 4 kod altında ifade etmişlerdir. Bu kodlara toplam 12 kez atıfta bulunulmuştur. Dezavantajları hakkında ise tüm okul müdürleri küçük okulun hiçbir dezavantajı olmadığını belirtmiştir. Yine de 2 okul müdürünün, okul büyüklüğünün okula devam ile ilişkisi olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Aşağıda küçük okul müdürlerinin konu ile ilgili görüşlerinin yer verildiği Çizelge 16 görülmektedir.

Çizelge 16. Küçük Okulların Okula Devam Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Devamsız öğrencinin takibinin kolay olması	3	**25,0**
Okula gelmeyen öğrencinin çabuk farkedilmesi	3	**25,0**
Öğrencinin okula gelme isteği	2	**16,7**
Veliler ile etkili iletişim kurulması	4	**33,3**
TOPLAM: 4	**12**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur.	10	**83,3**
Okul büyüklüğü, okula devamı etkilemez.	2	**16,7**
TOPLAM: 2	**12**	**100,0**

Görüldüğü gibi okul müdürleri, devam konusunda küçük okulların avantajlı olduğunu belirtmişlerdir. Küçük okul müdürlerinin okula devam konusundaki avantaj ve dezavantajlara ilişkin görüşleri şunlardır: Küçük okulların devam konusundaki avantajları arasında en fazla dile getirilen etken veliler ile çabuk ve etkili iletişim kurulması olmuştur.

K4: Devamsızlık problemi yaşamıyoruz. Bunu veli ile okul arasındaki etkili iletişime bağlıyorum.

K9: Devam konusunda hiç sıkıntımız yok. Gelmeyen öğrenci hemen farkedilir ve ailesi ile görüşülür. Sebebi öğreniriz. Sürekli devamsızlık yapan öğrencimiz yok. Küçük olmak tabi ki bir avantaj sağlıyor.

Gelmeyen öğrencilerin çok çabuk farkedilmesi ve devam durumunun sürekli takip edilmesi de küçük okul müdürlerinin saydığı avantajlar arasındadır.

K10: Bütün öğrencileri tanıyoruz 1'den 8'e kadar. Öğrenci gelmediğinde hiçbir idarecinin ve öğretmenin gözünden kaçmaz. Hemen ailesiyle veya yakınıyla irtibat kurulur. Devamsızlık durumunu hemen velilere bildiriyoruz ama 2000, 3000 mevcutlu büyük okullarda mümkün değil.

K1: Az mevcudumuz oduğundan, öğrenci devamsızlık yaptığında hemen fark ediliyor, öğrencinin yokluğu dikkat çekiyor. Bu durum devamsızlık için caydırıcı olmakta. Devamsızlık yapan öğrenciyle ilgileniliyor.

Irmsher (1997), küçük okullardaki olumlu davranış ve yüksek doyumun, yüksek devam oranları ve okul bırakma oranlarında düşüş sağladığını vurgulamaktadır. Küçük okulları okula devam konusunda avantajlı yapan bir diğer özellik olarak öğrencilerin okula gelmeye istekli olmaları söylenmiştir. Bunun sebebi şöyle açıklanmıştır:

K8: Öğrenci sayısının azlığı, öğrenciye bir yerde özel öğrenci olma avantajı sağlamaktadır. Bu sebeple öğrenci kendini daha değerli hisseder ve bu durum öğrencinin devamsızlık yapmasını engeller.

Küçük okulların okula devam konusundaki dezavantajlarının neler olduğu sorusuna bütün okul müdürleri hiçbir dezavantajının olmadığını belitmişledir. Öğrencinin okula gelme isteği, devamsızlığın çabuk farkedilmesi, takibinin yapılması ve velilerle iletişim kurulması gibi avantajları vurgulanarak küçük olmanın olumsuz herhangi bir etkisinden bahsedilmemiştir. İncelediği 103 çalışma sonucunda Cotton (1996), okuldan kaçma ve okulu bırakma olaylarının küçük okullarda çok daha az yaşandığını belirtmiştir. Buna karşın iki okul müdürü devam konusunda herhangi bir sorun yaşamadıklarını, ancak okula devam durumunun okul büyüklüğünden ziyade aile, çevre ve öğrencinin bireysel özellikleri ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir.

K3: .....Bu sebeple okula devam konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz. Ama bence okula gelmek istemeyen öğrenci şartlar ne olursa olsun gelmiyor zaten. Yani büyük de olsanız küçük de olsanız durumu çok etkilemez.

K8: Herhangi bir devamsızlık sorunumuz yok. Ama ben sürekli devamsızlık probleminin okulla değil, aile ve çevre ile ilgili olduğunu düşünüyorum.

İfadelerden anlaşılacağı gibi küçük okullar okula devam konusunda, büyük okullardan daha avantajlıdır. Büyük okul müdürlerinin yarısından fazlası büyük okul olmanın hiçbir avantajı olmadığını belirtirken, küçük okul müdürlerinin tamamı dezavantajları olmadığını söylemişlerdir. Okula gelmeyen öğrencinin çok çabuk farkedilmesi, devamsızlıkla ilgili işlemlerin ve takibin çok

kolay olması ve veliler ile etkili iletişim kurulması küçük okulların avantajları arasında yer alırken, devamsızlıkla ilgili işlemlerin çok zaman alması ve aileleri bilgilendirme konusunda yaşanan aksaklıklar büyük okulların dezavantajları olmaktadır.

Okul Büyüklüğünün Okuldaki Disiplin Durumu Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Okul müdürlerine "Okulunuzun büyüklüğünün, okuldaki disiplin durumu üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Büyük ve küçük okul müdürlerinin konu ile ilgili görüşleri kodlanmış ve sayısal değerleri ile birlikte tablolarda gösterilmiştir. Müdürlerin kendi ifadelerine de ilgili kodların altında yer verilmiştir.

Büyük ve Küçük Okulların Avantajları ve Dezavantajları

Okuldaki disiplin durumuna ilişkin büyük okulların avantajları ile ilgili görüşler, 3 kod altında toplanmıştır. Okul müdürlerinin yarısı büyük okulun hiçbir avantajı olmadığını belirtirken, 3 okul müdürü okul büyüklüğü ile disiplin arasında ilişki olmadığını ifade etmiştir. 2 okul müdürü ise büyük okulun öğrenciler açısından avantajlarından söz etmiştir. Dezavantajları hakkındaki görüşleri ise 5 kod altında toplanmış ve bu kodlara toplam 15 kez atıf yapıldığı görülmüştür. Yapılan atıflara, Çizelge 17'de sayısal değerleri ile birlikte yer verilmiştir.

Çizelge 17. Büyük Okulların Disiplin Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur.	5	**50,0**
Öğrenci açısından avantajlıdır.	2	**20,0**
Okul büyüklüğünün, disiplin ile ilişkisi yoktur	3	**30,0**
TOPLAM: 3	**10**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	2	**13,4**
Davranışları değerlendirmenin zor olması	2	**13,3**
Disiplin sorunlarının daha sık yaşanması	5	**33,3**
Kontrolün zor sağlanması	5	**33,3**
Performansın düşmesine sebep olması	1	**6,7**
TOPLAM: 5	**15**	**100,0**

Görüldüğü gibi büyük okul müdürlerinin yarısı, disiplin konusunda büyük okulların herhangi bir avantajının olmadığını belirtmişlerdir. 3 okul müdürü ise okul büyüklüğünün okuldaki disiplin durumu ile ilişkisi olmadığını ifade etmişlerdir.

B5: Okuldaki disiplin durumu ile ilgili olarak okulun büyük ya da küçük olması önemli değildir. Asıl önemli olan öğrencilere rehberlik edebilmektir. Okulumuzda bununla ilgili bir problem yaşamıyoruz.

B8: Okulumuz disipli problemi yaşamıyoruz. Neden? Eğitim anlayışımız nedeniyle disiplin problemi yaşamıyoruz. Okulun büyük olması, küçük olması değildir. Herkes işini yaparsa, sağlam bir eğitim anlayışı varsa sorun olmaz.

Disiplin konusunda okul müdürleri, büyük okulun öğrencilere bazı avantajlar sağladığı görüşüne sahiptirler. Bu avantajlara örnek olarak şu görüşlere yer verilebilir:

B6: Disiplin sorunu yaşayan öğrenciler, büyük okulda olmalarının avantajını yaşarlar. Bu öğrenciler, kalabalık sebebiyle arkadaşları arasında deşifre olmaktan kurtulurlar.

B4: Öğrencilerin örnek ve model olarak alacakları çok sayıda öğrenci bulunuyor okulumuzda. Bundan dolayı öğrencilerin davranışları açısından, olumlu davranışlar sergilemeleri açısından daha iyi motive oldukları kanısındayım.

Büyük okulun disiplin konusundaki dezavantajları hakkında 5 okul müdürü disiplin problemlerinin sık yaşandığını ifade etmişlerdir. Lee ve Smith (1996), büyük okullarda disiplin ile ilgili problemlerin daha sık gözlendiğini belirtmiştir. Yine kontolün zor sağlanması, büyük okullarda yaşanan bir sıkıntı olarak okul müdürlerinin yarısı tarafından dile getirilmiştir.

B10: Disiplin açısından sayı bir dezavantajdır. Şu bir gerçek ki az öğrencinin kontrolü daha kolaydır. Çok öğrenci daha zor kontrol ediliyor. Başarı açısından büyüklük avantajdır ama disiplin ve devam konusunda dezavantajdır.

B2: Disiplin konusunda daha fazla sıkıntı ve problem yaşanıyor. Kontrol ve denetim oldukça zor oluyor.

B4: Tabi ki öğrenci sayısının fazla olması disiplini sağlama konusunda birtakım sorunları da beraberinde getiriyor. Öğrencileri kontrol etmede zaman zaman zorluk oluyor.

Gregory (1992)'nin ifadeleri de yukarıda yer verilen müdür görüşlerini destekler niteliktedir. Büyük okul müdürlerinin ilgilendiği birincil poblemin, öğrenci davranışlarını kontrol altına almak olduğunu belirtmiştir (Slate ve Jones, 2007, 9). Öğrenci sayısının fazla olması sebebiyle davranışları gözlemleyip değrlendirmek oldukça güç olmaktadır. Bu sorun 2 okul müdürü tarafından büyük okul olmanın dezavantajı olarak ifade edilmiştir.

B1: Disiplin olayları, fazla sayıda öğrencinin bulunduğu okullarda çok sık olmaktadır. Bu durum da Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulunun iş yükünü arttırmaktadır. Büyük okullarda öğrencilerin hem olumlu hem olumsuz davranışlarının gözlenmesi güçtür. Denetlenmeyen ve uyarılmayan olumsuz davranışlar, öğrenciler arasında hızla yayılır, bu da disiplin bozulmalarının sıkça görülmesine yol açar.

B6: Öğrenci sayımız fazla olduğu için disiplin sorunları fazlaca yaşanıyor. Öğrenci sayımız daha az olsa disiplinde daha iyi olur. Öğrencilerin olumlu davranışları gözlenip ödüllendirilmediği için davranışları pekişmez. Aynı şekilde olumsuz davranışları da cezalandırılmadığı için öğrenciler duyarsızlaşır.

İki okul müdürü büyük okulun disiplin konusunda herhangi bir dezavantajının olmadığını söylerken, bir okul müdürü disiplin sorunlarının çokça yaşanmasının olumsuz bir etkisinden söz etmiştir.

B9: Disiplin olayları fazlaca oluyor. Bu olumsuzluklar hem öğrencilerin hem öğretmenlerin performansının düşmesine sebep oluyor. Olaylar öğrenciler arasındaki ilişkileri kötü etkiliyor, huzursuzluk oluyor. Öğretmenler de bu tip olaylarla boğuşmaktan yoruluyorlar.

Küçük okul müdürlerinin okul büyüklüğünün okuldaki disiplin durumu üzerindeki avantajları hakkındaki görüşleri 5 kod altında toplanmıştır. Okul

müdürleri bu kodlara 17 kez atıfta bulunmuştur. Dezavantajları hakkında ise 8 okul müdürü küçük olmanın hiçbir dezavantajı olmadığını belirtirken, 2 okul müdürü 2 farklı görüş bildirmiştir. Konu ile ilgili küçük okul müdürlerinin görüşleri Çizelge 18'de verilmiştir.

Çizelge 18. Küçük Okulların Disiplin Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Davranışların çabuk farkedilmesi	6	**35,3**
Kontrol ve müdahalenin kolay olması	5	**29,4**
Özdenetimin gelişmesi	1	**5,8**
Takibin kolay olması	3	**17,7**
Veliler ile etkili iletişim kurulması	2	**11,8**
TOPLAM: 5	**17**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur.	8	**80,0**
Öğretmen sayısının az olması kontrolü güçleştirir.	1	**10,0**
Her sorun öğretmene yansır.	1	**10,0**
TOPLAM: 3	**10**	**100,0**

Çizelgeye göre küçük okul müdürleri okullarının pek çok avantajı olduğu görüşündedirler. Nathan ve Thao (2007), ABD'nin 11 eyaletinde bulunan toplam 22 okulda yaptıklan araştırma sonunda küçük okullarda daha az disiplin problemi meydana geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Öğrenci davranışlarının çabuk farkedilmesi en çok dile getirilen avantaj olmuştur.

K2: Disiplin sorunları hemen fark ediliyor. Öğrenci sayımızın az oluşu sebebiyle öğrenciler disiplinsiz davranışlar sergilemiyorlar.

K4: Okuldaki bütün çocuklar tanınıyor. Her davranışları görülüyor. Bu sebeple çocuklar davranışlarına dikkat ediyorlar.

K9: Bu sayıda öğrenci ile herhangi bir disiplin olayı yaşamayız. Herşey göz önünde zaten nasıl yapabilsinler?

Yukarıdaki görüşlere paralel olarak Cotton (1996), 1996 yılında okul büyüklüğü ile ilgili 103 çalışmayı incelemesinin sonucunda öğrencilerin okuldan kaçma, disiplin problemleri, şiddet, hırsızlık, materyallarin kötü kullanımı, çete kurma gibi sosyal davranışları ölçüldüğünde, bu davranışların küçük okullarda, büyük okullara oranla, daha olumlu olduğunu belirtmektedir.

Küçük okulların disiplin konusunda sağladığı avantajlar arasında kontrol, müdahale ve takip kolaylığı dile getirilmiştir.

K5: Öğrenci azlığı, öğretmen başına düşen öğrenci sayısını azalttığından kontrol daha kolay sağlanıyor. Davranışları takip etme imkanı bol oluyor.

K3: Ortaya çıkan davranış bozuklukları çok kolay takip ediliyor. Müdahaleler zamanında yapılabiliyor. Bu tür davranışların görülmesi az oluyor.

K10: Öğrenci azlığı, öğrenciyi kontrol etmede, olaylara müdahale etmede avantaj tabi. Hem okul hakimiyeti hem sınıf hakimiyeti açısından. Öğretmenlerin ve idarecilerin ilgisi hep öğrencilerin üzerinde. Öğrenci bunu biliyor. Yapacak öğrenci bile bunu bildiği için yapamıyor, geri çekiliyor.

Öğrencilerin öğretmen ve idareciler tarafından tanınması, davranışlarının çabuk farkedilmesi gibi etkenler öğrencilerin olumsuz davranışlar göstermesini engellemekte ve özdenetim kazanmalarını sağlamaktadır.

K8: Öğrenci sayısının az olduğu bir okul olduğundan işlenen disiplin suçları hemen göze batıyor. Bu durum öğrencilerin kendini kontrol etme mekanizmasının gelişmesini sağlıyor. Yani öğrenciler içgörü kazanıyor.

Küçük okullarda öğrencilere yeterli zaman ayrıldığı gibi velilere de yeterli zaman ayrılmakta, onlarla her konuda olduğu gibi disiplin konusunda da etkili iletişim kurulmaktadır. Bu özellik küçük okulun avantajları arasında sayılmıştır.

K4: …..Velilerle iletişimimizin iyi olması da çocukların olumsuz davranışları açısından caydırıcı oluyor.

K1: Sorunların çözümü için yeterli zaman ayrılabiliyor. Öğrenciye de veliye de daha fazla zaman ayırılabilmekte.

Küçük okulun disiplin konusundaki dezavantajları sorusuna 8 okul müdürü hiçbir dezavantajı olmadığını belirtmiştir. Bir okul müdürü öğretmen sayısının azlığının bir dezavantaj olduğunu söylerken, bir diğeri öğretmenlerin bu konuda yaşadığı bir sorundan bahsetmiştir.

K6: Öğretmen sayımızın az olması zaman zaman kontrolü güçleştiriyor.

K7: Zaman zaman öğrencilerin kendi aralarında çözebilecekleri küçük problemler bile, okul küçük olduğu için öğretmene ulaşabiliyor.

Büyük okul müdürlerinin yarısı disiplin konusunda büyük olmanın hiçbir avantajı olmadığını söylemiş, okulda disiplin sorunlarının sıkça yaşanması ve kontrolün oldukça zor sağlanması gibi durumları dezavantaj olarak belirtmişlerdir. Küçük okul müdürlerinin büyük çoğunluğu ise küçük olmanın hiçbir dezavantajı olmadığını vurgulayarak öğrenci davranışlarının çok çabuk

farkedilmesini, kontrol ve müdahalenin çok kolay olmasını avantajlar arasında saymışlardır.

Okul Büyüklüğünün Avantajları ve Dezavantajlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu doğrultusunda okul müdürlerine "Okulunuzun büyüklüğünün avantajları ve dezavantajları nelerdir?" sorusu sorularak, avantajları ve dezavantajları öğrenci, öğretmen, veli ve eğitim-öğretim etkinlikleri açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular kodlar altında gruplandırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Alınan cevaplar öğrenci, öğretmen, veli ve eğitim-öğretim etkinlikleri açısından ayrı tablolarda gösterilerek açıklanmıştır.

Öğrenci Açısından Avantajları Ve Dezavantajları

Büyük okulun, öğrenci açısından avantajları hakkında müdürlerin 7 kodlama yaparak 17 kez atıfta bulundukları görülmüştür. Öğrenciler açıından büyük okulun dezavantajları ile ilgili 4 kodlama, 10 atıf yapılmıştır. Yapılan atıflar, sayısal değerleri ile birlikte Çizelge 19'da gösterilmiştir.

Çizelge 19. Büyük Okulların Öğrenciler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur	1	**5,9**
Eğitim-öğretim materyali eksiğinin olmaması	2	**11,7**
Olumlu okul algısı	1	**5,9**
Rekabet ortamı	4	**23,5**
Sosyal faaliyet sayısının ve çeşitliliğinin fazla olması	2	**11,8**
Zengin sosyal ortam	5	**29,4**
Yeterli öğretmen kadrosu	2	**11,8**
TOPLAM: 7	**17**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	2	**20,0**
Fiziki mekanların yetersiz olması	1	**10,0**
Küçük öğrenciler için olumsuz durumlar	2	**20,0**
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	5	**50,0**
TOPLAM: 4	**10**	**100,0**

Buna göre büyük okulların öğrenciye sağladığı avantajlar arasında en fazla dile getirilen, büyük okulların zengin sosyal ortamlara sahip olmasıdır. Bu konudaki müdür ifadeleri şunlardır:

B1: Büyük okullarda sosyalleşme daha fazla olmaktadır. Bu okula uyum ve alışma açısından faydalıdır. Bizim büyüklüğümüzdeki okullarda öğrencilerin liderlik özelliklerinin geliştiğini gözlemekteyim.

B5: Öğrenci aradığı herşeyi okulda bulur. Seçenekleri çoktur. Mesela arkadaş olabileceği pek çok öğrenci vardır. Öğretmen seçeneği de çoktur. Öğrenci bir arkadaşa ya da bir öğretmene bağımlı kalmaz.

Büyük okulların akademik başarı üzerindeki avantajları arasında sıkça vurgulanan rekabet ortamının, öğrenciler açısından da avantaj olduğu belirtilmiştir.

B3: Okulun büyük olması, başarılı ve disiplinli öğrenciler için çok iyidir. Bu öğrenciler için okuldaki rekabet artmaktadır.

B2: Sınavlarda yarışabileceği öğrenci sayısının da fazla olması başarı açısından olumlu bir durum yaratıyor.

Büyük okullarda öğretmen eksiğinin olmaması, her branşta birden fazla öğretmen bulunması öğrenciler için avantajlı bir durum olmaktadır.

B8: Öğretmen norm kadromuz bazı branşlarda 2-3'tür. Bu bir avantaj öğrenciler açısından. Diyelim bir öğretmen vasat ama öğrenci ihtiyacını diğer öğretmenlerden karşılayabiliyor. Öğretmenler arasındaki rekabet de öğrencilerin başarılarının arttmasını sağlar.

B7: .....Öğretmen ihtiyacımız da anında gideriliyor. Sınıf ve branş öğretmenleri yeterli sayıda var. Karşılaştırmalı eğitim yapılıyor. Bu durumlar başarıyı arttırmaktadır.

Büyük okul müdürleri okullarında sosyal etkinlik sayı ve çeşidinin fazla olmasını, eğitim-öğretim materyalleri eksiklerinin olmamasının öğrenciler açısından avantaj olduğunu belirtmişlerdir. Bir okul müdürü büyük okulun öğrencilere avantaj sağlamadığını belirtirken, olumlu okul algısının bir avantaj olduğunu savunan bir görüş bildirilmiştir.

B4: Öğrenciler, böyle büyük bir okulda oldukları için bazı olumlu duygular yaşarlar. Öncelikle bu kadar çok öğrenci geliyorsa burası iyi bir okuldur diye düşünüyorlar. İyi okul algısı oluyor.

Büyük okulun öğrenci açısından en çok dile getirilen dezavantajı kalabalık sınıf mevcutları olmuştur.

B6: Sınıflarımızdaki öğrenci yoğunluluğun fazla olması öğrenciler açısından birtakım olumsuzluklar yaratıyor. Öğrencinin derste dikkati çabuk dağılabiliyor. Söz hakkı alma ve kendini ifade etme olanağı bulamayabiliyor. Davranışları sağlıklı şekilde gözlenmediği için olumlu davranışları ödüllendirilmediği için pekişmez. Olumsuz davranışları da önlenmemiş oluyor.

B4: Okul kalabalık olunca sınıflar da kalabalık oluyor. Bu öğrenciler için hiç de iyi değil. Sınıf kalabalık olunca öğrenciler derste dikkat dağınıklığı yaşayabiliyor. Yeterince söz hakkı verilemiyor.

Öğrenciler açısından ifade edilen bir diğer dezavantaj küçük öğrencilerin yaşadığı birtakım olumsuzluklar olmuştur. Bu olumsuzluklar 2 okul müdürü tarafından şöyle dile getirilmiştir:

B10: Küçük öğrenciler açısından çok kötü, eziliyorlar. Bunu önlemek için 5., 6., 7. ve 8. sınıfları sabahçı, küçük sınıfları öğlenci yaptık.

B1: Okula yeni başlayan anasınıfı ve birinci sınıf öğrencilerinde ürkeklik gözlüyorum. Bu çoocuklarda kaybolma korkusu da yoğun olabiliyor kalabalıktan dolayı.

İki okul müdürü büyük okulun öğrenci açısından herhangi bir dezavantajı olmadığını belirtmişlerdir. Fiziki mekanların öğrenci sayısına göre yetersiz kalması, bir okul müdürü tarafından söylenen bir dezavantajdır.

B2: Sınıfların öğrenci sayısına oranla küçük olması olumsuz etkiler yaratıyor. Sıkışık oturuyorlar, dersin işlenişi ona göre kısıtlanıyor. Havasızlık tabi. Oyun alanlarının az olması da öğrenciler açısından bir dezavantaj.

Küçük okulların öğrenciler açısından avantajları ile ilgili görüşlere dair 4 kodlama, 18 atıf yapılmıştır. Dezavantajları konusunda ise 5 kod, 13 atıf bulunmaktadır. Avantajlarla ilgili kodların tümü sınıf mevcutlarının az olması ile ilgili olup, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının yarattığı olumsuzluklar büyük okul müdürleri tarafından dezavantaj olarak ifade edilmiştir. Aynı şekilde büyük okulun öğrenciler açısından avantajları olarak ifade edilen 4 kodlama, küçük okul müdürlerince dezavantajlar arasında belirtilmiştir. Küçük okul müdürlerinin öğrenci açısından avantaj ve dezavantaj olarak belirttiği kodlama ve atıflar, Çizelge 20'de sayısal değerleri ile birlikte gösterilmiştir.

Çizelge 20. Küçük Okulların Öğrenci Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Derslere ve diğer etkinliklere aktif katılım	5	27,8
Derslerde her öğrenciye yeterli zaman ayrılması	4	22,2
Disiplin ve devam sorunlarının yaşanmaması	4	22,2
Samimi ilişkiler	5	27,8
TOPLAM: 4	**18**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	1	7,7
Öğretmen sayısının yetersiz olması	4	30,8
Fiziki imkanların ve araç-gereçlerin yetersiz olması	2	15,4
Rekabet ortamının olmaması	4	30,8
Sosyal etkinliklerin yetersiz olması	2	15,3
TOPLAM: 5	**13**	**100,0**

Çizelgeye göre küçük okul müdürleri okulun küçük olmasının öğrencilere bazı avantajlar sağladığını belirtmişlerdir. Bunlar arasında okulun samimi ilişkiler kurulmasına olanak sağlaması 5 okul müdürü tarafından ifade edilen bir özellik olmuştur. Küçük okul müdürlerinin görüşleri ise şöyledir:

K2: Sınıf mevcutlarımız ideal. Bütün öğrenciler birbirlerini tanıyorlar, ilişkiler çok samimi.

K10: Ailevi ya da sınıf içi bir sorunu olsun arkadaşlarıyla ilgili olabilir ya da dersle ilgili, öğretmenleriyle paylaşıyor. Öğretmeni hemen sorununa çözüm buluyor.

K9: Küçük okulda öğrenciler, öğretmenlerle daha pozitif ve daha samimi ilişkiler kurabiliyorlar. Çünkü her bir öğretmen her bir öğrenciyi daha yakından tanıma fırsatı bulabiliyor. Bu sebeple daha samimi ilişkiler kuruluyor. Büyük okullarda çok zor bu olay. Okulun küçük olmasından dolayı öğrenciler kendilerini okula ait hissederler.

K7: Öğrenciler öğretmenlerle daha sıcak iletişim kurma şansına sahipler.

K4: Öğretmenlerle çok rahat iletişim kuruyorlar.

Karakütük ve diğerleri (2006), Ankara ilinde bulunan 10 ilköğretim okulunda ‘Okul Büyüklüğünün Aitlik, Okula Devam, Disiplin ve Okul İçi İletişime Etkisi’ konulu araştırma ile küçük okullardaki öğrenci-öğretmen ve öğrenciler arası iletişimin orta ve büyük okullara kıyasla, daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin küçük okullarda hem derslere hem de diğer etkinliklere daha rahat ve aktif bir şekilde katıldıkları belirtilmiştir. Hem bunun bir nedeni olarak

hem küçük okul olmanın öğrencilere sunduğu bir diğer avantaj olarak da öğrencilere derslerde yeterli zaman ayrılması ifade edilmiştir. Bu ifadeler 5 okul müdürünün görüşlerinde yer almaktadır.

K1: Öğrenciye derste ayrılan zamanı çok. Hem öğrencinin dersle ilgilenmesi hem de öğrenciyle ilgilenilmesi çok kolay. Mevcut az olduğu için araç-gereçler ve fiziksel mekanı öğrenciler rahat kullanabilmekteler.

K4: Öğrenciler kendilerini rahat bir şekilde ifade ediyor. Bireysel yetenekleri ön plana çıkıyor..... Derste öğrencilere söz hakkı fazlaca tanınıyor. Rahat ve etkili bir öğrenme ortamına sahipler.

K8: Öğrenciler derse aktif bir şekilde katılıyorlar. Bu sebeple kendilerini ifade etme becerileri gelişiyor. Sosyal faaliyetlere katılma şansları çok yüksek fazla öğrenci olmadığı için. Bu da kendilerini gösterme fırsatı anlamına geliyor.

K3: Eğer öğrenci hedeflerini belirlediyse küçük okul çok rahat ve uygun bir ortam sunuyor. Bir kere derslerde her öğrenci istediği kadar söz alır, konuşur. Ders daha katılımlı işlenir. Bunun dışında anlamadığı bir yer varsa bir problem de olabilir bu, öğretmen özel öğrenci gibi hepsine zaman ayırır.

K2: Derse daha rahat katılıyorlar. Her öğrenciye ayrılan süre de oldukça fazla.

Küçük okullarda devam ve disiplin sorunlarının, büyük okullara oranla çok daha az yaşandığı pek çok araştırma sonucunda ortaya konmuştur. 3 okul müdürü bu durumun öğrenciler açısından bir avantaj olduğu düşüncesine sahiptir.

K8: ..... Bir diğer avantaj da disiplin olaylarının az olması. Hem öğrenci olumsuz davranışlar göstermez hem de etrafında oluşabilecek olaylardan etkilenmez.

K5: Okulumuzun küçük olmasının öğrenciler açısından avantajı, bir kısım olumsuzlukların en azından azalması anlamına gelir. Kavga, hırsızlık, kötü alışkanlıklar vs. gibi olumsuzluklar çok azdır.

K10: Disiplin sorunları, devamsızlık sorunlarının yaşanmamasını da bence öğrenci açısından avantaj olarak belirtmeliyiz.

K6: Öğrenciler daha iyi tanınıyor. Kontrol daha kolay sağlanıyor. Bunlar öğrenciler açısından avantaj sağlıyor.

Küçük okulların öğrenci açısından dezavantajları arasında, öğrenci azlığı sebebiyle okulda bir rekabet ortamının olmaması 4 okul müdürü tarafından söylenmiştir.

Bu durumun, büyük okullarda öğrenciler açısından bir avantaj olduğu 4 büyük okul müdürü tarafından belirtilmişti.

K4: Sayı az olduğu için rekabet olmuyor. Öğrenci kendini farklı gruplarla karşılaştırma şansı bulamıyor.

K7: Sınıfta rekabet ortamı oluşturmak çok zor. Öğrencileri motive etmek ve ateşlemek zor oluyor.

K1: Rekabetin az olması öğrenciler için bir dezavantaj.

K10: Diğer şubeler olmadığı için genel olarak bir yarışma ortamı olmuyor. 3 şube varsa örneğin öğrenciler yapmasa da sınıf öğretmenleri bir rekabet ortamı yaratıyorlar. Ama tek şube olunca yarışacak kimse yok.

Yeterli sayıda ve her branştan öğretmen olmaması küçük okullarda öğrenci, öğretmen, yönetici ve veliler için sorun olmaktadır. Bu sorun 4 okul müdürünün ifadelerinde şu şekilde yer almıştır:

K9: Yeteri kadar sosyal faaliyet olmuyor okulumuzda öğrenci ve öğretmen sayımızın yetersiz olmasından. Tabi okuldaki öğrenciler için kötü oluyor, bir eksiklik.

K6: Her dersin öğretmeni yok. Öğretmen sayımız çok yetersiz. Her türlü imkanımız az.

K8: Öğrenci sayısındaki düşüş bazı branşlarda norm kadronun alınmasına yani sıfırlanmasına yol açıyor. Bu durumdan öğrenciler zarar görüyorlar.

K10: Küçük okulların en büyük sıkıntısı norm kadro. Beden, müzik, din öğretmenimiz yok mesela. Bunlar sıkıntı oluyor pek tabi.

Fiziki imkanların ve araç-gereçlerin yetersiz olması hem büyük okul hem küçük okul müdürleri tarafından dile getirilen bir problem olmuştur. Büyük okul müdürleri fiziki imkanların öğrenci sayısına göre yetersiz kaldığını belirtirken küçük okul müdürleri okullarının daha kenar bölgelerde olması sebebiyle çevreden yeterli bir mali destek alamamalarına ve MEB tarafından pek önemsenmemelerine bağlamışlardır.

K5: Okulun sayıca küçük olması, genel olarak fiziki altyapısının da küçük olması anlamına gelir. Bu tip okullarda genellikle spor salonu, kütüphane, labaratuar gibi alanlar yoktur. Bu da öğrenciler açısından büyük bir eksiklik.

K6: Araç- gereç sıkıntımız var. Salonumuz yok, öğretim için gerekli malzememiz yok. Sıkıntımız çok yani.

Cotton (1996), küçük okullarda ders dışı etkinliklerin, büyük okullara göre, daha fazla ve daha çeşitli olduğunu, ders dışı etkinliklere öğrencilerin katılımının da daha fazla olduğunu belirtmesine karşın görüşme yapılan okul müdürleri farklı düşüncelere sahiptirler. Okulda çeşitli sebeplerden dolayı yeteri kadar sosyal etkinlik yapılamadığı belirtilerek, bunun öğrenciler için dezavantajlı bir durum olduğu 2 okul müdürü tarafından dile getirilmiştir.

K9: Yeteri kadar sosyal faaliyet olmuyor okulumuzda öğrenci ve öğretmen sayımızın yetersiz olmasından.

K2: Sınıftaki öğrenci sayısının azlığı ile kız ve erkek öğrenci dağılımındaki dengesizlik nedeniyle sosyal ve sportif etkinlik hazırlanmasında ve uygulanmasında aksaklıklar yaşanıyor.

Küçük okulun öğrenciler açısından herhangi bir dezavantajı olmadığını belirten bir görüş bildirilmiştir.

Büyük okul müdürleri okuldaki rekabet ortamını, zengin sosyal ortamları ve yeterli öğretmen kadrosunu öğrenciler açısından avantaj olarak belirtirken, aynı koşulların küçük okullarda bulunmaması, küçük okul müdürleri tarafından dezavantaj olarak dile getirilmiştir. Kalabalık sınıf mevcutları büyük okuldaki öğrenciler için dezavantaj olurken, sınıf mevcutlarının az olması ve buna bağlı olumlu durumlar küçük okullardaki öğrenciler için avantaj olmaktadır.

Öğretmen Açısından Avantajları Ve Dezavantajları

Büyük ve küçük okulların öğretmen açısından avantajları ve dezavantajları hakkındaki müdür görüşleri değerlendirilerek kodlama yapılmıştır.

Büyük okulların avantajları ile ilgili 6 kod, 11 atıf; dezavantajları ile ilgili 4 kod, 12 atıf bulunmaktadır. Bunlar Çizelge 21'de gösterilmiştir.

Çizelge 21. Büyük Okulların Öğretmenler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur	1	**9,1**
Başarı seviyesinin yüksek olması	1	**9,1**
Hazırlanan etkinliklere katılımın fazla olması	1	**9,1**
Öğretmenler arası iletişimin ve bilgi alışverişinin yoğun olması	6	**54,5**
Olumlu okul algısı	1	**9,1**
Teknolojik imkanların olması	1	**9,1**
TOPLAM: 6	**11**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	3	**25,0**
Nöbetlerin yorucu olması	2	**16,7**
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	6	**50,0**
Uzun yıllar aynı okulda çalışmak	1	**8,3**
TOPLAM: 4	**12**	**100,0**

Çizelgelerde gösterilen kodlar aşağıda okul müdürlerinin kendi ifadelerine yer verilerek açıklanmaktadır: Büyük okulun öğretmenlere sağladığı avantajlar konusunda 6 okul müdürü, okulda çok sayıda öğretmen bulunmasına bağlı olarak öğretmenler arası bilgi alışverişinin ve iletişimin yoğun olmasının yararlarından bahsetmişlerdir.

B1: Öğretmenler birbirlerinden yeni yöntem ve teknikler öğreniyorlar. Karşılıklı fikir alışverişi de çok olur. Etkileşim kolaylaşır. Bu gibi etkenler de öğretmenler arasında samimiyetin artmasını sağlar.

B5: Büyük okullar, zengin sosyal ortamlar sunar. Öğretmenler sosyal olarak kendilerini daha iyi ifade etme şansına sahipler. Ayrıca öğretmenler her

alanda yaptıkları çalışmaların doğru ya da yanlış olduğunu test edebilirler. Çünkü büyük okullarda daha fazla zümre arkadaşına sahiptirler.

B7: Yeterli sayıda öğretmen var okulumuzda. Öğretmenler kendilerini ve ders etkinliklerini zümre arkadaşlarıyla karşılaştırabiliyorlar. Bu da öğrenci verimini arttırıyor.

B10: Okulumuz büyük ve tercih edilen bir okul. Böyle olunca öğretmenler arasında bir rekabet oluyor ama kötü manada değil. Olumlu bir rekabet. Veliler de şu öğretmen şöyle, bu öğretmen böyle diyerek bu rekabeti destekliyorlar.

B8: Aynı branştan 2-3 öğretmen bulunması sebebiyle öğretmenlerde tercih edilme duygusu oluşuyor. Öğretmen tercih edilebilme duygusu ile kendini geliştirmeye çalışıyor.

Büyük okullarda öğrenci sayısına oranla başarılı öğrenci sayısının da çok olması, öğretmenlerin hazırladıkları her tür etkinliğe katılımın yoğun olması, talep edilen bir okulda çalışmanın öğretmenlerde yarattığı memnuniyet ve okulun teknolojik imkanlara sahip olması gibi durumlar öğretmen açısından avantaj olarak ifade edilmiştir. Bir okul müdürü ise okulun büyük olmasının öğretmene hiçbir avantajı sağlamadığını belirtmiştir.

Öğrenciler açısından en fazla dile getirilen dezavantaj olan kalabalık sınıf mevcutları, öğretmenler açısından da en fazla ifade edilen dezavantaj olmuştur.

B6: Sınıfların kalabalık olması, öğretmenlerin sınıf hakimiyetini sağlamada sıkıntı yaşamalarına sebep oluyor. Öğretmenler derste çok yoruluyor.

B4: Öğrencilerin çok olması öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ve birebir ilgilenememesi anlamına geliyor. Öğretmenler açısından zor.

B3: Dersliklerdeki öğrenci sayısının fazla olması sebebiyle öğretmenler birtakım problemler yaşamaktadır. Öğrencileri tanımada, dersin işlenişinde, sınıfı kontrol etmede zorluklar yaşanır.

B10: Yazılı okurken, sınav sonuçlarını değerlendirirken yorulur. Kalabalık sınıfa ders anlatmak sesi çok yorar. Öğretmen derse çok daha hazrlıklı gelmek zorundadır daha çok öğrencinin karşısına çıkacağı için. Az öğrencisi olan öğretmen için daha kolaydır.

B9: Okulun ve sınıfların kalabalık olması öğretmenlerin çok yorulmasına ve öfkelenmesine sebep oluyor. Tüm bunlardan dolayı öğretmenlerin, öğrencilerle ders dışındaki iletişimleri çok eksik, çok yetersiz oluyor.

Öğretmenlerin sınıf kalabalıklığı sebebiyle yaşadığı problemlerin yanında okulun kalabalık olmasına bağlı olarak yaşadığı olumsuzlar da vardır. Bunlar 2 okul müdürü tarafından nöbet görevinin çok yorucu olması şeklinde ifade edilmiştir.

B6: ....Okulun kalabalıklığından dolayı da öğretmen teneffüslerde, nöbeti sırasında yoruluyor.

B10: Öğretmenler nöbette fazlaca yorulur.

Üç okul müdürü, okulun büyük olmasının öğretmen açısından hiçbir dezavantajı olmadığını söylemiştir. Bir okul müdürü ise büyük okulların merkezi okullar olması ve çok talep edilmesi sebebiyle öğretmenlerin böyle okullarda uzun yıllar çalışmasını bir dezavantaj olarak yorumlamıştır.

B8: Öğretmenlerin uzun yıllar aynı okulda çalışması, onlarını verimini düşürüyor, onları tembelleştiriyor. Bu okuldaki öğretmenlerin çoğu benden eski. İdareye her istediklerini yaptırmak istiyorlar. Çalışmıyorlar. Bence öğretmenler 10 yılda bir rotasyona tabi olmalı.

Küçük okul müdürleri, okulun küçük olmasının öğretmen açısından avantajları ile ilgili olarak 6 kodlama yaparak, bu kodlara 22 kez atıfta bulunmuşlardır. Küçük okulun öğretmen açısından dezavantajları ile ilgili 5 kodlama, 12 atıf yapıldığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili kodlama ve atıflar, Çizelge 22'de gösterilmiştir.

Çizelge 22. Küçük Okulların Öğretmen Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Etkili bir eğitim-öğretim ortamı	6	27,3
Her öğrenciye yeterli zaman ayırabilme	4	18,2
Öğrencileri yakından tanıma	3	13,6
Ölçme-değerlendirmenin kolay olması	2	9,1
Samimi ilişkiler	2	9,1
Sınıf hakimiyetinin kolay olması	5	22,7
TOPLAM: 6	**22**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur.	1	8,3
Fiziki imkanların ve araç-gereçlerin yetersiz olması	1	8,3
Öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olması	6	50,0
Öğretmen sayısının yetersiz olması	3	25,0
Okulun sıkıcı olması	1	8,4
TOPLAM: 5	**12**	**100,0**

Çizelgeye göre küçük okulların öğretmenlere sağladığı avantajlar hakkındaki görüşlerini bildiren okul müdürlerinin genellikle, küçük okulun avantajlarından biri olan sınıf mevcutlarının az olması ile ilgili özelliklerden bahsettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin öğrencileri yakından tanıyor olmaları, aralarında daha samimi ilişkiler kurulması, buna bağlı olarak sınıf hakimiyetinin kolay sağlanması, her öğrenciye yeterli zaman ayrılması ve öğrenci başarısının daha rahat bir şekilde ölçülüp değerlendirilmesi küçük okulların ve küçük sınıfların öğretmenlere sağladığı avantajlar olarak ifade edilmiştir. Tabi ki tüm bu olumlu durumlar etkili bir eğitim-öğretimi için oldukça uygun şartlar oluşturmaktadır. Bu konudaki görüşler 7 kod altında gruplandırılmıştır. Bu konudaki görüşler birbirleri ile çok ilişkili olduğu için başlıklar altında verilmeyip müdürlerin konuyla ilgili bütün cümleleri halinde ele alınması uygun görülmüştür.

K1: Öğretmenler açısından ders işlemek çok kolay. Öğrenci başına ilgilenilen zaman artmaktadır. Öğretmenler programı rahat uygulayabildikleri gibi, müfrdatı da çok rahat bir şekilde yetiştirebilmektedirler.

K2: Öğretmenler öğrencileri daha yakından tanıyorlar. Bire bir iletişim daha rahat kurulabiliyor. Böylece disiplin sorunları çok az yaşanıyor.

Küçük okulda çalışan öğretmenler, disiplin problemlerinin, sınıf içi dikkatin azalması ve dağılmasının daha az yaşandığını belirtmektedirler (Jehlen ve Kopkowski, 2006).

K3: Öğretmenler sadece kendi sınıflarındaki değil, okuldaki tüm öğrencileri tanıyabiliyor. Öğretmenlerin istedikleri bütün etkinlik ve uygulamalar için yeterli zamanları var. Bir öğretmenin çalışabileceği en iyi ortam var burada.

K4: Öğretmenler, öğrencileri yakından tanıyorlar. Daha sağlıklı bir öğrenme ortamı oluşturabiliyorlar. Ölçme ve değerlendirme sağlıklı bir şekilde yapılabiliyor.

Jehlen ve Kopkowski (2006), küçük okullarda çalışan öğretmenlerin öğrencilerle kurulan daha yakın ilişkilerin öğrencileri öğrenme için motive ettiği, öğretimi geliştirdiği, bunun sebebi oılarak da öğretmenlerin, her bir öğrencinin dikkatini nasıl çekeceğini bildiği görüşüne sahip oldukalrını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler küçük okullarda güçlü bir öğretmen takımı oluşturduğunu ve bu takımın öğrencilerin performansını ve davranışlarını gözlemede daha başarılı olduklarını ifade etmişledir.

K5: Öğretmenlerin öğrenci kontrolü kolaylaşır. Öğrencinin takibi de aynı şekilde. Derslerde daha çok sayıda öğrenciyle daha uzun zaman ilgilenme imkanı bulur.

K6: Öğretmen sınıf hakimiyetini sağlamada zorluk çekmez. Dersini daha rahat anlatır. İyi bir eğitim ortamı oluşturur.

K8: Öğretmenlerin ödev kontrolleri daha kolay olmaktadır. Ders esnasında herhangi bir problem yaşamaz. Dolayısıyla ders anlatma ve sunumdaki isteği ve motivasyonu artar. Velileri ile birebir iletişim kurabiliyor. Okuldaki öğretmen sayısının çok kalabalık olmaması, öğretmenlerarası sağlıklı diyaloğu arttırıyor.

K9: Öğretmenler okulumuzda, tabi ki küçük olmamız sebebiyle öğrencilere daha fazla vakit ayırabiliyorlar. Disiplin problemlerinin az olması daha etkili bir eğitim-öğretim imkanı sunar. Öğretmen enerjisini böyle sorunlara harcamaz, eğitim için kullanabilir.

K10: İlişkiler daha samimi burda. Aile gibi bir ortam var. Öğretmenler arası gruplaşmalar daha çok oluyor kalabalık okullarda. Belki küçük okulda da olbilir ama bizde öyle birşey yok. Öğretmenler yardımlaşıyorlar, birbirleriyle paylaşıyorlar. İdare, öğretmen ve veliler arsında da yardımcı oluyorlar.

Küçük okullarda öğretmenlerin öğrencilerini birer birey olarak tanımaları, onların geldiği aile ve sosyal çevre hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları daha kolay olmaktadır. Böylelikle küçük okullar öğretmenlere, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamada, problemlerini çözmede ve aile ile iş birliği kurmada daha fazla bilgi ve imkan sağlamaktadır (Barker ve Gump, 1964). Küçük okullarda genellikle sınıflar da küçük olmaktadır. Küçük sınıflar, öğretmenlere çeşitli imkanlar sağlaması açısından son derece yararlıdır. Bu yararlar arasında ek zaman kullanabilme, sınıfı daha etkili yönetebilme, her öğrenciye daha fazla zaman ayırabilme, öğrenci gelişimini rahatlıkla izleyebilme ve etkin öğrenmeyi kolaylaştırabilme sayılabilir (Celep, 2002).

Okuldaki ve sınıflardaki öğrenci sayısının az olmasının pek çok avantajı olduğu gibi birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. Okul müdürleri tarafından en çok ifade edilen dezavantaj öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olmasıdır. Bu konudaki görüşler şöyledir:

K2: Öğretmenler aynı tip öğrencilere sahipler. Değişik, alternatif öğrenci sayısının azlığı öğretmenler için bir dazavantaj oluyor.

K1: Öğretmenler istedikleri alanda, yarışma ve etkinlikler için öğrenci seçiminde, öğrenci bulmakta zorluk çekilebilmekte.

K4: Sınıf mevcutlarının azlığı sebebiyle derse katılım da az olabiliyor. Ders esnasında farklı fikirler pek çıkmıyor. Dersin niteliğini ve öğretmenin motivasyonunu düşürebiliyor bu durum.

K7: Okulun ve sınıfın küçük olması aslında öğrenci seviyesi iyiyse son derece yararlıdır. Ama bizim öğrencilerimizin sosyo-kültürel düzeylerinin düşük olması dezavantaj oluyor.

Görüldüğü gibi öğrenci sayısının az olması çeşitli olumsuzluklar yaratmaktadır. Sınıftaki öğrenci sayısının yetersiz olması sebebiyle hem derse katılım az olmaktadır hem de aynı özelliklere sahip öğrencilerin bulunması ile farklı fikirler çıkmamaktadır. Böyle olunca ders öğrenciler için olduğu kadar öğretmenler için de sıkıcı ve verimsiz olmaktadır. Ayrıca bu durum öğretmenlerin heyecanını ve motivasyonunun düşmesine sebep olmaktadır. Öğretmenler hem ders içinde hem de okul çapında hazırlayacakları her tür etkinliğe öğrenci bulmakta sıkıntı yaşamaktadırlar.

Öğretmenler açısından dezavantaj olan diğer bir durum ise küçük okullarda yaşanan öğretmen sıkıntısıdır. Okulda her branştan öğretmeninin olmaması öğrenciler ve idareciler için sorun olduğu gibi öğretmenler açısından da sorun olmaktadır. Bu konuda müdürler şunları söylemişlerdir:

K10: Öğretmen eksiği öğrenciler için biz idareciler için sorun olduğu kadar öğretmenler için de sorun. Düzenlenecek etkinliklerde sıkıntı yaşanıyor. Okulun törenlerini veya diğer faaliyetlerini etkiliyor. Bir koro çıkarılacak müzik öğretmeni yok. Öğretmenler de olumsuz etkileniyor bundan.

K6: Öğretmenlerimiz, okulda olmayan branş öğretmenlerinin derslerine girmek zorunda kalıyor. Bu da onların iş yükünü arttırıyor.

K8: Öğrenci sayısındaki düşüş bazı branşlarda norm kadronun alınmasına yani sıfırlanmasına yol açıyor. Bu durumdan öğrenciler zarar görüyor. Aynı sebepten öğretmenler de olumsuz etkileniyor.

Fiziki imkanların ve araç-gereçlerin yetersiz olması küçük okulların ortak sorunları arasında yer almaktadır. Çünkü küçük okullar genellikle kenar mahallelerde bulunmaktadır. Bu yetersizliklerin öğretmenleri de etkilediğini belirten bir görüş bildirilmiştir:

K9: Okulumuz fiziki açıdan çok yetersiz. Spor salonumuz yok, çok amaçlı salonumuz yok. Bunun yanında araç gerecimiz, teknolojik imkanlarımız da kısıtlı. Öğretmenler açısından dezavantajlı bir durum. Hem derslerin işlenişinde eksiklik yaşanıyor hem de sosyal faaliyetlerde.

Küçük okulların öğrenci ve öğretmen sayısının az olması, dolayısıyla sosyal anlamda daha kısıtlı imkanlar sunması sebebiyle sıkıcı olabilecekleri belirtilmiştir:

K5: Okulun küçük olması demek hem öğrenci hem de öğretmen sayısının az olması demektir. Bu sebeple küçük okullar öğretmenler için sıkıcı bir ortam olabilir.

Küçük okulda çalışmanın öğretmenler açısından hiçbir dezavantajı olmadığını bir okul müdürü belirtmiştir.

Büyük okullarda öğretmenlerin en büyük avantajı öğretmen sayısının fazla olmasına bağlı olarak öğretmenler arası iletişimin ve bilgi alış verişinin

yoğun olmasıdır. En sık ifade edilen dezavantaj ise kalabalık sınıf mevcutlarının yarattığı olumsuzluklar olmuştur. Küçük okullarda isesSınıf mevcutlarının az olması, dolayısıyla öğrencilerin yakından tanınması, her öğrenciye yeterli zaman ayrılması, sınıf hakimiyetinin kolay sağlanması öğretmenler açısından avantajlı durumlardır. Okulda öğretmen sayısının yetersiz olması, öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olması öğretmenler açısından dezavantaj olmaktadır.

Veli Açısından Avantajları Ve Dezavantajları

Büyük okul müdürlerinin, okul büyüklüğünün veliler açısından avantajlarına ilişkin görüşleri 6 kod altında toplanmış, 11 atıf yapıldığı görülmüştür. Büyük okulun veliler açısından dezavantajları hakkındaki görüşler ile ilgili 4 kodlama, 10 atıf yapılmıştır. Yapılan kodlama ve atıflara Çizelge 23'te yer verilmiştir.

Çizelge 23. Büyük Okulların Veliler Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur	3	**27,3**
Çocuğunun gelişimini karşılaştırma şansı	1	**9,1**
Olumlu okul algısı	3	**27,3**
Merkezi okul olması	2	**18,1**
Öğretmen seçme imkanı	1	**9,1**
Zengin veli profili	1	**9,1**
TOPLAM: 6	**11**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	3	**30,0**
Okulda disiplin problemlerinin olması	1	**10,0**
Öğretmen ve idareyle yeterli düzeyde görüşememe	3	**30,0**
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	3	**30,0**
TOPLAM: 4	**10**	**100,0**

Çizelgeye göre okul müdürlerinin, büyüklüğün velilere sağladığı avantajlar ve dezavantajlarla ilgili görüşleri şöyledir: Büyük okulun veliler söz konusu olduğunda hiçbir avantajı olmadığını belirten 3 görüş bulunmaktadır. Bunun dışında belirtilen görüşler 5 kod altında ele alınmıştır. Okulun çok öğrencisinin olması, çok fazla talep edilmesi velilerde okula karşı olumlu duygular oluşturmaktadır. Bununla ilgili 3 görüşe aşağıda yer verilmiştir:

B4: Öncelikle bu kadar çok öğrenci geliyorsa burası iyi bir okuldur diye düşünüyorlar. İyi okul algısı oluyor. Veliler de çocuklarını iyi bir okula gönderdiklerinden emin oluyorlar. Bir okul ne kadar çok telep ediliyorsa o oranda iyi okul olduğu düşünülüyor.

B10: Veliler çocuklarını büyük bir okula, başarılı ve tercih edilen bir okula gönderdikleri için mutlu ve memnunlar.

B3: Okulumuz gibi, çok talep edilen okullarda başarı artar. Veli açısından da aynı şeyler söz konusudur. Çünkü talebin çok olduğu okullar, genellikle daha duyarlı, daha ilgili velilerin yoğun olduğu okullardır. Veliler bu durumdan hoşnut olurlar.

Araştırma kapsamındaki büyük okulların hepsi merkezi yerlerde bulunmaktadır. Okulların konumlarının, velilere de birtakım avantajlar sağladığı 2 okul müdürü tarafından ifade edilmiştir:

B7: Merkezi okul oluşumuz nedeniyle velilerin okula gelişleri kolay olmaktadır. Veli-okul ilişkileri bu durumda iyi oluyor.

B8: Okulumuz yeri itibariyle çok merkezi. Velilerimiz okula çok yakın, çocukları gözlerinin önünde.

Büyük okullarda öğrenci sayısı, buna bağlı olarak şube ve öğretmen sayısı da fazla olmaktadır. Bu durumun dezavantajları olduğu gibi avantajları da vardır. Velilerin çocuklarının gelişimini karşılaştırma ve öğretmen seçme fırsatlarının olması belirtilen görüşlerdendir:

B5: Velilerin çocuklarını okutması için seçecekleri öğretmen sayısının fazla olması onlar için bir şanstır. Hem veliler kendi çocuklarının durumlarını, gelişimini vs. diğer sınıfların öğrencileriyle karşılaştırabilirler.

Hem konumları hem de olanakları itibariyle büyük okullar çok talep edilmektedirler. Talep edilen bir okulun velilere sağladığı avantajlara yukarıda yer verilmiştir. Bir okul müdürü ise talep edilmenin okula sağladığı avantajlardan bahsetmiştir:

B6: Okulumuz çok geniş bir sosyal çevreye sahip. Farklı mesleklere sahip velilerimiz var. Bu velilerimizi eğitime katıyoruz, böylelikle onların özelliklerinden okul olarak faydalanıyoruz. Ayrıca maddi durumu iyi olan velilerimiz de okulumuza ekonomik anlamda destek oluyorlar.

Büyük okulların velileri açısından birtakım dezavantajları da vardır. 3 okul müdürü hiçbir dezavantajı olmadığını ifade ederken, 3 okul müdürü kalabalık sınıf mevcutlarının yarattığı olumsuzlardan, 3 okul müdürü ise velilerin öğretmen ve idareyle yeterince görüşme imkanı bulamadığından söz etmişlerdir. Aşağıda sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından kaynaklanan olumsuzlarla ilgili görüşlere yer verilmiştir:

B4: Okulun büyük olması veliye güven vermesinin dışında kalabalıklıktan dolayı az da olsa kafalarında sorular oluyor. Mesela çoçuğumla yeterince ilgileniliyor mu, çocuğum söz alabiliyor mu diye.

B3: Dersliklerdeki öğrenci sayısının fazla olması birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin tanınmasında, dersin işlenişinde, sınıf kontrolünde zorluklar yaşanır. Kalabalık ortamlarda öğrencilerin bireysel becerileri, başarıları daha aza görülmektedir. Bu da eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz etkiler. Eğitim-öğretimin kalitesiz oluşu veliye doğrudan etki eder. Veli okuldan memnun olmaz, şikayet eder.

B8: Sadece sınıfların kalabalık olması veliler için dezavantaj oluyor.

Sınıf mevcutlarının, dolayısıyla öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazla olmasından kaynaklanan bir diğer olumsuzluk velilerin okul ile iletişimlerinin istene düzeyde olmamasıdır. Bu konudaki görüşler şöyledir:

B10: Öğretmen ve idareyle istediği zaman görüşemeyebilir. Onun dışında pek bir sorun yaşamaz.

B6: Öğretmenlerin öğrenci sayısı fazla. Veliler öğretmenlerle görüşme konusunda sıkıntı yaşıyorlar zaman yetersizliğinden ötürü.

B9: .....Tüm bunlardan dolayı öğretmenlerin, öğrencilerle ders dışındaki iletişimleri çok eksik, çok yetersiz oluyor. Veliler de öğrenciler gibi öğretmenlerle yeterli düzeyde iletişim kuramıyorlar.

Büyük okullarda daha fazla disiplin problemlerinin yaşandığı belirtilmektedir. Velilerin de bu durumdan olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir:

B2: Büyük okulda okuyan çocuklar daha fazla problemle karşılaşmaktadırlar, disiplin konusunda veya diğer konularda. Veliler, doğal olarak bu durumdan olumsuz etkilenirler.

Küçük okulun veliler açısından avantajları ile ilgili müdür görüşleri 2 kod altında toplanmıştır. Bu kodlara 17 atıf yapılmıştır. Dezavantajları ile ilgili olarak da 2 kodlama yapılmıştır. 8 okul müdürü, küçük okulların veliler açısından herhangi bir dezavantajı olmadığını belirtirken, 2 okul müdürü okuldaki öğretmen eksiğinin velilere olumsuz yansımalarını ifade etmiştir. Veliler açısından küçük okulun avantaj ve dezavantajları Çizelge 24'te gösterilmiştir.

Çizelge 24. Küçük Okulların Veli Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Küçük okulun özelliklerinden memnuniyet	8	47,1
Öğretmen ve idareyle etkili iletişim kurabilme	9	52,9
TOPLAM: 2	**17**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur.	8	80,0
Okulda branş öğretmenlerinin olmaması	2	20,0
TOPLAM: 2	**10**	**100,0**

Çizelgeye göre küçük okulların veliye sağladığı pek çok avantajı vardır. Bunlar iki başlı altında ele alınmıştır. İlki küçük okulun özelliklerinden velilerin memnun olmasıdır. Diğeri ise velilerin öğretmen ve idarecilerle rahat ve etkili iletişim kurabilmesidir. İlk başlık altında toplanan müdür görüşleri şöyledir:

K1: Çocuğu daha rahat eğitim aldığı için velinin içi rahat.

K6: Öğrenci ve öğretmen için avantaj olan durumlar veliler için de avantajdır. Çocuklarının tanınması, derslerin rahat işlenmesi gibi.

K10: Çocuğunun başarısını ya da sorununu sınıf öğretmeniyle, branş öğretmeniyle ya da idareyle daha çabuk çözer. Zaten velilerimiz "biz

çocuğumuzu kalabalık okula göndermek istemiyoruz, çoçuklar eziliyor, ilgi az. Özellikle buraya gönderiyoruz küçük olduğu için." diyorlar. Çok istekli gönderiyorlar, çok talep oluyor okulumuza ama hem yerimiz yok hem de çok kalabalık olmak istemediğimiz için alamıyoruz. Veliler çok memnun okuldan.

K2: Disiplin sorunlarının yaşanmaması velileri rahatlatıyor.

K5: Öğrenci ve öğretmen açısından var olan avantajlar, veliyi de tatmin eder. Disiplin olaylarının olmaması, öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgilenmesi gibi saymıştım. Herkes için uygun bir ortam var.

K3: Okuldan beklentileri karşılanıyor. Bu konuda herhangi bir eleştiri almıyoruz. Velilerin öğrencileriyle yeterince ilgileniliyor. Çocuklarıyla yeterince ilgelenen veliler için ortam gayet iyi.

İfadelerden de anlaşılacağı gibi küçük okulların özellikleri ve yararları arasında sayılan özelliklerin, velileri memnun ettiği açıktır. Küçük okullarda öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ve birebir ilgilenmesi, velilerin öğretmenlerle ve idareyle rahatça görüşebilmesi, okulda disiplin sorunlarının yaşanmaması gibi etmenler veliler açısından avantaj olarak belirtilmiştir.

Küçük okulların velilere sağladığı avantajlardan en çok ifade edilen görüş, velilerin hem öğretmenlerle hem idarecilerle istedikleri zaman rahatça görüşebilmeleridir. Bu konuda 9 okul müdürü görüş bildirmiştir.

K8: Okul idaresi ve öğretmenlerle bibebir iletişim kuruyorlar.

K7: Veliler, öğretmenlere ve okul idaresine kolay ulaşırlar. Öğretmenler tarafından tanınmaları da onlar için büyük bir avantaj.

K1:.....İstediği zaman idareciyle, öğretmenle, rehber öğretmenle fazla beklemeden görüşebilmesi de bir avantaj.

K4: Okul ile ilişkileri oldukça yakın.

K2: Veli-okul işbirliği daha sıkı oluyor. Veliler yakından tanınıyor, daha samimi ilişkiler kuruluyor. Velinin okula katılımı sağlanıyor.

Küçük okulların velilere pekçok anlamda avantaj sağladığını belirten okul müdürlerinin büyük çoğunluğu okulun küçük olmasının hiçbir dezavantajı olmadığını belirtmişlerdir. Buna karşın okulda branş öğretmeni eksiğinin olmasının velileri de olumsuz etkilediğini ifade eden 2 görüş bulunmaktadır.

K6: Branş öğretmenlerinin olmayışı, veliler için de dezavantajdır. Çocuklarının dersi bazen boş geçiyor, bazen dee branşın dışından bir öğretmen girdiği için verimsiz geçiyor.

K8: Bazı branşlarda öğretmen olmaması velileri de kötü etkileyen bir durum.

Büyük okul müdürleri, büyük okulun velilere pek avantaj sunmadığını yine de büyük ve talep edilen bir okulun velilerde olumlu okul algısı oluşturduğunu söylemişlerdir. Veliler açısından en fazla dile getirilen dezavantajlar kalabalık sınıf mevcutları ile öğretmen ve idareyle yeterince görüşememek olmuştur. Aksine küçük okullarda veliler öğretmen ve idareyle istedikleri zaman görüşebilmekte, küçük okulların özelliklerinden memnun olmaktadırlar. Küçük okul velileri, okulda branş öğretmeni eksikliği dışında hiçbir olumsuzluk yaşamamaktadırlar.

Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantajları Ve Dezavantajları

Okul müdürlerinin, büyük okulun eğitim-öğretim etkinlikleri açısından avantajları hakkında 5 kodlama, 15 atıf yaptığı görülmektedir. Dezavantajlarına ilişkin olarak ise 3 kodlama, 10 atıf bulunmaktadır. 4 okul müdürü dezavantajı olmadığını belirtmiş, 6 müdür 2 farklı görüş bildirmiştir. Avantajlar ve dezavantajlarla ilgili kodlama ve atıflar, Çizelge 25'te gösterilmiştir.

Çizelge 25. Büyük Okulların Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Avantajı yoktur	1	6,7
Eğitim-öğretim materyali eksiğinin olmaması	2	13,3
Etkinlik sayı ve çeşidinin fazla olması	5	33,3
Etkinliklere katılacak öğrenci sayısının fazla olması	5	33,3
Etkinliklerin planlı olması	2	13,4
TOPLAM: 5	**15**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	4	40,0
Planlama güçlüğü yaşanması	2	20,0
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması	4	40,0
TOPLAM: 3	**10**	**100,0**

Büyük okullarda eğitim-öğretim etkinlik sayı ve çeşidinin fazla olması ile bu etkinliklere katılacak öğrenci sayısının fazla olması en çok ifade edilen avantajlar olmuştur.

B6: Okulumuzda sosyal etkinliklerimiz çok çeşitli. Bu etkinliklere katılacak öğrenci bulmakta hiç sıkıntı çekmiyoruz. Öğrenci sayımız elverişli olduğu için hem sosyal etkinlikler hem de kulüp çalışmaları zevkli oluyor.

B1: Eğitim-öğretim etkinliklerinin sayısı ve çeşidi çoğalır. Büyük bütçeli büyük projeler yapılabilmektedir. Yapılan etkinliklerin daha geniş kitlelere ulaşması kolaylaşır. Rekabet duygusunun yoğun yaşanması sebebiyle yeni projeler ortaya çıkar.

B8: Okulumuzda pek çok sportif etkinlik var. Her türlü sportif ve sosyal etkinlikler için okulda seçilecek öğrenci sayımız oldukça fazla.

Eğitim-öğretim etkinliklerinde kullanılacak materyal ve teknolojik donanım konusunda okulun eksiğinin olmaması bu tür etkinlikler açısından olumlu bir durum olmaktadır. 2 okul müdürünün bu konudaki görüşleri şöyledir.

B7: Yeterli sayıda eğitim-öğretim materyallerinin bulunması faaliyetler açısından olumlu olmaktadır.

B10: Söylediğim gibi her sınıfta tepegöz, projeksiyon, internet bağlantısı var. Teknolojik imkanların varlığı etkinliklerin başarıyla uygulanmasını kolaylaştırıyor.

İki okul müdürü, büyük okulun her alanda planlı olmayı gerektirdiğini vurgulamaktadır. Plan yapmak ve yapılan planlara uygun davranmak eğitim-öğretim etkinlikleri açısından da avantaj olmaktadır.

B4: Böyle büyük bir okulda olmak her zaman organize olmayı gerektiriyor. Tabi ki bu da her okul için, eğitim-öğretim faaliyetleri açısından olumlu bir ortam sağlıyor.

B5: Eğitim-öğretim etkinlikleri düzgün çalışıldığında okulun büyük olması her zaman iyidir. Okul büyük, öğretmen çok öğrenci de. Planlı çalışmak zorundasın istesen de istemesen de.

Büyük okulun eğitim-öğretim etkinlikleri açısından avantajı olmadığını belirten bir görüş bulunmaktadır.

Dört okul müdürü, büyük okulun eğitim-öğretim etkinlikleri açısından hiçbir dezavantajının olmadığını söylemişlerdir. Buna karşın 4 okul müdürü, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının eğitim-öğretim etkinlikleri açısından da olumsuzluklara neden olduğu görüşüne sahiptir.

B3: Kalabalık ortamlarda öğrencilerin bireysel becerileri, başarıları daha az görülmektedir. Bu da eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz etkiler.

B4: Bazı etkinlikler küçük gruplarda yapılabilir. Bu tarz etkinlikler büyük gruplarda uygulanamıyor. Tabi bu da eğitim açısından bir eksiklik oluşturuyor.

B2: Daha önce de belirttiğim gibi öğretmenler öğrencilere yeterli zaman ayıramadıklarından, eğitim-öğretimin kalitesi düşüyor.

Öğretmen ve öğrenci sayısının çok olması sebebiyle eğitim-öğretim etkinliklerin planlanması daha zor olmaktadır. İki okul müdürü bu durumun büyük okullarda dezavantaj olduğunu ifade etmiştir.

B6: Bu tür etkinliklerin hazırlanmasında, etkinliklerle ilgili yapılması gereken iş ve işlemlerin yürütülmesinde öğretmenler işleri birbirlerinin üstüne atma davranışı gösteriyorlar. Her türlü etkinlikte görev alma konusunda isteksiz olduklarını görüyorum.

B1: İyi planlanmadığı takdirde karmaşa yaşanır.

Küçük okul müdürlerinin, küçük okulun eğitim-öğretim etkinlikleri açısından avantajlarına ilişkin 3 kodlama, 13 atıf yaptıkları görülmüştür. Avantaj olarak belirtilen 3 kod sınıf mevcutlarının az olması ile ilgili olup, bu durumun büyük okullarda dezavantaj olarak ifade edildiği belirtilmişti. Dezavantajları ile ilgili olarak ise 4 kod, 13 atıf bulunmaktadır. Dezavantaj olarak sayılan 3 durum, büyük okul müdürleri tarafından avantajlar arasında ifade edilmiştir. Aşağıda küçük okul müdürlerinin ifadelerine Çizelge 26'da yer verilmektedir.

Çizelge 26. Küçük Okulların Eğitim-Öğretim Etkinlikleri Açısından Avantaj ve Dezavantajlarına İlişkin Görüşlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

AVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Etkinliklere aktif katılımın olması	3	23,1
Etkinliklerin rahat bir şekilde uygulanabilmesi	7	53,8
Her öğrenciye yeterli zaman ayrılması	3	23,1
TOPLAM: 3	**13**	**100,0**
DEZAVANTAJLAR		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Dezavantajı yoktur	5	38,4
Etkinliklere katılacak öğrenci sayısının az olması	4	30,8
Fiziki imkanların yetersiz olması	1	7,7
Öğretmen sayısının yetersiz olması	3	23,1
TOPLAM: 4	**13**	**100,0**

Çizelgeye göre okul müdürlerinin küçük okulun eğitim-öğretim etkinlikleri açısından avantajları hakkındaki görüşleri 3 kod altında toplanmıştır. 7 okul müdürü tarafından ifade edilen avantaj, etkinliklerin rahat bir şekilde uygulanabilmesi olmuştur. Küçük okul müdürlerinin konu ile ilgili görüşleri ise şöyledir:

K5: Her türlü etkinliğin uygulanması için uygun şartlar bulunuyor. Zaman var, herşey rahat rahat hazırlanır, uygulanır. Bir koşturmaca ne bileyim bir karmaşa yaşanmaz.

K3: Büyük okullarda öğrenci yoğunluğundan dolayı pek çok etkinlik yapılamıyor. Ama bizim okulumuz gibi küçük okullarda her türlü etkinlik rahatlıkla yapılabiliyor.

K4: Her etkinlik için zaman yeterli.

K9: Bu tür etkinliklerin planlanması ve uygulanması çok kolay oluyor.

K6: Öğretmenlerin rahat ders anlatmaları, eğitim-öğretim etkinliklerinin verimli olmasını sağlıyor.

K8: Etkinlikler başarıyla gerçekleştirilir. Çünkü konular öğrencilere uygulamalı olarak anlatılıyor. Ders sunumunda görsel tekniklere daha çok yer veriliyor.

Hazırlanan ve uygulanan her tür etkinliğe öğrencilerin katılımı çok önem taşımaktadır. Küçük okullarda bunun başarıyla uygulanması 3 okul müdürünün görüşlerinde yer almıştır.

K10: Çoğu öğrenci uygulamalara, çalışmalara, etkinliklere katılıyor. Okulumuzda satranç, drama, halk oyunları kursları var. Öğrenciler istedikleri etkinliğe katılabiliyor. Öğrenci bulmada pek sorun yaşamıyoruz.

K9: .....Öğrencilerin de aynı şekilde bu faaliyetlere katılması çok kolay. Öğrenci az, dolayısıyla istediği etkinliğe katılabiliyor. Seçilme seçilmeme gibi birşey olmuyor.

K7: Bütün öğrenciler kendilerini ifade edebilecekleri zaman ve ortam bulurlar. Kabuklarına çekilmezler, onlar için yapılıyor zaten herşey. Bu da etkinliklerin başarısını arttırıyor.

Her öğrenciye yeterli zaman ayrılması, onlarla birebir ilgilenilmesi etkinlikler açısından belirtilen avantajlar arasındadır.

K8: Öğrenciler daha fazla söz hakkı verilmesi gibi özellikler eğitim-öğretim etkinliklerinin başarıya ulaşmasını sağlıyor bence.

K1: Her öğrenciyle ilgilenildiği için bu tür etkinliklerin verimi arttırmaktadır.

K2: Sınıf mevcutlarımız 20 civarında. Bu da öğrenci merkezli eğitim uygulamasına çok elverişli. Mevcutlar, her türlü eğitim-öğretim tekniklerine imkan sunuyor.

Beş okul müdürü küçük okulların eğitim-öğretim etkinlikleri açısından dezavantajı olmadığı görüşüne sahiptirler. Buna karşın etkinliklere katılacak öğrenci sayısının az olması hakkında 4, öğretmen sayısının yetersiz olması hakkında 3 ve fiziki imkanların yetersizliği hakkında 1 görüş bildirilmiştir.

K9: Sosyal faaliyetlerimiz çok kısıtlı oluyor. Bunun sebebi hem öğretmen azlığı hem öğrenci azlığı. Ne yeterli sayıda faaliyet hazırlayacak öğretmenimiz var ne de bunlara katılacak öğrencimiz. Bu konuda yetersiz kalıyoruz.

K6: Öğretmen eksiği okulun her alanında sorun yaratıyor. Etkinlikler yeteri kadar yapılamıyor.

K10: İstenen her etkinlik öğretmen eksiklikleri sebebiyle uygulanamıyor. Törenler örneğin. Spor etkinlikleri bir sorun, takım çıkaracak öğrenci sayımız

yetersiz. Küçük okul olduğumuz için önemsenmiyoruz, spor sahamız, salonumuz yok ama pek ciddiye almıyorlar.

K4: Okulda düzenlenen sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere öğrenci bulmakta sıkıntı çekiliyor. Belirli gün ve haftaların kutlama programlarında da aynı sorunları yaşıyoruz.

K7: Hep aynı öğrencilerin öne çıkması zamanla diğer öğrencileri olumsuz etkiliyor. Diğer öğrencilerin isteğini düşürüyor bu durum.

Büyük okulların en büyük avantajı etkinlik sayı ve çeşidinin ve bu etkinliklere katılacak öğrenci sayısının çok olmasıdır. Bu koşulların küçük okullarda oluşmaması ve öğretmen sayısının yetersiz olması okul müdürlerince en sık dile getirilen dezavantajlar olmaktadır. Kalabalık sınıf mevcutları, büyük okullarda eğitim-öğretim etkinlikleri açısından da dezavantaj olurken, sınıf mevcutlarının az olması ve etkinliklerin çok rahat bir şekilde uygulanması küçük okulların en önemli avantajları olarak ifade edilmiştir.

En Uygun Okul Büyüklüğüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Görüşme formu doğrultusunda okul müdürlerine “Size göre, öğrencilerin akademik başarısının, okula devamının ve disiplininin arzu edilen düzeyde olması için, okul büyüklüğü ne olmalıdır? Neden?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen büyük ve küçük okul müdürlerinin cevaplarının birlikte değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Alınan cevaplar, çalışmanın kapsamında belirlenen okul büyüklüğü ölçeklerine göre değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öğrenci sayısı 400’den az olan okullar küçük okul; 400-900 öğrencili okullar orta ölçekli okul ve öğrenci sayısı 900’den fazla olan okullar büyük okul olarak

anlaşılmaktadır. Okul müdürlerinin bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda Çizelge 27'de gösterilmiştir.

Çizelge 27. En Uygun Okul Büyüklüğüne İlişkin Görüşlerin Frekans Ve Yüzdelik Dağılımı

OKUL BÜYÜKLÜĞÜ ÖLÇEKLERİ		
Kodlar	**Frekans**	**Yüzde %**
Küçük okul	0	**0,0**
Orta ölçekli okul	15	**75,0**
Büyük okul	2	**10,0**
Sınıf büyüklüğü daha önemlidir.	3	**15,0**
TOPLAM: 4	**20**	**100,0**

Çizelge 27'de görüldüğü gibi 15 okul müdürü okulun en uygun büyüklüğünün 400-900 arası olması yönünde görüş bildirmiştir. Okulların küçük olması gerektiği ile ilgili görüş belirten okul müdürü bulunmamaktadır. 2 okul müdürü, okulların büyük olması gerektiği görüşündedir. 3 okul müdürü, okul büyüklüğü ile ilgili sayı bildirmemiş, sınıf büyüklüğünün daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Aslında bu soruya hem küçük hem büyük okul müdürleri, sınıftaki öğrenci sayısının ne olması gerektiğini belirterek, sınıf büyüklüğünün daha önemli olduğunu vurgulayarak yanıt vermişlerdir. Okulun orta büyüklükte olması gerektiğini savunan okul büdürlerinin ifadeleri şöyledir:

K6: Okuldaki öğrenci sayısı fiziki koşullara bağlıdır. Bakanlığın yeterli sayıda öğretmen vermesi açısından da okuldaki öğrenci sayısı 500 olmalıdır. Sınıftaki öğrenci sayısı da 30 olmalıdır.

K10: Fiziki şartlarla ilgili bir durum aslında okuldaki öğrenci sayısı. Ama sınıflar 45 yerine 20-25 olmalıdır. En ideali 25, geçmemeli. Her sınıf iki şube olmalı, yani okul 400-450 öğrenci olmalıdır.

B10: Bir sınıf en fazla 24 kişi olmalı, bence 25 bile çok. Sınıftaki oksijeni kullanma açısından, öğretmenin sınıf hakimiyeti açısından önemli. 24x3 şubeden toplam yaklaşık 600 öğrenci en ideal sayı okul için.

Bu okul müdürleri okuldaki öğrenci sayısının okulun fiziki yapısına uygun olmasına vurgu yapmışlardır. Okulun derslik sayısı ve dersliklerin özellikleri, sosyal ve sportif etkinlikler için alanlar, kütüphane, labaratuvar vb. gibi pek çok fiziki koşulu okuldaki başarıyı, disiplini, okula karşı tutumları etkileyebilmektedir.

K3: Okulun büyüklüğü en fazla, her sınıfta 30 öğrenci bulunması ile üç şubeden oluşmalıdır. Bu sayı da en fazla 750 öğrencidir. Eğitim-öğretim açısından her anlamda hedeflere ulaşmak, planlananları uygulamak ve rekabet ortamının oluşması için bu sayı idealdir.

K7: Okulun orta büyüklükte olması gerekir. 400-500 öğrenci ideal olur. Bu sayılar rekabet ortamı oluşturur. Rekabet her alanda olduğu gibi eğitimde de çok önemlidir. Rekabet başarıyı arttırır.

Yukarıda ifadelerine yer verilen 2 okul müdürünün önemle üzerinde durduğu etmen, öğrencilerin başarılarında da büyük bir paya sahip olduğu belirtilen, okuldaki rekabet ortamıdır. Uygun bir rekabet ortamı için imkan sunan okul büyüklüğü orta büyüklükteki okullar olarak dile getirilmiştir.

K2: Okul büyüklüğü 650 öğrenciden fazla olmamalı. Eğitim- öğretim tekniklerinin uygulanabilmesi, disiplinin sağlanması ve etkili iletişim kurulabilmesi için en ideal sayı.

B8: Bir okulda en önemli şey iletişimdir. Öğretmen-öğrenci, öğretmen-veli, öğretmen-idare, veli-idare arasında sağlıklı iletişim kurulması şarttır. Bunu sağlayacak en uygun sayı ise 500-800'dür. Sınıf mevcutları ise 25-30 olmalıdır.

K1: Okulun orta büyüklükte olması, yani 500-800 arası olması, okulların eğitim-öğretim, başarı, disiplin açısından daha verimli ve başarılı olmasınını sağlayacaktır. Sınıf mevcutları da 25-30 olmalıdır.

Bu okul müdürleri etkili bir eğitim-öğretim verilebilmesi, başarıya ulaşılabilmesi ve disiplinin sağlanabilmesi için okulların orta büyüklükte olmasını savunmaktadırlar. Ayrıca okuldaki bireyler arasındaki iletişimin de istenen düzeyde olması için ideal olanın yine bu tip okullar olduğu ifade edilmiştir.

B9: Okullarda normal eğitime geçilmeli. Okul mevcudu en fazla 600 olmalıdır. Sınıf mevcutları 25, en fazla 30 olmalı. Sayılar böyle olursa her türlü etkinliğe yeterince zaman ayrılabilir. Öğretmen ve öğrenci performansları üst seviyede olur.

Okulların ikili öğretim olması pek çok okul müdürü tarafından dile getirilmiş bir sorundur. Normal öğretime geçilerek, sınıf mevcutlarının azaltılmasının, okullarda yaşanan zamana ve kalabalıklığa bağlı sorunları azaltacağına inanılmaktadır.

Okulun büyük olması yönünde görüş bildiren 2 okul müdürü şunları söylemişlerdir:

B1: 1500 kişilik okul idealdir. Etkili okul olabilmesi için, sınıftaki öğrenci sayısının 20-25 olması gerekir. Okulun spor salonu, fen ve teknoloji labaratuarları, yüzme havuzu, koşu bandı, görsel sanatsal atölyesi, konferans salonu, tiyatro salonu, teknoloji ve tasarım atölyesi, fotokopi ve projeksiyon

makinaları varsa ve bütçe kaynakları yeterli ise, bu saydığım şartlar yerine getirilmiş ise okulun büyüklüğünün dezavantajları yok denecek kadar azalır.

B5: En uygun okul büyüklüğü 1000-1400 arasıdır. Bu sayılara ulaşıldığında normal, tekli öğretim yapılabilir. Okul bir koşuşturma alanı olmaktan çıkar, öğretmen ve öğrenciler önünü görür, dinlenir. Böylelikle de başarı sağlanmış olur.

Yukarıdaki ifadelerde okulun fiziki koşullarının, araç-gereç yeterliğinin, sınıf mevcutlarının ve öğretim şeklinin önemine vurgu yapılmaktadır. Her ne kadar bu 2 okul müdürü, okulun büyük olması yönünde görüş bildirmiş olsa da, bu sayıların aşırı büyük okul olmadığı açıktır.

Sınıf mevcutları ile ilgili olarak, sorulmamasına rağmen, hemen hemen tüm okul müdürleri sayı belirtmişlerdir. Ancak bazı müdürler okuldaki toplam öğrenci sayısından çok sınıftaki öğrenci sayısının önemine değinmişlerdir. En uygun okul büyüklüğü hakkında sayı belirtmeyip sınıf büyüklüğünün önemi ile ilgili düşüncelerini söyleyen okul müdürlerinin görüşleri aşağıda gösterilmiştir:

B3: Okuldaki toplam öğrenci sayısından ziyade sınıflardaki öğrenci sayısıdır önemli olan. Dersliklerdeki öğrenci sayısının 30 civarında olması gerekir. Ayrıca okulun fiziki koşullarının yani çok amaçlı salonlar, tiyatro, konferans, spor salonları vb. gibi, yeterli olması da çok önemlidir.

B6: Okuldaki toplam öğrenci sayısı değil de sınıftaki öğrenci sayısı önemlidir. Başarıya ulaşılması, sağlıklı ders işlenebilmesi için en ideal öğrenci sayısı bir sınıfta 20-30 olmalıdır.

B4: Sınıflardaki öğrenci sayısı en fazla 25 olmalıdır. Böyle sınıflarda etkinlikler daha iyi uygulanır, öğretmen her öğrenciyle bire bir ilgilenir. Aynı zamanda sosyal etkinliklere daha fazla zaman ayrılabilir.

Tüm okul müdürlerinin ifade ettiği gibi burada da okulun sosyal ve sportif olanakları, fiziki koşulları, sınıf içi etkinlikler ile ders dışı etkinliklere katılımın önemi belirtilmektedir. Sınıf mevcutları eğitim-öğretim konusunda üzerinde en fazla durulan konu olmuştur. Okulların sadece bir bina değil her türlü etkinliğe imkan verecek fiziki koullara ve donanıma sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Okuldaki bireyler arası iletişimin önemi belirtilmiştir. Başarı ve disiplinin sağlanması için gerekli olan koşullar açıklanmıştır.

BÖLÜM V
SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde arşiv kayıtlarından ve okul müdürleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara dayalı sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmada belgelerin incelenmesi sonucu ulaşılan sonuçlar ve okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilen sonuçlar özetlenmektedir.

Sayısal Verilere İlişkin Sonuçlar

Okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini ile ilişkisi hakkında ulaşılan sayısal sonuçlar şunlardır:

1. Araştırmaya katılan büyük okulların ortalama öğrenci sayısı 1363, küçük okulların ortalama öğrenci sayısı ise 309'dur.
2. Büyük okullardaki sekizinci sınıf öğrenci sayısı ortalama 189, küçük okullardaki sekizinci sınıf öğrenci sayısı ortalama 38'dir.
3. Büyük okullar OKS sonuçlarına göre, küçük okullardan iki kat daha fazla başarılıdır.
4. Büyük okullarda sekizinci sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu, küçük okul öğrencilerine oranla sınıfını başarı belgesi alarak geçmektedir. Büyük okullar, başarı belgesi ile sınıf geçme değişkenine göre, küçük okullardan çok daha başarılı olmaktadır.
5. Büyük ve küçük okullarda sınıfını ŞÖK kararı ile geçme oranları birbirine çok yakındır. Sınıfını ŞÖK kararı ile geçme değişkenine göre büyük ve küçük okullar arasında belirgin bir fark yoktur.

6. Büyük okullarda derslik başına ortalama 36 öğrenci düşerken, küçük okullarda derslik başına ortalama 25 öğrenci bulunmaktadır.

Büyük ve Küçük Okulların Avantaj Ve Dezavantajlarına İlişkin Sonuçlar

Büyük ve küçük okul müdürlerinin okullarının büyüklüğüne ilişkin görüşlerinden şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Büyük okulların öğrencilerin akademik başarısı ile ilgili en büyük avantajı okulda başarılı öğrenci sayısının ve farklılıkların çok olması ile rekabet için uygun bir ortam olmasıdır. Büyük okulun en büyük dezavantajı ise sınıf mevcutlarının kalabalık olmasıdır.
2. Küçük okulların en sık dile getirilen avantajı sınıf mevcutlarının az olması, buna bağlı olarak öğrencilerin yakından tanınması ve hepsine yeterince zaman ayrılması olmuştur. Dezavantaj olarak okulda rekabet ortamı oluşmaması ve öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olması ifade edilmiştir.
3. Büyük okullar, öğrencilerin okula devamı konusunda avantajlı değildir. Bunun başlıca sebepleri devamsızlıkla ilgili işlemlerin, ailelere bilgi vermek de dahil, çok zaman alması ve aksamasıdır.
4. Küçük okullar okula devam konusunda çok avantajlıdır. En fazla dile getirilenler velilerle etkili iletişim kurulması, devamsızlık yapan öğrencinin hemen farkedilmesi ve devam durumunun izlenmesinin kolay olmasıdır. Küçük okulların devam ile ilgili hiçbir dezavantajı yoktur.
5. Okul müdürlerinin yarısı büyük okulun disiplin konusunda hiçbir avantajı olmadığını belirtmişlerdir. Büyük okullarda öğrenci kontrolü zor sağlanmakta ve disiplin sorunları daha fazla yaşanmaktadır.
6. Küçük okulların disiplin konusunda dezavantajı yoktur. En avantajlı olduğu durumlar öğrenci davranışlarının zamanında farkedilmesi, kontrol ve müdahalenin kolay olmasıdır.

7. Büyük okullar öğrencilere zengin sosyal imkanlar ve rekabet ortamı sunması açısından avantajlı; kalabalık sınıf mevcutları sebebiyle dezavantajlıdır.
8. Küçük okulların öğrenci açısından en büyük avantajı okuldaki bireyler arasında samimi ilişkiler olması ve okuldaki tüm etkinliklere aktif bir şekilde katılabilme fırsatıdır. Okulun küçük olmasının öğrenciler açısından dezavantajları yeterli sayıda öğretmen bulunmaması ve rekabet ortamının olmamasıdır.
9. Büyük okullarda öğretmenler arası iletişim ve bilgi alış verişi çok yoğun olmaktadır. Öğretmenler açısından büyük okulların en büyük dezavantajı kalabalık sınıf mevcutlarıdır.
10. Küçük okullarda sınıf mevcutları az olduğu için etkili bir eğitim-öğretim ortamı oluşmakta, öğretmenlerin sınıf hakimiyeti çok kolay olmaktadır. Küçük okullarda öğrenci sayı ve çeşitliliğinin az olması öğretmenler açısından dezavantaj olmaktadır.
11. Büyük okullarda sınıf mevcutlarının kalabalık olması ile öğretmen ve idarecilerle yeterli düzeyde görüşememek veliler açısından dezavantajdır. Buna karşın büyük bir okul, çok talep edilen bir okul olması nedeniyle iyi bir okul olarak değerlendirilmekte, bu da veliler açısından bir avantaj olmaktadır.
12. Küçük okullarda devam ve disiplin konusunda sorun yaşanmaması, öğrencilerle yakından ilgileniliyor olması vb. gibi tüm avantajlar, velileri de memnun etmektedir. Öğretmenlerle ve idarecilerle etkili iletişim imkanı, küçük okulların velilere sağladığı en büyük avantajdır. Küçük okulların veliler açısından dezavantajı yoktur.
13. Büyük okullarda çok çeşitli ve fazla sayıda eğitim-öğretim etkinlikleri yapılmaktadır. Hazırlanan bu etkinliklere katılacak öğrenci sayısının da fazla olması bir avantajdır. Sınıf mevcutlarının kalabalık olması, eğitim-öğretim etkinlikleri açısından da dezavantaj olmaktadır.

14. Eğitim-öğretim etkinlikleri küçük okullarda rahatlıkla uygulanabilmektedir. Okul müdürlerinin yarısı dezavantajı olmadığını belirtmiştir. Etkinliklere katılacak yeterli öğrenci sayısının olmaması bir dezavantajdır.
15. En uygun okul büyüklüğü 400-900 öğrenciye sahip olan orta büyüklükteki okullardır.
16. Araştırma sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkları en aza indirmek amacıyla aynı ilçede yer alan okullarda yapılmış olsa da, büyük okullar daha merkezi, dolayısıyla daha üst sosyal ve ekonomik özelliklere sahip öğrencilerin geldiği okullardır. Küçük okullar ise kenar mahallelerde bulunmakta ve öğrenci ve veli profili daha alt sosyo-ekonomik özellikler göstermektedir.
17. Büyük okullar velilerden ve çevreden maddi destek görürken, küçük okullar böyle bir avantaja sahip değildir.
18. Küçük okullar, yeterli öğretmen kadrosuna sahip değildir.

Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Okullar ne küçük ne büyük olmalıdır. İlköğretim okullarındaki öğrenci sayısı 400-900 olmalıdır.
2. Okulun fiziki koşulları etkili ve verimli bir eğitim için oldukça önemlidir. Okul binaları yapılırken derslik sayısı ve özellikleri, laboratuarlar, sosyal ve sportif etkinlik alanları, bahçe vb. gibi koşulların dikkate alınması gerekmektedir.
3. Okulların olumsuz koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Araç-gereç eksikleri giderilmelidir.
4. Öğretmen sayısının yetersiz olması önemli bir sorundur. Okul büyüklüğü kavramı, bu konuda da dikkate alınması gereken bir konu olmalıdır.

5. Sosyal değişimler, nüfus artış hızı, öğrenci sayıları dikkate alınarak kısa ve uzun zamanlı planlar yapılmalıdır.
6. Sınıf mevcutları, yaş ve dersin niteliği gibi özellikler de göz önünde bulundurularak azaltılmalı, sınıflarda 20-30 öğrenci olmalıdır.
7. Okullara yeterli ödenek verilmeli, okul yöneticileri ve öğretmenler eğitim-öğretim dışında başka sorunlarla uğraşmak zorunda bırakılmamalıdır.
8. Okul büyüklüğü ve sınıf büyüklüğü ile ilgili yeni araştırmaların yapılması, mevcut durumun ortaya konarak ideal olanın saptanması yerinde olacaktır.
9. Okullarda disiplin ve devam kayıtları ciddiyetle tutulmalı ve saklanmalıdır.
10. Okulların başarı, etkinlik, devam, disiplin vb. değişkenlere göre istatistikleri tutulmalıdır.

Kaynakça

Açıkalın, Aytaç. (1995). **Toplumsal, Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği** (2. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ağır, İrfan. (1991). Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aksoy, Naciye. (2000). Sınıf İçi Disiplin Sorunlarını Azaltmada İzlenebilecek Temel Yaklaşımlar. **Eğitim Araştırma Dergisi**. Sayı 2.

Aydın, İnayet Pehlivan. (2002). **Alternatif Okullar.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, İnayet. (2003). **Eğitim ve Öğretimde Etik.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, Bahri. (2001). İlköğretim Okullarında Sınıf Disiplininin Sağlanması. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Balcı, Ali. (2001). **Etkili Okul ve Okul Geliştirme: Kuram, Uygulama ve Araştırma.** Geliştirilmiş İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Balcı, Ali. (2006). **Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler.** Altıncı Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Bakioğlu, Ayşen. (1994). Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencileri ve Eğitim Bilimleri Öğretim Elemanları Üzerinde Yapılan Bir Araştırma: Ders Değerlendirme, 2. Ulusal Eğitim Sepozyumu.

Bakioğlu, Ayşen; Polat, Nazlı. (2002). Kalabalık Sınıfların Etkileri. **Eğitim Araştırmaları**. Sayı 7.

Başar, Mustafa Aydın. (2003). İlköğretim Kurumlarının Olanakları. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Başar, Hüseyin. (1994). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Başaran, İbrahim Ethem. (1974). Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.

Başaran, İbrahim Ethem. (1982). **Temeleğitim ve Yönetimi.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 112.

Başaran, İbrahim Ethem. (1984). **Eğitime Giriş.** Ankara: Sevinç Matbaası.

Başaran, İbrahim Ethem. (1996). **Eğitime Giriş.** Ankara: Yargıcı Matbaası.

Başaran, İbrahim Ethem. (2000). **Eğitim Yönetimi.** Ankara: Feryal Matbaası.

Barker, Roger and Gump, Paul. (1964). **Big School, Small School: High School Size and Student Behavior.** Stanford, CA: Stanford University Press.

Barker, Bruce O. (1986).**The Advantages of Small Schools.** ERIC Digest. Las Cruces, NM: ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, February 1986 (ED 265 988).

Bilhan, Saffet. (1991). **Eğitim Felsefesi.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:164.

Black, Susan. (2006). **The Right Size School.** American School Board Journal; v193 n4, p. 63-65; Apr http://www.asbj.com/2006/04/0406research.html (20.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Burgaz, Berrin. (2004). Kalabalık Sınıf Nitelikli Öğretmen. **Eğitim ve Denetim Dergisi**. Sayı 2.

Bursalıoğlu, Ziya. (1987). **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, No: 154.

Celep, Cevat. (2002). **Sınıf Yönetimi ve Disiplini.** Ankara: Anı Yayıncılık.

Cotton, Kathleen. (1996). School Size, School Climate, and Student Performance Academic Search Premier, Vol. 47, Issue 4, May. (http://www.nwrel.org/scpd/sirs/10/c020.html) (11.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Cushman, Kathleen. (1997). Why Small Schools are Essential. Horace.

Çınkır, Şakir. (1996). Okul Büyüklüğünün Öğrenci Başarısı İle İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1967), **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1968-1972,** Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1990-1994,** Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005,** Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı.

Dönmez, Burhanettin. (2004). Sosyal Bir Sistem Olarak Sınıf ve Sınıfın İklimi., M. Şişman ve S. Turan (Editörler). **Sınıf Yönetimi.** İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 43-62'deki makale.

Duke, Daniel L.; Trautvetter, Sara. (2001). Reducing The Negative Effects Of Large Schools. National Clearinghouse for Educational Facilities.(05.12.2008 tarihinde alınmıştır.)

Fındıkçı, İlhami. (1989). Aile İçinde Disiplin. **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 6.

Güçlü, Mustafa. (2002). İlköğretimde Kalabalık Sınıflar Sorunu ve Çözüm Önerileri. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**. Sayı 9.

Hesapçıoğlu, Muhsin. (2004). Eğitim ve Okul Alanındaki Çağdaş Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Eğitim Yönetimine Yansımaları. **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 82.

http://www.greatschools.net/issues/ca/school_size.html (11.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Irmsher, Karen. (1997). **School Size.** ERIC Clearinghouse on Educational Management, Eugene, OR. http://www.ericdigests.org/1998-2/size.htm (20.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Işık, Halil. (2004). Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni., M. Şişman ve S. Turan (Editörler). **Sınıf Yönetimi**. İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 12-24'deki makale.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu (222 Sayılı, 05.01.1961)

Johnson, Jean; Duffett, Ann; Farkas, Steve; Collins, Kathleen. (2002). Sizing Things Up.(12.01.2009 tarihinde alınmıştır.)

Jehlen, Alain; Kopkowski, Cynthia. (2006). Is smaller better?. NEA Today; v24 n5 ,p. 24-31;Feb.http://www.nea.org/neatoday/0602/coverstory.html (20.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Kalfa, Yerten. (2006). Okul Büyüklüğünün Kalite, Verim ve Öğrenci Başarısına Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karakütük, Kasım. (1994). Eğitim Planlamasında Öğretim Haritası Yönteminin Rolü, Önemi ve Türkiye'de Uygulanması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakütük, Kasım; Tunç, Binali. (2004). Okul Büyüklüğü-Sınıf Büyüklüğü. **Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 1.

Karakütük, Kasım; Tunç, Binali; Güngör, Sabri; Bülbül, Tuncer; Özdem, Güven. (2006). The Effect of School Size on the Sense of Belonging, Attendence, Discipline and Communication in school. International Perspectives on Education and Training. Athens. Greece.

Kıncal, Remzi Y. (1993). Okul ve Eğitim. **Eğitim Dergisi**. Sayı 4.

Koçak, Ertuğrul. (1993). Okuldaki Yönetsel Faktörler ve Öğrenci Başarısına Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lee, Valerie E.; Julie B. Smith. (1996). High School Size: Which Works Best, And For Whom?. Paper presented at the annual AERA, New York. ED396888.(http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/26/dc/9b.pdf) (20.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Maya, İlknur Çalışkan. (2006). AB Sürecinde Türkiye ile AB Ülkeleri Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırması. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı 4.

Nathan, Joe; Febey, Karen. (2001). **Smaller, Safer, Saner, Successful Schools.** National Clearinghouse for Educational Facilities, Washington, D.C.; Minnesota University, Center for School Change, Humphrey Institute, Minneapolis, Minnesota. http://www.edfacilities.org/pubs/saneschools.pdf (20.06.2007 tarihinde alınmıştır.)

Öğülmüş, Selahattin; Özdemir, Servet. (1995). Sınıf ve Okul Büyüklüğünün Öğrenciler Üzerindeki Etkisi. **Eğitim Yönetimi Dergisi**. Sayı 2.

Özabacı, Nilüfer Ş. Tiryakioğlu. (1996). Okul Başarısızlığı. **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 47.

Pehlivan, İnayet. (1997). Okula Aile Katılımı. **Yaşadıkça Eğitim Dergisi**. Sayı 53.

Pehlivan, Zeki. (2006). Resmi Genel Liselerde Öğrenci Devamsızlığı ve Buna Dönük Okul Yönetim Politikaları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Poyraz, Cengiz. (1996). **Eğitim Bilimine Giriş.** Çantay Sanayi ve Tic. Ltd. Şti. , İstanbul.

Slate, John R.; Jones, Craig H. (2006). Effects of School Size: A Review of the Literature with Recommendations. (08.12.2008 tarihinde alınmıştır.)

Stevenson, Kenneth R. (2006). School Size and Its Relationship to Student Outcomes and School Climate.(12.01.2009 tarihinde alınmıştır.)

Strange, Marty. (1997). "Policy Matters: Large Schools Work Against Poor Students." Ruralmatters.

Şişman, Mehmet. (2006). **Eğitim Bilimine Giriş.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Taymaz, Haydar. (1997). **Okul Yönetimi.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

Yaman, Erkan. (2006). Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut: Büyük Sınıflar ve Sınıf Yönetimi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı 9.

Yan, Wenfan. (2006). Is Bigger Better? A Comparison of Rural School Districts.

Yavuzer, Haluk. (1997). **Çocuk Eğitimi El Kitabı.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yiğit, Birol. (2004). Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi., M. Şişman ve S. Turan (Editörler). **Sınıf Yönetimi.** İkinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, ss. 155-179'daki makale.

EK 1- GÖRÜŞME FORMU

OKUL BÜYÜKLÜĞÜNÜN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK BAŞARISI, OKULA DEVAMI VE DİSİPLİNİ İLE İLİŞKİSİNE İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU

Sayın Okul Müdürü,

Bu araştırma, 'Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı, Okula Devamı ve Disiplini İle İlişkisi' konulu tez çalışmasına veri toplamak amacı ile yapılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda konu ile ilgili sayısal verilere ve siz okul müdürlerinin görüşlerine gerek duyulmaktadır.

Bu görüşme ile elde edilen bilgiler, yalnızca araştırma için kullanılacak, başka bir kişiye ya da kuruma verilmeyecektir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Hacer Akkalkan
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi
İletişim: hacerkatip@yahoo.com

BÖLÜM I
KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz? 1( ) Kadın 2( ) Erkek

2. Yaşınız?
1 ( ) 25 yaş ve altı 2 ( ) 26-35 3 ( ) 36-45 4 ( ) 46-55 5 ( ) 56 yaş ve üzeri

3. Meslekteki kıdeminiz?
1 ( ) 1-5 yıl 2 ( ) 6-10 yıl 3 ( ) 11-15 yıl 4 ( ) 16-20 yıl 5( ) 21 yıl ve üzeri

4. Kaç yıldır yöneticilik yapmaktasınız?
1 ( ) 1-5 yıl 2 ( ) 6-10 yıl 3 ( ) 11-15 yıl 4 ( ) 16-20 yıl 5( ) 21 yıl ve üzeri

5. Çalıştığınız okulda kaç yıldır yöneticilik yapmaktasınız?
1 ( ) 1-5 yıl 2 ( ) 6-10 yıl 3 ( ) 11-15 yıl 4 ( ) 16-20 yıl 5( ) 21 yıl ve üzeri

6. Eğitim Yönetimi alanında bir eğitim aldınız mı? 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

7. Cevabınız ‘Evet’ ise bu eğitimin türünü belirtiniz.
   1 ( ) Seminer-Kurs 2 ( ) Lisans Eğitimi 3 ( ) Lisans Üstü Eğitim

8. Okulunuzun öğretim şekli nedir?
   1( ) Tekli öğretim 2( ) İkili öğretim

BÖLÜM II
OKULUN SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK BAŞARI VE DİSİPLİN DURUMU İLE İLGİLİ SAYISAL VERİLER

Bu bölümde okulunuzun sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik başarı ve disiplin durumu ile ilgili sayısal verilere ulaşmak hedeflenmektedir.

1) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören öğrenci sayısı kaçtır?.....
.
2) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrenci sayısı kaçtır? .....
3) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, OKS’de başarılı olmuştur(OKS sonuçlarına göre bir ortaöğretim okuluna kayıt olmuştur)? .....
4) Okulunuz 2008 yılı OKS sonuçlarına göre ilçede kaçıncı olmuştur?.....
.
5) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi sınıfını başarı belgesi alarak geçmiştir?.....
6) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, sınıfını ŞÖK kararı ile geçmiştir?.....
7) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan ödül almıştır?.....
.
8) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan kınama cezası almıştır? .....
9) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan uyarma cezası almıştır?.....

10) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda öğrenim gören kaç sekizinci sınıf öğrencisi, Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulundan okul değiştirme cezası almıştır?
.....
11) 2007-2008 öğretim yılında okulunuzda derslik başına düşen sekizinci sınıf öğrenci sayısı kaçtır?.....

BÖLÜM III
GÖRÜŞLER

Bu bölümde, siz okul müdürlerinin, okul büyüklüğünün öğrencilerin akademik başarısı, okula devamı ve disiplini üzerindeki etkisi konusundaki görüşlerinize ulaşmak hedeflenmektedir.

Okul büyüklüğü kavramı ile okuldaki öğrenci sayısı kastedilmektedir. Okuldaki öğrenci sayısı 400'den az olan okullar 'küçük okul', 900'den çok olan okullar 'büyük okul' olarak sınıflandırılmıştır.

1) Okulunuzun büyüklüğünün, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?(OKS, sınıf geçme, not ortalaması, vb.)
Avantajlar.....
.....
.....
.....
.....
....
Dezavantajlar.....
.....
.....
.....
.....
.....

2) Okulunuzun büyüklüğünün, öğrencilerin okula devam oranları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
Avantajlar.....
.
.....
.....
.....
.....
...

Dezavantajlar.....
.....
.....
.....
.....
.....

3) Okulunuzun büyüklüğünün, okuldaki disiplin durumu üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
Avantajlar.....
.
.....
.....
.....
.....
....
Dezavantajlar.....
.....
.....
.....
.....
....

4) Okulunuzun büyüklüğünün avantajları nelerdir?
Öğrenci Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Öğretmen Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Veli Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Eğitim Öğretim Etkinlikleri Açısından
.....

.....
.....
.....
.....

5) Okulunuzun büyüklüğünün dezavantajları nelerdir?
Öğrenci Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Öğretmen Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Veli Açısından
.....
.....
.....
.....
.....
Eğitim Öğretim Etkinlikleri Açısından
.....
.....
.....
.....
....

6) Size göre, öğrencilerin akademik başarısının, okula devamının ve disiplinin arzu edilen düzeyde olması için, okul büyüklüğü ne olmalıdır? Neden?.....
.....
.....
.....
....
7) Varsa, eklemek istediğiniz diğer görüşlerinizi belirtiniz.
.....
.....
.
.....
.....
.

EK 2- VALİLİK OLURU

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : Strateji Geliştirme
Sayı : B B.08.4.MEM.4.06.00.04–312/ 20977 09.03./2009
Konu : Araştırma İzni (Hacer AKKALKAN)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlgi : a) 31.12.2008 tarih ve 4887 sayılı yazınız.
b) 05.03.2009 tarih ve 312/20189 sayılı Valilik Oluru.

Enstitünüz, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Politikası yüksek lisans programı öğrencisi Hacer AKKALKAN'ın **"Okul Büyüklüğünün Öğrencilerin Akademik Başarısı, Okula Devamı ve Disiplin İle İlişkisi"** konulu tez çalışması kapsamında, ekli listede isimleri belirtilen Çankaya İlçesi İlköğretim okullarında uygulama yapma isteği, ilgi (b) Valilik Oluru ile uygun görülmüş olup, konu hakkında çalışmanın yapılacağı Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü çalışma örneği (4 Sayfadan oluşan) yazımız ekinde gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne gönderilmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Kâmil AYDOĞAN
Millî Eğitim Müdürü

ANK. ÜN. EĞİT. BİLİM. ENST.
MÜDÜR | MÜD. YRD.
Sayın. | Sayın. Akça...
( ) Bilgi edinmesi ( )
( ) Bil. ve ger. ( )
( ) Duyurulması ( )
( ) Görüş, ( )
( ) Dosya ( )
18/03/2009

Akay
18.03.2009

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürlüğü
Sayı : 1436
Tarih : 17 Mart 2009

EKLER :
1. Görüşme Formu (4 Sayfa)
2. Valilik Oluru (1 Sayfa)
3. Okul Listesi (1 Sayfa)